

UUDET VERKKOKIRJASTOT KAUNOKIRJALLISUUDEN HAUN JA SISÄLLÖNKUVAILUN NÄKÖKULMASTA

Neljän kirjasto 2.0 -menetelmiä käyttävän verkkokirjaston sisällönanalyysi

Henna Järvi

Tampereen yliopisto
Informaatiotieteiden yksikkö
Informaatiotutkimus ja interaktiivinen
media
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2012

TAMPEREEN YLIOPISTO, Informaatitieteiden yksikkö

Informaatitutkimus ja interaktiivinen media

JÄRVI, HENNA: Uudet verkkokirjastot kaunokirjallisuuden haun ja sisällönkuvailun näkökulmasta: Neljän kirjasto 2.0 -menetelmiä käyttävän verkkokirjaston sisällönanalyysi

Pro gradu -tutkielma, 92 s., 15 liites.

Huhtikuu 2012

Tutkielmassa tarkastellaan uusien, kirjasto 2.0 -menetelmiä noudattavien, verkkokirjastojen tarjoamia keinoja kaunokirjallisuuden löytämiseksi. Tutkimuskohteina ovat Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto, Kymenlaakson alueen kirjastojen Kyyti-verkkokirjasto, Pirkanmaan alueen Piki-verkkokirjasto, sekä Ruotsista Uumajan alueen Minabibliotek-verkkokirjasto. Tutkielman lähtökohtana ovat olleet kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun ja hakuun liittyvät haasteet, kuten tulkinnanvaraisten piirteiden liittäminen asiasanoituksiin ja erilaisten kaunokirjallisuuden hakutapojen mahdollistaminen. Aiemmat hakutapoja käsitelleet tutkimukset ovat tunnistaneet eri lukijatyyppisiä, joista osa kaipaa erilaisia hakumenetelmiä kuin kirjastoilla perinteisesti on ollut tarjota. Esimerkiksi erilaisten selaushakutapojen mahdollistaminen, aiheen mukainen haku ja toisilta lukijoilta saatujen suositusten tärkeys ovat tulleet esille.

Verkkokirjastojen sisällönanalyysi koostui kahdesta osiosta. Ensimmäisessä tarkasteltiin niiden tarjoamia kaunokirjallisuusaiheisia sisältöjä, käyttäjien mahdollisuuksia osallistua sisältöjen jakamiseen, hakujärjestelmien tarjoamia keinoja kaunokirjallisuuden hakuun, käyttäjäprofiloinnin menetelmiä sekä multimediapalveluita. Toisessa osiossa tarkasteltiin verkkokirjastojen näyttöluetteloiden piirteitä ja selvitettiin mitä informaatiota ne yksittäisistä teoksista antavat, sekä ovatko käyttäjät osallistuneet sisältöjen tuottamiseen lisäämällä arvioita, pisteytyksiä tai avainsanoja. Koska haluttiin selvittää myös, tukevatko uudet menetelmät vanhemman kaunokirjallisuuden hakua, tutkimuksessa tarkasteltiin neljällä eri vuosikymmenellä ilmestyneiden teosten tietueita, alkaen 1970-luvulla ilmestyneistä teoksista.

Ensimmäisestä osiosta saadut tutkimustulokset osoittivat verkkokirjastojen välisiä eroja erityisesti kaunokirjallisuusaiheisen materiaalin määrässä ja jaottelussa, hakujärjestelmien toiminnoissa, sekä käyttäjäprofiloinnissa. Sen sijaan käyttäjien mahdollisuudet osallistua sisältöjen jakamiseen oli toteutettu kaikissa verkkokirjastoissa samansuuntaisesti. Sisällönanalyysin toinen vaihe osoitti odotetustikin sisällönkuvailutermin määrän lisääntyneen ajallisesti tarkasteltuna. Vaikeimmin määriteltävissä olevat subjektiiviset piirteet, kuten teoksen kielellinen tai sisällöllinen tyyli, olivat kuitenkin edelleen asiasanoituksissa harvinaisia, mutta sen sijaan niitä esiintyi teostietueisiin liitetyissä kuvausteksteissä tai käyttäjien lisäämissä kommentteissa. Käyttäjien osallistuminen näytti tarkastellun aineiston perusteella vähäiseltä, mutta kauimmin toiminnassa olleen Minabibliotek-verkkokirjaston kohdalla osallistumista oli selvästi enemmän. Näyttäisi siis siltä, että käyttäjien osallistumista niin aineiston kuvailuun kuin omien lukukokemusten jakoon kannattaa rohkaista ja tehdä menetelmät helposti lähestyttäviksi, sillä aikaa myöden se kannattaa. Eri hakutapojen tukemiseksi verkkokirjastojen olisi myös hyvä kiinnittää huomiota aineiston selkeään jaotteluun, esimerkiksi erottamalla kaunokirjallisuusaineiston suositukset muista aineistoista, käyttäjien lisäämät suositukset henkilökunnan laatimista suosituksista, ja erityisesti materiaalin määrän kasvaessa jakamalla ne kirjallisen genren mukaisiin osioihin.

Avainsanat: kaunokirjallisuus, verkkokirjastot, kirjasto 2.0, hakutavat, kaunokirjallisuuden sisällönkuvailu

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. KAUNOKIRJALLISUUDEN LUONNE JA SISÄLLÖNKUVAILU	3
2.1 Kaunokirjallisuus monitulkintaisena aineistona	3
2.2 Näkemyksiä, teorioita ja kokemuksia kaunokirjallisuuden asiansanoituksesta.....	4
2.2.1 Asiansanoitusta koskevien näkemysten muutos	4
2.2.2 Kirjastojen asiakkaat asiansanoitusten käyttäjinä	7
2.3 Luokituksista.....	8
3. KAUNOKIRJALLISUUDEN HAUN TUTKIMUS	11
3.1 Kaunokirjallisuuden hakutapoja selvittäneitä tutkimuksia	11
3.2 Lukijatyyppejä erottelevia tutkimuksia.....	12
4. KAUNOKIRJALLISUUS JA KIRJASTOJEN UUDET VERKKOPALVELUT – VUOROVAIKUTTEISUUTTA JA RIKASTETTUA NÄYTTÖLUETTELOITA	18
4.1 Uudet verkkopalvelut ja kirjasto 2.0 -ilmiö	18
4.2 Kirjasto 2.0 -menetelmien käyttöönotosta	21
4.2.1 Blogien perustamisesta ja ylläpidosta	21
4.2.2 Folksonomioiden ja avainsanojen käytössä huomioitavaa	22
4.2.1 Hakuprosessia tukevia menetelmiä.....	24
5. TUTKIMUSONGELMA JA KOHDEKIRJASTOJEN ESITTELY	27
5.1 Teoreettisen viitekehyksen ja tutkimusongelman täsmennys	27
5.2 Tutkimuskohteiden valinta ja esittely	29
5.2.1 Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto.....	30
5.2.2 Kymenlaakson kirjastojen Kyyti-verkkokirjasto	31
5.2.3 Uumajan alueen Minabibliotek.se -verkkokirjasto	32
5.2.4 Pirkanmaan kirjastojen Piki-verkkokirjasto.....	34
6. TUTKIMUSMENETELMÄT JA -AINEISTO	35
6.1 Vastaavissa tutkimuksissa käytettyjä menetelmiä	35
6.2 Sisällön erittely tutkimusmenetelmänä	36
6.3 Luokitusrunkojen rakentaminen - tutkittavien piirteiden valinta.....	37
6.3.1 Kaunokirjallisuusaiheinen materiaali ja kirjasto 2.0 -menetelmien käyttö verkkokirjastoissa.....	37
6.3.2 Teosten ominaisuuksia kuvaavat piirteet näyttöluetteloissa	38
7. TUTKIMUKSEN TULOKSET	41
7.1 Kaunokirjallisuuden hakumahdollisuudet sekä sisällön tuottaminen verkkokirjastoissa.....	41
7.1.1 Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto.....	43
7.1.2 Kyyti-verkkokirjasto	48

7.1.3 Minabibliotek.se -verkkokirjasto	52
7.1.4 Piki-verkkokirjasto	56
7.1.5 Yhteenveto	60
7.2 Teostietueiden ja sisällönkuvailutietojen lähempi tarkastelu.....	65
7.2.1 Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto.....	66
7.2.2 Kyyti-verkkokirjasto	69
7.2.3 Minabibliotek-verkkokirjasto.....	71
7.2.4 Piki-verkkokirjasto.....	74
7.2.5 Yhteenveto	77
8. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	83
LÄHTEET.....	89
LIITTEET	93

1. JOHDANTO

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää miten uudet, niin sanotut vuorovaikutteiset ja rikastetun näyttöluettelon periaatetta noudattavat verkkokirjastot auttavat käyttäjää kaunokirjallisuuden löytämisessä. Tutkielmassa tarkastellaan seuraavien neljän verkkokirjaston ominaisuuksia: Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto, Kymenlaakson alueen Kyyti-verkkokirjasto, Pirkanmaan kirjastojen Piki-verkkokirjasto, sekä Ruotsista Uumajan alueen Minabibliotek-verkkokirjasto. Suomessa uusia verkkokirjastoja on vielä hyvin vähän ja useat niistä eivät ole olleet käytössä vielä kauaa, joten käyttäjäkunta ei välttämättä ole vakiintunut. Tämän vuoksi mukaan valittiin myös Minabibliotek, joka on ollut toiminnassa jo useamman vuoden ajan.

Kaunokirjallisuuden hakuun on aina liittynyt erilaisia haasteita kuin tietokirjallisuuden. Se ei usein ole yhtä päämäärätietoista; kirjastoon tullaan etsimään jotain ”hyvää luettavaa”, mielessä ehkä tietty aihe tai ennestään tuttu teos tai kirjailija, jonka kaltaista etsitään. Kaunokirjallisuuden hakua käsitelleet tutkimukset ovat usein tulleet johtopäätökseen, että monet asiakkaat kaipaavat suosituksia ja vinkkejä hyvistä lukukokemuksista. Toiset kiinnostavat huomiota esimerkiksi kirjaston henkilökunnan esille nostamiin teoksiin, toiset palautushyllyyn. Jotkut taas lukevat kirja-arvioita sanomalehdistä tai internetistä ja toiset saavat vinkkejä tuttavilta tai perheenjäseniltä.

Monet palvelut käyttäjineen ovat siirtyneet verkkoon, ja myös osa kirjaston asiakkaista haluaa käyttää kirjaston sähköisiä palveluja. Kirjastojen verkkosivustot ja näyttöluettelot eivät kuitenkaan pysty aina tarjoamaan käyttäjille sellaisia palveluita, joihin he ovat muissa verkkopalveluissa tottuneet. Jotta kirjastot pystyisivät palvelemaan asiakkaitaan laaja-alaisemmin myös verkossa, olisi niiden kehitettävä verkkosivustojaan sisällöiltään rikkaammiksi ja tarjottava mahdollisuus vuorovaikutukseen, jonka avulla esimerkiksi lukukokemuksia voidaan siirtää toisille käyttäjille.

Tämän tutkielman tarkoituksena on myös selvittää, parantavatko uudet verkkokirjastot mahdollisuuksia löytää vanhempaa kirjallisuutta. Kaunokirjallisuuden asiasanoitus alkoi Suomessa vasta 1990-luvun puolivälissä, ja tätä aikaisemmin ilmestynyttä kirjallisuutta on jonkin verran asiasanoitettu takautuvasti. Työ on ymmärrettävästi hidasta eikä kaikkea vanhempaa kirjallisuutta luultavasti koskaan asiasanoiteta tai asiasanoitukset ovat hyvin suppeita. Uudet verkkokirjastot tarjoavat käyttäjille mahdollisuuden suositella teoksia muille käyttäjille, arvioida niitä sanallisesti ja pisteyttämällä, sekä kuvailla teoksia avainsanoin. Tutkielman tarkoituksena on selvittää miten nämä

mahdollisuudet on toteutettu, missä määrin käyttäjät ovat osallistuneet luomalla omia sisältöjä ja näyttäisikö käyttäjien osallistumisella olla merkitystä vanhemman kirjallisuuden esiintuomiselle.

Tässä tutkielmassa kaunokirjallisuudella tarkoitetaan aikuisten kertomakirjallisuutta, vaikka käsite toki kattaa todellisuudessa monia muitakin kirjallisuuden lajeja. Näistä monet, esimerkiksi runot, asettavat sisällönkuvailulle ja haulle omanlaisiaan haasteita, ja sen vuoksi tuntui selkeämmältä pidättäytyä vain tietyssä kaunokirjallisuuden lajissa. Tutkimusmenetelmänä on sisällönanalyysi, tarkemmin sisällön erittely, joka toteutetaan tarkastelemalla verkkokirjastojen sisältöjä luokitusrunkojen avulla. Viitekehyksenä toimivien aiempien tutkimusten ja muun kirjallisuuden avulla rakennetaan kaksi luokitusrunkoa, joista ensimmäisen avulla tarkastellaan kaikkia verkkokirjastojen sisältämiä kaunokirjallisuusaiheisia materiaaleja, palveluita ja menetelmiä kaunokirjallisuuden hakuun. Toisen luokitusrunon avulla tarkastellaan ennalta valittujen teosten näyttöluetteloita.

Tutkielma koostuu kahdeksasta luvusta. Luvussa kaksi käsitellään kaunokirjallisuuden luonnetta ja sen sisällönkuvailulle asettamia haasteita, sekä asiasanoitukseen suhtautumisessa ajan myötä tapahtuneita muutoksia. Kolmannessa luvussa esitellään kaunokirjallisuuden hakutapoja käsitteleviä tutkimuksia, sekä erilaisia lukijatyypppejä joita näissä tutkimuksissa on tunnistettu. Neljännessä luvussa selvitetään, millaisia menetelmiä uudet, niin sanottuun *verkko 2.0* tai *kirjasto 2.0* -ilmiöön kuuluvat verkkopalvelut sisältävät ja miten nämä menetelmät voisivat palvella kaunokirjallisuutta hakevaa kirjaston käyttäjää. Viidennessä luvussa täsmennetään tutkimuksen viitekehystä ja tutkimuskysymyksiä, sekä esitellään tutkimuksen kohteena olevat verkkokirjastot. Tutkimusmenetelmänä käytetty sisällön erittely ja luokitusrunkojen rakentaminen esitellään luvussa kuusi. Seitsemännessä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset ja viimeiseksi luvussa kahdeksan tuloksista kootut johtopäätökset, mahdolliset jatkotutkimuksen aiheet, ja lisäksi pohditaan tämän tutkielman vahvuuksia ja heikkouksia.

2. KAUNOKIRJALLISUUDEN LUONNE JA SISÄLLÖNKUVAILU

Aluksi alaluvussa 2.1 pyritään tiettyjen kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun liittyvien teorioiden ja tutkimusten avulla muodostamaan kuva sen asiasanoituksen kehittymisen vaiheista, sekä asiasanoitusten käytöstä kaunokirjallisuuden haussa. Alaluvussa 2.2 käsitellään kirjastoluokituksia ja niiden vaikutuksia kaunokirjallisuuden hakuun ja pohditaan myös luokitusten merkitystä verkkokirjastossa tapahtuvan haun kannalta.

2.1 Kaunokirjallisuus monitulkintaisena aineistona

Kaunokirjallisuus eroaa tietokirjallisuudesta erityisesti tulkinnanvaraisen luonteensa vuoksi. Bellin (1992, 83-84) mukaan kirjallinen teksti (*literary text*) on vastakohta puhtaasti informatiiviselle tekstile (*hard text*), sillä se välittää ja vihjaa merkityksiä hyödyntämällä ääntä, muotoa, rytmiä, kuvakieltä, mielle yhtymiä ja symbolismia. Kirjallinen teksti välttää yleisiä perustermejä. Kuvaus itse on tärkeämpi kuin kuvailtava objekti, ja muoto tärkeämpi kuin sisältö. (Bell 1992, 83-84.) Hosiaislouma (2003, 405) määrittelee kaunokirjallisuuden ”sepiteelliseksi, kuvitteelliseksi, fiktiiviseksi, mielikuvitukseen vetoavaksi kirjallisuudeksi, joka käsittää sekä epiikan että lyriikan ja draamakirjallisuuden, sekä taiteellisesti korkeatasoisen sanataiteen että viihteellisen kirjallisuuden”. Fiktiota Hosiaislouma (2003, 248) kuvaa muun muassa sepiteelliseksi, mielikuvitukseen perustavaksi kirjallisuudeksi, joka kuvaa kuviteltuja, keksittyjä henkilöitä, tapahtumia ja paikkoja. Fiktio ei kuvaa niinkään mitä on tapahtunut, vaan mitä voi tapahtua. Mutta kuten Hosiaisloumakin kirjoittaa, ei fiktion ja faktan rajalinja ole aina selvästi havaittavissa.

1970-luvulla kirjallisuustieteessä nousivat esiin lukijakeskeiset teoria- ja tutkimussuunnat jotka korostivat juuri monitulkintaisuutta niin yksilön kuin yhteisönkin osalta. Tuolloin alettiin myös hyväksyä erilaiset tulkinnat ja pohtia mistä ne syntyivät, kun aikaisemmin monitulkintaisuus nähtiin enemmän tulkitsijan haasteena. Reseptioestetiikan eli taiteen, tässä tapauksessa kirjallisuuden, vastaanoton kokemuksen ja tulkinnan tutkimuksessa puhutaan mm. *avoimen kohdan* tai *aukkoisuuden* teoriasta, jolla tarkoitetaan tekstissä niitä sanomatta jätettäviä kohtia, jotka mahdollistavat eri tulkintoja. (Kirstinä 1985).

Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailua tehdään kirjastoissa luokituksen ja asiasanoituksen avulla. Suomessa luokituksessa käytetään pääasiassa Yleistä kymmenluokitusta, joka luokittaa kirjallisuuden sen muodon (lyriikka, näytelmät, kertomakirjallisuus, sarjakuvat) ja kielen mukaan. Kotimaisen kirjastoluokituksen luokkaan 8 Kaunokirjallisuus, kirjallisuustiede ja kielitiede, kuuluvat kaunokirjallisuuden osalta seuraavat alaluokat : 80 Kaunokirjalliset sekasisältöiset teokset, 81 Kansanrunous, 82 Runot, 83 Näytelmät, 84 Kertomakirjallisuus sekä 85 Sadut, Kuvakirjat ja Sarjakuvat (Verkko YKL). Tässä työssä käytän termiä kaunokirjallisuus, mutta tarkoitan sillä nimenomaan aikuisten kertomakirjallisuutta, sisältäen eri genret sekä niin sanotun korkea- että viihdekirjallisuuden.

Luokitus ei kuitenkaan erota kaunokirjallisuutta sisällön mukaan, kuten dekkarit, rakkausromaanit, fantasia ja niin edelleen, vaikkakin lähes jokaisessa kirjastossa joitain genrejä on erotettu omiksi hyllyluokikseen. Tietokannoissa sisällön mukainen luokitus ei siis ole nähtävissä, jolloin ainoa keino sisältöjen tunnistamiseksi niiden kautta on asiasanoitus. Sen tarkoitus on kuvata teoksen sisältö tiivistetysti keskeisillä kuvailutermeillä, ja siten helpottaa teosten löytymistä. (Hypén 2006, 48-49.)

Systemaattinen kaunokirjallisuuden asiasanoitus alkoi Suomessa vuonna 1997, kun BTJ Kirjastopalvelu, nykyisin BTJ Finland Oy, aloitti aikuisten suomenkielisen kertomakirjallisuuden asiasanoituskokeilun. Nykyisin BTJ asiasanoittaa kaikki suomenkieliset romaaniuutuudet. Työvälineinä asiasanoituksessa käytetään Yleistä suomalaista asiasanastoa (YSA) ja Kaunokkia eli Fiktiivisen aineiston asiasanastoa. Keskitetty asiasanoitus ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton, sillä se ei kykene tunnistamaan asiakkaiden tarpeita, mutta on kuitenkin hyvä pohja kirjastoissa tehtävälle tarkentavalle työlle, jonka yhteydessä kirjastokohtaiset tarpeet pystytään paremmin huomioimaan. (Hypén 2006, 50-52.)

2.2 Näkemyksiä, teorioita ja kokemuksia kaunokirjallisuuden asiasanoituksesta

2.2.1 Asiasanoitusta koskevien näkemysten muutos

Tutkimuksissa on havaittavissa erilaisia suhtautumistapoja kaunokirjallisuuden asiasanoituksen kannattavuuteen ja kehittämissuuntiin. Suhtautuminen on myös ajan myötä muuttunut. Lilian Rubinin (tässä Bradley 1989, 240) vuonna 1971 tekemän ehdotuksen mukaan kaunokirjallisista teoksista pitäisi sisällönkuvailla seuraavat:

1. Klassikot joita käytetään paljon akateemisessa opetuksessa ja jotka sisältävät yleensä paljon henkilöhahmoja
2. Romaanit jotka muodostaneet ympärilleen tietyn kultin (esim. J.R.R. Tolkienin teokset)
3. Romaanit joilla on vakava, yksityiskohtainen, historiallinen kehys ja jotka sisältävät tieteellisiä viittauksia

Rubinin näkemys asiasanoituksen arvoisista romaaneista on siis melko valikoiva ja jättää ulkopuolelle suuren osan kaunokirjallisuudesta.

Kirjallisuuteen liittyvät tahot, kuten kirjailijat itse, kustantajat, kriitikot ja lukijat, eivät vielä 1980-luvun lopullakaan nähneet sisällönkuvailua tarpeellisena. Erityisen torjuvasti ajatukseen suhtautuivat kirjailijat. Moni kirjailija näki sisällönkuvailun tarpeettomana ja pelkäsi sen johtavan lukijan harhaan teoksen todellisesta tarkoituksesta. Monen mielestä romaanin rakenteesta ei voinut erottaa osia hukkaamatta jotain tärkeää sen kokonaismerkityksestä. Sisällönkuvailua pidettiin myös liian analysoivana eikä haluttu että sillä tuhottaisiin kaunokirjallisen teoksen merkitys ”pakopaikkana” toiseen maailmaan. Kustantajien vastustus liittyi lähinnä taloudellisiin seikkoihin. Tuolloin sisällönkuvailut (*indexes*) olivat joko yksittäiseen teokseen liitettyjä listoja tai erillisinä painettuja vihkosia, jotka tietysti nostivat kustannuskuluja. Suoheimmin sisällönkuvailuun suhtautuivat erilaisten kirjallisten piirien jäsenet, joilla oli enemmän analysoiva ote kirjallisiin teoksiin. (Bradley 1989, 240-248.)

Korkea- ja viihdekirjallisuuden välinen rajanveto oli tyypillistä sisällönkuvailua koskevassa kirjoittelussa vielä 1990-luvulla. Bellin (1992, 84) mukaan sisällönkuvailua ei tulisi tehdä kaiken fiktiivisen aineiston osalta, vaan ainoastaan kaikkein vakavimman ja monimuotoisemman kirjallisuuden. Bell toteaa suoraan ettei romanttinen, eskapistinen tai triviaali kirjallisuus ole sen (sisällönkuvailun) arvoista. Nykyään suhtautuminen ei ainakaan yleisesti ole näin torjuvaa ja kaikkea kaunokirjallisuutta pidetään sisällönkuvailutyön arvoisena. Bell korostaa lisäksi sisällönkuvailun vaatimaa tarkkuutta ja hienotunteisuutta; taitoa valita ne seikat joilla on teoksessa tärkeää informatiivista arvoa ja sanaston joka sopii yhteen teoksen kanssa ja välittää tapahtumien luonteen. Nämä seikat pitänevät paikkansa edelleen.

Kaunokirjallisuuden luonnetta sisällönkuvailun kannalta on analysoinut myös Ambrose Ransley (tässä Saarti 1999, 37-38) joka on jakanut kaunokirjallisuuden asiasanoituksen *denotatiiviseen* ja *konnotatiiviseen* viittaamiseen. Denotatiivisella viittaamisella hän tarkoittaa teoksen aspekteja, jotka

ovat samankaltaisia kuin tietokirjallisuudessa, kuten paikat ja ajat. Konnotatiivinen viittaus taas liittyy jo edellä mainittuun tulkinnanvaraiseen luonteeseen, sillä sen avulla kuvataan muun muassa teoksen sisältämiä teemoja ja symboleja. Osittain subjektiivisiin seikkoihin perustuvan ja työläämän luonteensa vuoksi konnotatiivinen viittaaminen on ollut kaunokirjallisuuden asiasanoituksessa denotatiivista huomattavasti harvinaisempaa. Konnotatiivisilla aspekteilla on ollut vaikutuksensa myös asiasanoituksen tekniikkaan, sillä symbolien, tematiikan ynnä muiden juonen mukana kronologisesti kehittyvien aspektien kuvailuterminien esitystapa on Ransleyn mukaan oltava nimenomaan kronologinen, ei aakkosellinen. Lisäksi tämän tyyppisessä asiasanoituksessa, etenkin symboliikkaa kuvattaessa, yksittäiset sanat eivät hänen mukaansa aina riitä asiasanoiksi, vaan olisi käytettävä kokonaisia lauseita.

Kaunokirjallisuuden neuvontatyöstä oppaita kirjoittanut Joyce G. Saricks pitää erityisen tärkeänä teoksen vetovoimaisuudesta kertovia elementtejä (*appeal elements*) jotka kertovat teoksen tunnelmasta (*feel*) tarkimmin. Nämä elementit täydentävät perinteisiä asiasanoja ja tiivistelmiä, ja yhdessä niiden kanssa kertovat enemmän teoksen ytimeistä. Vetovoimaisuutta voidaan Saricksin mukaan viestittää kuvaamalla teoksen tempoa (*spacing*), henkilöhahmojen rakentumista (*characterization*), juonta (*story line*), kehystä ja sävyä (*frame and tone*) sekä tyyliä (*style*). (Saricks 2005, 41-43.)

Sisällönkuvailun yhteydessä on puhuttu liiallisen kirjallisuustieteellisen terminologian käytön vaaroista. Muun muassa Annelise Mark Pejtersen (tässä Nielsen 1997) on todennut, että sisällönkuvailuja tehdään tavallisille lukijoille, eivätkä ne saisi olla liian kriittisiä tai analyttisiä. Kriittisimpään koulukuntaan kuuluva Clare Beghtol (tässä Nielsen 1997) taas on sitä mieltä, että kaikkea tulkintaa tulisi välttää. Hän puhuu käsitteestä ”*data in fiction*”, jolla hän Nielsenin mukaan tarkoittaa juuri edellä mainittua denotatiivista viittaamista. Nielsenin mukaan tämäkin tapa ei ole täysin objektiivinen, sillä sisällönkuvailija joutuu valitsemaan myös esimerkiksi tapahtumapaikat jotka liittävät kuvailuun. Valinnan voi tehdä objektiivisesti ehkä realististen, mutta ei modernististen teosten kohdalla. Nielsen puolustaa siis kirjallisuustieteellistä näkökulmaa, koska se tarjoaa teorioita ja metodeja teosten tulkintaan. Denotatiivinen viittaaminen toimii informaation yleisenä välittäjänä esimerkiksi kirjastonhoitajan ja asiakkaan käymässä keskustelussa, mutta sisällönkuvailussa se on yksinään usein liian yleistävä. Kun sisällönkuvailussa perinteisesti on pyritty vastaamaan kysymyksiin ”kuka”, ”mitä”, ”missä” ja ”milloin”, pitäisi Nielsenin mukaan vastata myös kysymykseen ”miten”. Tämä tapahtuu konnotatiivisella viittaamisella, mikä kertoo enemmän teoksen luonteesta, kuten genrestä, kerrontatavasta, tyylistä tai kuvakielestä. (Nielsen, 1997.)

2.2.2 Kirjastojen asiakkaat asiasanoitusten käyttäjinä

Penttinen (2007) tutki Pro gradu -tutkielmassaan kirjaston asiakkaiden käyttämiä kaunokirjallisuuden hakutapoja. Hän toteutti käyttäjätutkimuksen aineistonaan Helmet-tietokannassa tehtyjen hakujen tilastot. Ne osoittivat, että kaunokirjallisuutta haettiin paljon nimekkeillä ja erityisesti tekijän nimellä. Asiasanahakuja sen sijaan tehtiin hyvin vähän ja niissä useimmin esiintyneitä asiasanoja olivat manga, kauhu ja historialliset romaanit. Kyseiset genret kuuluvat pienimpiin, joten niillä on mahdollista rajata hakua. Sen sijaan suosituimmat genret, kuten jännitys, romantiikka ja fantasia tuottavat tuhansia osumia, joten ne eivät tietenkään toimi hakua rajaavina termeinä. Kaunokirjallisuus oli Helmet-tietokannan haetuinta aineistoa tekijä- ja nimekehauissa, mutta asiasanahauista suurimmillaan vain muutama prosentti koski kaunokirjallisuutta. Lisäksi kaunokirjallisuuden yhteydessä käytettyjen asiasanojen määrä oli pieni. (Penttinen 2007, 47-48.)

Tutkimuksen toinen osa koostui informaatiotutkimuksen opiskelijoiden keskuudessa tehdystä kyselytutkimuksesta, koskien myös kaunokirjallisuuden hakutapoja. Vastaajista vajaa kolmasosa oli hakenut teoksia asiasanoilla. Asiasanahaku koettiin vaikeaksi, eivätkä kaikki edes tienneet kaunokirjallisuuden haun niiden avulla olevan mahdollista. Hyllyselailu oli suosittu tapa, josta ei haluta luopua. Vastauksissa mainittiin myös uutuus- ja palautushyllyt, vaikka niistä ei erikseen kysytty. Suuri osa vastanneista, noin kaksi kolmasosaa, seurasi kirja-arvosteluja ja -suosituksia. (Penttinen 2007, 48-52.)

Saarti (1999, 126-144) vertaili väitöskirjatutkimuksessaan yleisen kirjaston asiakkaiden ja kirjastoammattilaisten tekemiä romaanien tiivistelmiä ja asiasanoituksia. Tiivistelmien analysoinnissa tärkeintä oli selvittää kaunokirjalliset aspektit, joita koehenkilöryhmät nostivat teoksista esille. Selvästi suosituinta oli sisällöllisten elementtien käyttö, ja kirjastoammattilaiset käyttivät niitä jonkin verran enemmän kuin asiakkaat, jotka puolestaan käyttivät enemmän teoksia arvioitavia ja lukukokemusta kuvaavia elementtejä. Sisällöllisten elementtien jälkeen käytetyin oli rakenteen kuvailu, mikä näkyi esim. juonen kuvailussa kronologisen rakenteen käyttönä.

Asiasanoitustutkimus toteutettiin Kaunokin sisältämällä asiasanoilla, ja sen tarkoitus oli selvittää, mitä aspekteja eri ryhmät nostavat esille, kuinka paljon asiasanoja he käyttävät ja kuinka yhdenmukaisia asiasanoitukset ovat. Noin puolet käytetyistä asiasanoista olivat teosten tematiikkaan liittyviä, ja niiden osuus oli suurempi psykologista kuvailua sisältäneissä teoksissa. Vastaavasti toimijoita, paikkoja ja aikoja kuvaavien termien osuus oli suurempi viihteellisempien romaanien kuvailussa.

Romaanin luonne vaikutti myös yhtä teosta kohden käytettyjen asiasanojen määrään, sillä ne vähenivät selvästi siirryttäessä vakavasta kirjallisuudesta viihteelliseen. Erityisen selvästi tämä näkyi kirjastoammattilaisten tekemissä asiasanoituksissa. Vastaavasti näytti siltä, että teoksen monimutkainen sisältö, esimerkiksi psykologisissa romaaneissa, lisäsi asiasanojen määrää. Samalla tavoin vaikutti myös monipolvinen juoni ja realistiselle kerrontatavalle ominaiset objektiiviset yksityiskohdat. (Saarti 1999, 146-153.)

Yleisesti kirjastoammattilaiset käyttivät huomattavasti vähemmän eri termejä kuin asiakkaat. Niin ammattilaisten kuin asiakkaidenkin kohdalla asiasanoitusten yhdenmukaisuus oli varsin matala, eli käytetyt asiasanat vaihtelivat merkittävästi. Ammattilaisten tekemät asiasanoitukset olivat kuitenkin selvästi asiakkaiden tekemiä yhdenmukaisempia. Toisaalta myös teoksen selkeyden ja viihdekirjallisuudelle ominaisen luonteen todettiin lisäävän yhdenmukaisuutta (Saarti 1999, 146-164.)

Penttisen ja Saartin tutkimukset osoittavat kirjastoammattilaisten ja kirjaston asiakkaiden näkemysten kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun eroavan toisistaan usein merkittävästikin. Toisaalta yhdenmukaisuus on asiasanoituksen toimivuudelle ehdoton ominaisuus, mutta asiakkaiden, ja varmasti kirjastoammattilaistenkaan, käsitykset etenkin monitulkintaisen aineiston kohdalla tuskin koskaan voivat olla täysin yhdenmukaisia. Penttisen tutkimus osoitti, että asiakkaiden tietämys kaunokirjallisuuden asiasanoituksesta on ylipäättään vähäistä ja tämän tietämyksen edistäminen voisi ainakin jossain määrin helpottaa hakua ja ehkä myös yhdenmukaistaa näkemyksiä.

2.3 Luokituksista

Luokitukset kuuluvat asiasanoituksen ohella kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun. Vaikka ne liitetäänkin perinteisesti fyysiseen kirjastoon eli hyllyluokituksiin, voi niillä olla merkitystä myös kirjastojen verkkopalveluissa. Vaikka luokitukset eivät näykään varsinaisissa teostietueissa, voidaan esimerkiksi genreluokitusten avulla järjestää kirjallisuusesittelyjä ja muuta materiaalia omiksi osioikseen verkkopalveluissa.

Suurin osa kaunokirjallisuuden kirjastoluokitusta koskevasta tutkimuksessa selvittää eri luokituksia ja niiden luokitusperusteita. Osa näistä ottaa myös kantaa siihen, miten kaunokirjallisuutta pitäisi luokitella. Tähän ryhmään kuuluu esim. Mirja Iivosen ja Clare Beghtolin teoksia. Toinen tutkimustyyppi ovat tapaustutkimukset, jotka käsittelevät yleensä yksittäisten kirjastojen hyllyluokituskäytäntöjä tai -kokeiluja. Niissä pyritään selvittämään sekä hyllyluokituksen vaikutus-

ta kokoelman käyttöön että asiakkaiden suhtautumista. Tätä tyyppiä edustavat esim. Sharon L. Baker ja David Spiller. Kolmas ryhmä ovat kokonaan oman menetelmän kehittämiseen ja soveltamiseen pyrkivät tutkimukset. Menetelmä voi olla joko luokitus (esim. Beghtol) tai tiedonhakujärjestelmä. Pejtersen on tehnyt tutkimusta molemmilla tavoilla. Ensin hän kehitti pitkälti asiakkaiden tarpeiden analyysiin perustuvan AMP-luokituksen ja myöhemmin tämän pohjalta jo aiemmin mainitun *The Book House* -nimisen, ikonein ohjatun hakujärjestelmän. (Saarti 1996, 14-15.)

Iivosen mukaan kaunokirjallisuuden erikoisluokituksilla on havaittavissa kolme eri lähtökohtaa. Ensimmäisenä ovat kirjastojen yleisiä luokitusperiaatteita lähimpänä olevat luokitukset, jotka jaetaan enumeratiiviseen hierarkiseen luokitukseen (esim. L. A. Burgess) ja fasettiluokitukseen (esim. R. S. Walker). Toinen lähtökohta on peräisin kirjallisuustieteen tavasta määritellä teoksia niiden yhteispiirteiden avulla, sekä siitä kehittyneet genreluokitukset. Kolmas lähtökohta on ollut selvittää miten kaunokirjallisuutta kirjastoissa kysytään ja laatia luokitus tämän pohjalta (esim. Pejtersen). (Iivonen 1985, 23-24.)

Saarti (1996) selvitti hyllyluokituskokeilun vaikutusta asiakkaiden kirjastonkäyttöön, teosten löytymiseen ja lainaustottumuksiin. Tutkimuksessa oli mukana kolme eri kirjastoa, joista kahdessa hyllyluokitus oli käytössä. Hyllyluokituksia käyttäneissä kirjastoissa toisessa kaunokirjallisuus oli jaettu yhteentoista, toisessa neljääntoista eri genreen. (Saarti 1996, 87-90.) Tulokset osoittivat että totutteluvaiheen jälkeen hyllyluokitus helpotti ja nopeutti kirjastossa asioimista. Toisaalta tutun yhtenäisen, aakkosjärjestykseen perustuvan järjestelmän puuttuminen hankaloitti tekijän mukaista hakua. Toinen ongelma oli että kaikille teoksille ei löydy yhtä selvää genreä. Eniten hyllyluokituksista hyötyivät perinteisten viihdekirjallisuuden lajien, kuten dekkarien ja rakkausromaanien lukijat. Korkeakirjallisuutta sisältävät luokat olivat asiakkaille vaikeammin hahmotettavissa. Hyllyryhmitteilyn ei todettu ohjaavan asiakkaiden lukutottumuksia, vaan auttavan löytämään helpommin ne teokset jotka heitä eniten kiinnostavat. Hyllyluokituksen odotettiin lisäävän vanhemman aineiston käyttöä, mutta näin ei tapahtunut. (Saarti 1996, 138-139).

Niemi (1996) vertaili Pro gradu -tutkielmassaan asiakaskokemuksia genreluokitusta ja aakkosellista järjestelmää noudattavissa kirjastoissa. Pääasiallisesti genreluokitus vastasi monipuolisemmin asiakkaiden tarpeisiin. Aakkosjärjestelmää noudattavan kirjaston asiakkaat luokittelivat kaunokirjallisuutta mielessään, vaikka oman kirjaston luokitus ei sitä tehnyt. Vastaavasti genreluokitusta käyttävän kirjaston asiakkaat kuitenkin hakivat myös tekijän perusteella. Informaatiotulva ja kokoelman hallitsemattomuus koettiin voimakkaampana aakkosellista järjestelmää noudattavassa

kirjastossa ja moni toivoi kokoelmaan lisää ryhmittelyä. Kokoelman hallitsemattomuus on kuitenkin yhteydessä kokoelman kokoon ja genreluokitusta tulisi siten harkita erityisesti suurissa kirjastoissa.

Genreluokitukset useimmiten siis helpottavat teosten löytymistä, mutta eniten niistä hyötyvät kaikkein selvimmin määriteltävissä olevien genrejen lukijat. Luokitukset eivät näiden tapaustutkimusten mukaan laajentaneet lukutottumuksia eivätkä lisänneet vanhemman aineiston lainausmääriä. Tulosten perusteella voisi tehdä johtopäätöksen, että ainakin fyysisessä kirjastossa genreluokittelu saattaa jopa kaventaa lukutottumuksia ja estää mahdollisuuden tehdä oman suosikkigenren ulkopuolisia ”satunnaisia löytöjä”. Toisaalta, verkkokirjastoissa satunnaisten löytöjen tekeminen on hankalampaa koska hyllyselailu ei ole mahdollista ja koko kokoelman hahmottaminen on huomattavasti hankalampaa. Siksi erilaisille selailumahdollisuuksille, kuten genren tai muun aiheen mukaan koostetuille listoille, ja muille fyysisestä kirjastosta tuttujen ”tarttumakohtien”, kuten näyttelyjen ja yksittäisten esille nostettujen teosten, korvaajille olisi varmasti tarvetta.

3. KAUNOKIRJALLISUUDEN HAUN TUTKIMUS

Tässä luvussa esitellään ensin alaluvussa 3.1 tutkimuksia, jotka ovat selvittäneet lukijoiden tapoja hakea kaunokirjallisuutta ja tämän jälkeen alaluvussa 3.2 tutkimuksia jotka ovat tunnistaneet erilaisia lukijatyyppejä lukutottumusten ja hakutapojen perusteella.

3.1 Kaunokirjallisuuden hakutapoja selvittäneitä tutkimuksia

Forsman (2010) selvitti Pro gradu -tutkielmassaan muun muassa mitä kanavia henkilöt käyttivät etsiessään sopivaa kaunokirjallisuutta ja miten he etsivät sitä kirjastosta. Suosituimpia tiedon- tai inspiraation lähteitä olivat keskustelu ystävien, perheen ja muiden tuttujen kanssa, kirjakerhojen esitteet, lehtien kirja-arviot, kirjakaupat, kirjallisuusaiheiset internetsivut sekä kirjastossa hyllyjen selailu. Tyypillisimmät tavat hakea luettavaa kirjastosta olivat tekijän tai nimekkeen mukainen haku kokoelmaluettelosta, sekä hyllyselailu eri tavoin. Jotkut vastasivat harkitsevansa myös kysymistä kirjastonhoitajalta mikäli heillä oli todella vaikeuksia löytää sopivaa luettavaa, mutta tätä tapahtui hyvin harvoin. Tutkimus osoitti, että toisaalta tulisi tarjota enemmän mahdollisuuksia kirjallisuuden summittaiseen hakuun kirjastosta, ja toisaalta kaivataan tehokasta hakumenetelmää, jonka avulla voidaan aktiivisesti, mutta kuitenkin yksinkertaisesti hakea tietyn tyyppistä teosta. Kuitenkin erittäin tärkeäksi Forsman totesi mielekkään hyllyselailun ylläpidon ja kehittämisen, sillä se on yhä useimmille asiakkaille tärkein tapa etsiä kaunokirjallisuutta. Kirjastoilta kaivattiin myös parempaa tiedottamista eri mahdollisuuksista ja palveluista jotka liittyvät kaunokirjallisuuden hakuun.

Ross (1999) selvitti innokkaiden lukijoiden tapoja valita itselleen luettavaa. Mieliala ja elämäntilanteet vaikuttivat paljon siihen, millaisia kirjoja henkilöt milloinkin etsivät. Stressaavassa elämäntilanteessa turvauduttiin helpommin lapsuudesta tuttuihin teoksiin, klassikoihin tai tuttujen kirjailijoiden teoksiin. Vastaavasti kun elämäntilanne ja mieliala olivat rauhallisempia, kaivattiin haasteellisempaa, uudenlaista luettavaa. Uusia lukukokemuksia haettiin usein varsin sattumanvaraisin menetelmin selailemalla hyllyjä. Vaikka kirja olisi poimittu hyllystä sattumanvaraisesti, useimmat kuitenkin halusivat ennen lainauspäättöä ”testata” kirjan tutkimalla kansitekstejä ja lukemalla joitain sivuja. Innokkaat lukijat olivat kehittäneet itselleen keinoja tunnistaa hyvän kirjan. He kiinnittivät tarkkaan huomiota esimerkiksi siihen, missä tiedotusvälineissä julkaistuihin arvioihin kansiteksteissä viitattiin. He käyttivät hyvin hyödyksi kaiken kirjan kansien avulla

saamansa informaation ja saattoivat tämän jälkeen lukea satunnaisia tekstin pätkiä saadakseen kokonaisvaikutelman kirjasta.

Räms (2004) tutki opinnäytetyössään eri ammattiryhmien tapoja hyödyntää kaunokirjallisuutta ammattikontekstissa, sekä heidän kaunokirjallisuuden hakuun liittyvää informaatiokäyttäytymistään. Haastatelluista henkilöistä vain harvat käyttivät kirjastoa tiedonlähteenä. Useimmat hakivat kaunokirjallisuutta kirjastosta vasta kun tekijä tai nimeke oli tiedossa. Osalle kirjasto oli enemmän tietokirjallisuuden lähde. Kukaan haastatelluista ei tiennyt mahdollisuudesta hakea kaunokirjallisuutta asiasanojen avulla. Kirjaston sijaan haastatellut suosivat lähteenä Internet-kirjakauppojen tarjoamia hakumahdollisuuksia, sekä kirjallisuusarvioita eri medioissa. Tyypillisin tapa löytää luettavaa olivat kuitenkin keskustelut ystävien ja tuttavien kanssa. Tietojärjestelmien käytössä oli myös havaittavissa selviä eroja, sillä toiset käyttivät virallisia tiedonlähteitä, kuten kirjastojen tietokantoja, lähes päivittäin, toiset taas erittäin harvoin tai eivät koskaan. Nekin jotka tietojärjestelmiä käyttivät, kokivat ne usein hankalakäyttöisiksi eivätkä saaneet haluamiaan tuloksia. Ainoa säännöllisesti käytetty hakujärjestelmä kirjastojen ohella olivat Internet-kirjakaupat. (Räms 2004, 36-39.)

3.2 Lukijatyyppejä erottelevia tutkimuksia

Raivio (1990, 44) tutki asiakkaiden tapoja hakea kaunokirjallisuutta kirjastosta, ja tuli johtopäätökseen jonka mukaan heidät voidaan jakaa tekijä-, laji- ja aiheorientoituneisiin. Tekijäorientoitunut asiakas etsii tietyn kirjailijan teoksia. Häntä palvelee aakkosellinen hyllyjärjestelmä, mutta vain kyseisen tekijän kohdalla. Samantyyppistä kirjailijaa etsiessään tekijäorientoitunut asiakas eksyy helposti ”nimiviidakkoon”. Lajiorientoitunut asiakas hakee esimerkiksi fantasiakirjallisuutta. Nykyinen luokitusjärjestelmä ei palvele häntä, koska se ei erota eri genretyyppejä. Toki monilla kirjastoilla on omat hyllynsä ainakin suosituimmille kirjallisuusgenreille. Kokoelmätietokanta pystyy myös tarjoamaan apua lajiorientoituneelle, mutta vain siltä osin kuin kaunokirjallisuutta on siihen asiasanoitettu. Aiheorientoitunut asiakas hakee tiettyä aihetta, kuten kuolemaa tai tiettyä historiallista tapahtumaa, käsitteleviä romaaneja ja hänelle paras apu löytyy asiasanoituksesta. Raivio pitää kirjastoluokitusta liian tekijäkeskeisenä, sillä yleisimpiä asiakastyyppejä ovat sekä tekijä- että lajiorientoituneet lukijat. Järjestelmä pakottaa asiakkaat keskittymään vain muutamaankin tunnettuun nimeen, mikä taas tarkoittaa sitä, että sesonkiajan teoksia jonotetaan, jonka jälkeen ne helposti jäävät hyllyihin pölyttymään.

Lukin (1994) tutki Pro gradu -työssään kirjaston asiakkaiden relevanssikäsityksiä heidän hakiessa kaunokirjallisuutta. Myös Lukin erotti tutkimuksensa perusteella kolme eri tavalla suuntautunutta kaunokirjallisuuden lukijaryhmää: viihtyjät, esteetikot ja tiedollisesti suuntautuneet. Viihtyjät ovat pääasiassa populaarikirjallisuuden lukijoita, joille lukeminen merkitsi ajankulua ja rentoutumista. He arvostivat teoksissa muun muassa tunnetilojen herättämistä, hyvää tarinaa, selkeää kielellistä ilmaisua sekä mukaansatempaavaa otetta. Esteetikoille puolestaan taiteellinen elämys, syvällisyys ja toisaalta myös totuudellisuus ja tiedolliset ainekset olivat tärkeitä. Heitä kiinnosti muun muassa henkilöiden sosiaaliset suhteet ja psykologinen kehitys. He kiinnittivät huomiota myös teoksen rakenteellisiin piirteisiin, kuten kappalejakoon, ja siihen sisältääkö teos dialogia vai ei. Esteetikoihin kuului sekä populaari- että korkeakirjallisuuden lukijoita. Tiedollisesti suuntautuneet olivat haastatelluista selvästi pienin ryhmä. Heille teoksen aihe oli tunnusmerkki relevanssille ja tapahtumaympäristön merkitys, erityisesti sen vastaavuus todellisuuden kanssa, olivat olennaisia. Tässä ryhmässä painottui selkeästi korkeakirjallisuus ja kirjailijakeskeisyys. He saivat usein lukuvinkkejä kirja-arvosteluista ja saattoivat kiinnittää huomiota tiettyjen kustantamoiden julkaisuihin. Osa heistä seurasi tiettyjä kirjasarjoja. (Lukin 1994, 29, 34-44.)

Korkeakirjallisuuteen painottuneet lukijat, riippumatta siitä mihin ryhmään kuuluivat, arvioivat teosten relevanssia myös kansien kirjailijaesittelyiden avulla, sekä selaamalla sisäsivuja tarkistaakseen kirjoittajan tyylin. Kaikkiin ryhmiin kuului asiakkaita, jotka hakivat lukuvinkkejä, erityisesti uutuuksia ja populaarikirjallisuutta, palautushyllystä. Uutuushyllyjä ja näyttelyitä seurasi yli puolet haastatelluista. Erityisesti paljon lukevat kokivat ne hyväksi tavaksi löytää uutta luettavaa. Yleisesti tutkimustulokset osoittivat, että tiivistelmien ja takakansitekstien lukemista, sekä teoksen selailua pidettiin tärkeinä keinoina relevanssin selvittämiseksi. Tämä taas osoittaa sisällönkuvailetietojen tarpeellisuuden, jotta asiakkaat ja heille ”oikeat teokset” kohtaisivat kirjastoissa yhä useammin. (Lukin 1994, 48-54, 58.)

Saarinen (2011) selvitti Pro gradu -tutkielmassaan kirjastoasiakkaiden ”hyvälle kirjalle” antamia merkkejä, sekä aiemman lukeneisuuden ja sen kautta karttuneen kirjallisen kompetenssin vaikutusta keinoihin löytää uutta luettavaa. Tutkimukset osoittivat, että lukeneisuus vaikuttaa sekä hyvän kirjan kriteereihin että keinoihin löytää luettavaa. Saarinen jakoi haastattelemansa henkilöt heidän lukumieltymystensä perusteella viihteellisesti, esteettisesti ja tiedollisesti suuntautuneisiin. Hän päätyi siis hyvin samankaltaiseen johtopäätökseen kuin Lukin edellä esitellyssä tutkimuksessa. Lukeneisuuden perusteella Saarinen jakoi haastateltavat ”himolukijoihin” ja ”lueskelijoihin”. Hyvän kirjan merkkejä osoittivat lähes jokaisen haastateltavan mielestä sekä takakansiteksti että kirjailijan nimi. Himolukijoilla teoksen selailu, ulkoasu ja esimerkiksi oma mieliala ja muistikuvat

saattoivat vaikuttaa kirjan valintaan. Lueskelijoiden keskuudessa hyvän kirjan valintaan vaikuttavia tekijöitä mainittiin vähemmän. Heidän valintaansa vaikuttivat takakansiteksti, kirjailijan nimi, sivumäärä, sekä omat muistikuvat. (Saarinen 2011, 56)

Himolukijoista viisi oli hakenut kaunokirjallisuutta kirjaston tietokannasta asiasanojen avulla. Asiasanahaun vaikeus näytti liittyvän hakusanojen valintaan, sillä he kolme henkilöä jotka pitivät hakutapaa helppona ja hyvänä keinona, olivat onnistuneet löytämään vastaavia teoksia hakemalla aiemmin lukemansa teoksen asiasanoilla. (Saarinen 2011, 58). Viitaten erityisesti asiasanojen vähäiseen käyttöön Saarinen toteaa kirjastoasiakkaiden kaipaavan näkyvämpää sisältöjen esiintuomista. Ainoastaan ulkoiset merkit, kuten kirjailijan nimi ja kansikuva, ja sisällölliset merkit, kuten aihe ja henkilöt, eivät yksistään riitä vaan tarvitaan jotain mikä kertoo kirjan tuottamasta lukukokemuksesta. Saarisen mukaan myös luku-/lainaushistorian hyödyntämisestä voisi olla hyötyä monille asiakkaille, ja erityisesti selvää päämäärää vailla olevat etsijät hyötyisivät lukukokemusten jakamisesta, eli ”Lainaatat jotka pitivät näistä, lainasivat myös nämä” -tyyppisestä hakujärjestelmän toiminnosta. (Saarinen 2011, 72-73)

Seitsemän lukijatyyppiä

O'Brien ja Yu (1999, 36-48) jakoivat kaunokirjallisuuden lainaajat asiakastutkimuksen perusteella seitsemään eri kategoriaan sen mukaan, miten he käyttäytyvät etsiessään kaunokirjallisuutta kirjastosta. He perustelevat käyttäytymistä tarkastelevaa näkökulmaansa sillä, että tutkimustulokset ovat helpommin sovellettavissa käytäntöön, kuin tutkimuksissa joissa pyritään selvittämään millaisia asiakkaat ovat. Päivittäisessä asiakaspalvelutyössä käyttäytymistavat ovat paljon helpommin tunnistettavissa kuin psykologiset piirteet. O'Brien ja Yu kritisoivatkin aiempia käyttäjätutkimuksia juuri siitä, että ne ovat jakaneet lukijat eri tyypeihin esim. sukupuolen, psykologisten piirteiden tai sosiologisten piirteiden (esim. luokka, ammatti) mukaan. Käytännössä nämä jaot ovat heidän mielestään liian yksinkertaistettuja, ja kirjastonhoitajat ovat vaarassa sortua stereotypisointiin.

Tutkimuksessa tunnistettiin seuraavat lukijaryhmät ja heidän erityistarpeensa. Jaottelussa säännöllisillä (*frequent*) lukijoilla tarkoitetaan vähintään kerran kuukaudessa lainaavia, satunnaisilla (*infrequent*) vastaavasti tätä harvemmin lainaavia.

- **Tiettyjä kirjailijoita suosivat lukijat** (*readers of particularism*) ovat useimmiten viihdekirjallisuuden suuntautuneita ja lukevat vain harvojen suosikkikirjailijoidensa teoksia. Heidän makunsa muuttuu ajan myötä hyvin vähän ja he ovat vastahakoisia valitsemaan uusien kirjailijoiden teoksia. Näihin seitsemään ryhmään kuuluvista he eivät useimmin löydä haluamaansa, mutta eivät myöskään kysy helposti apua henkilökunnalta, ja siksi heihin tulisi kohdistaa erityishuomiota.
- **Korkeakirjallisuuden suuntautuneet säännölliset lukijat** (*readers of frequent literary pluralism*) lukevat useita kirjailijoita, ehkä myös useampia genrejä, ja ovat yleensä varmoja entuudestaan tuttujen kirjailijoiden ja genrejen suhteen. Heidän on kuitenkin usein vaikea löytää uutta luettavaa. Koska he eivät ole kirjailijakeskeisiä, he eivät välttämättä ole perillä äskettäin julkaistuista teoksista tai yksittäisten kirjailijoiden tuotannoista. He voisivat hyötyä ”samankaltaisia kirjailijoita tai teoksia” -tyyppisistä suosituksista.
- **Korkeakirjallisuuden suuntautuneet epäsäännölliset lukijat** (*readers of infrequent literary pluralism*) lainaavat harvemmin tai epäsäännöllisemmin, mutta etsiessään luettavaa heillä on mielessään joko tietty kirjailija, tai tietyn teeman sisältävä teos. He myös löytävät uutta luettavaa helpommin, koska eivät lue niin paljon. Sopivan teoksen löytymistä saattavat helpottaa esimerkiksi uutuuslistat tai luettelot kirjasarjoista. Yleisesti suunnatuista suosituksista ei yleensä löydy heille apua, vaan he kaipaavat jotain yksilöidämpää.
- **Viihdekirjallisuuden suuntautuneet säännölliset lukijat** (*readers of frequent recreational pluralism*) muodostivat suurimman osan tutkimukseen osallistuneista. Heidän makunsa on helppo määritellä heidän lukemiensa kirjailijoiden ja niiden edustamien genrejen mukaan. He lukevat paljon, tietävät mitä haluavat ja myös miten sen löytävät. Usein he ovat myös kriittisiä. Heillä on enemmän vaikeuksia löytää uusia kirjailijoita kuin korkeakirjallisuuden suuntautuneilla säännöllisillä lukijoilla, mikä saattaa johtua siitä, että heidän suosimansa viihdekirjallisuuden arvioita löytyy esimerkiksi sanomalehdistä vähemmän kuin korkeakirjallisuuden. Viihdekirjallisuuden kuuluvat teokset ovat suosionsa vuoksi myös todennäköisemmin lainassa. Erityisesti heille, jotka ovat haluttomia kokeilemaan uutta, voisi apuna toimia vinkit samankaltaisista kirjailijoista kuin heidän nykyiset suosikkinsa. Ahkerina ja kriittisinä lukijoina he kaipaavat tarkemmin heille kohdennettuja suosituksia.
- **Viihdekirjallisuuden suuntautuneet epäsäännölliset lukijat** (*readers of infrequent recreational pluralism*) ovat myös viihteellisesti suuntautuneita ja heillä on tietyt suosikkikirjailijat tai kirjallisuuden laji. Ero edelliseen ryhmään on, että he käyvät kirjastossa harvemmin. Tästä syystä he

myös harvemmin löytävät haluamaansa, koska suosittu viihdekirjallisuus on usein lainassa. Harvoin kirjastoa käyttävät myös ostavat kirjoja useammin, jos ne eivät ole kirjastossa saatavilla. Säännölliset listat, esimerkiksi uutuuksista saattavat rohkaista heitä laajentamaan lukutottumuksiin.

- **Säännölliset monipuoliset lukijat** (*readers of frequent universalism*) ovat ahkeria lukijoita, jotka lukevat lähes kaikkea lajista toiseen ja löytävät joka käynnillä jotain luettavaa. He selailevat hyllyjä ja tuntevat tunnistavansa hyvän kirjan kun näkevät sen. Osa heistä käy kirjastossa lähes päivittäin. Jos haluttu teos ei ole saatavilla, he eivät yleensä varaa sitä, vaan ajattelevat lainaavansa nyt jotain muuta ja alunperin hakemansa teoksen joskus myöhemmin.
- **Epäsäännölliset monipuoliset lukijat** (*readers of infrequent universalism*) lukevat erityyppistä kirjallisuutta ja tekevät satunnaisia valintoja, mikä johtuu osalla kaunokirjallisen tietämyksen puutteesta. Koska he eivät tiedä kuka on kirjoittanut mitään, mitä ylipäänsä on kirjoitettu tai mistä etsiä tietoa kirjallisuudesta, ei näyttöluettelosta tai aakkosellisesta hyllyjärjestyksestä ole yleensä apua. Linauspäätökset ovat siis yleensä hyvin sattumanvaraisia. Tähän ryhmään kuuluu esimerkiksi uusia kirjastonkäyttäjiä ja maahanmuuttajia.

Yhteenvetoa kaunokirjallisuuden haun tutkimuksista

Tutkimuksista kävi ilmi, että suosittuja kaunokirjallisuuden tiedonhankintakanavia ovat ystävät, tuttavat ja perheenjäsenet, sanomalehdet ja kirjallisuusaiheiset internetsivustot. Toisin sanoen kirjasto ei noussut kärkisijoille tiedonlähteenä. Niin hyllyluokitukset kuin kokoelmatietokannat palvelevat parhaiten heitä jotka tietävät teoksen tai tekijän jota ovat hakemassa. Selvää kuitenkin on, että kaikille lukijaryhmille nämä hakutavat eivät riitä. Suositusten ja teosten esiin nostamisen tarpeesta kertoo erityisesti palautushyllyjen yhä jatkuva suosio lukuvinkkien tarjoajana.

Kokoelmatietokantojen käyttö oli hyvin yksipuolista, eli pääasiassa tehtiin tekijä- ja nimekehakuja. Kaunokirjallisuuden haku asiasanoilla oli kirjastojen asiakkaille vierasta. Muutoinkin kokoelmatietokannat koettiin hankalakäyttöisiksi. O'Brien ja Yu ehdottivat tutkimuksensa yhteydessä jo vuonna 1999, että lukijaprofiileja voisi käyttää myös ikään kuin filterinä tietojärjestelmissä tai tarjoamassa erilaisia hakumahdollisuuksia, kuten samankaltaisia kirjailijoita tai kategorioita. Myös Saarisen (2011) mukaan tämän tyyppinen ratkaisu saattaisi hyödyttää lukijoita jotka eivät tarkkaan tiedä mitä etsivät. Tämän tyyppisiä ratkaisuja on toteutettu paljon verkkokaupoissa, ja uudemmissa kirjastojen

kokoelmatietokannoissakin teosten linkittäminen teostietojen avulla on keino suositella uutta luettavaa. Varsinaista lukijaprofiilien hyödyntämistä ei kirjastojärjestelmissä havaintoni mukaan kuitenkaan ole.

4. KAUNOKIRJALLISUUS JA KIRJASTOJEN UUDET VERKKOPALVELUT – VUOROVAIKUTTEISUUTTA JA RIKASTETTUJA NÄYTTÖLUETTELOITA

Luvuissa 2 ja 3 on esitelty kaunokirjallisuuden sisällönkuvailua ja hakua koskevaa tutkimusta, joista on käynyt ilmi muun muassa se, etteivät kirjastojen hakujärjestelmät kykene vastaamaan kaikkiin tapoihin hakea kaunokirjallisuutta. Kun asiakas ei tiedä teosta tai kirjailijaa jota etsii, valinnassa auttavat esimerkiksi kirjan ulkoasu ja selailu. Hakujärjestelmän kautta haettaessa ainoa vaihtoehto lienee asiasanoitus, mutta vaikka kaunokirjallisuutta on Suomessa asiasanoitettu jo 1990-luvulta alkaen, eivät monetkaan kirjastojen asiakkaat ole omaksuneet sitä hakutavakseen. Toisaalta perinteiset kirjavinkkien lähteet, kuten perhe ja ystävät, sekä lehtien kirja-arviot ovat pitäneet pintansa, ja nykyään niihin voi tietysti lisätä internetin tarjoamat lukuvinkit. Toisin sanoen asiakkaat kaipaavat vinkkejä myös lukukokemuksesta, eivät vain tietoa teoksen ulkoisista tai sisällöllisistä piirteistä, vaikka toki nekin painavat monesti valinnassa. Tässä luvussa on tarkoitus selvittää, miten kirjastot voisivat kehittää verkkopalveluitaan ja hakujärjestelmiään siten, että ne palvelisivat monipuolisemmin kaunokirjallisuutta etsivää asiakasta.

Aluksi luvussa 4.1 selvitetään mitä uudet verkkopalvelut ja niiden yhteydessä usein kuultu kirjasto 2.0 -käsite pitävät sisällään. Luvussa 4.2 käsitellään kirjasto 2.0 -menetelmien käyttöönottoa. Luvussa 4.3 esitellään kirjastojen näyttöluetteloiden kehittämiseksi ehdotettuja menetelmiä ja miten ne voisivat palvella kaunokirjallisuutta etsivää asiakasta.

4.1 Uudet verkkopalvelut ja kirjasto 2.0 -ilmiö

Verkossa tapahtuvaa sosiaalista vuorovaikutusta ja käyttäjien aktiivista osallistumista verkkosisältöjen luomiseen on kuvattu termillä verkko 2.0 (*web 2.0*). Termiin sisältyviä tapoja joilla käyttäjät voivat osallistua ovat esimerkiksi sosiaaliset verkostot, blogit, RSS-syötteet, wikit, pikaviestimet ja käyttäjien lisäämät avainsanat eli tagit. Yksittäiset palvelut, kuten YouTube, Facebook, Delicious, Wikipedia ja Flickr ovat lähes synonyymeja verkko 2.0 -ilmiölle. Taustalla oleva teknologinen kehitys on mahdollistanut käyttäjäystävällisempien palvelujen ja verkkopohjaisten työkalujen luomisen, mikä tarkoittaa ettei käyttäjien tarvitse enää olla niin tietoisia teknologiasta, vaan he voivat keskittyä uuden sisällön luomiseen ja vanhan muokkaamiseen. (Holmberg et al. 2009a, 13-14.) Verkko 2.0 -ilmiön yhteydessä puhutaan usein käsitteestä *parviäly*. Tällä tarkoitetaan kollektiiv-

vista ajattelua, jota erilaisten keskustelu-, arvostelu-, suosittelu- ja äänestyssovellusten käyttäjät rakentavat toimintansa sivutuotteena. (Tuominen 2006.)

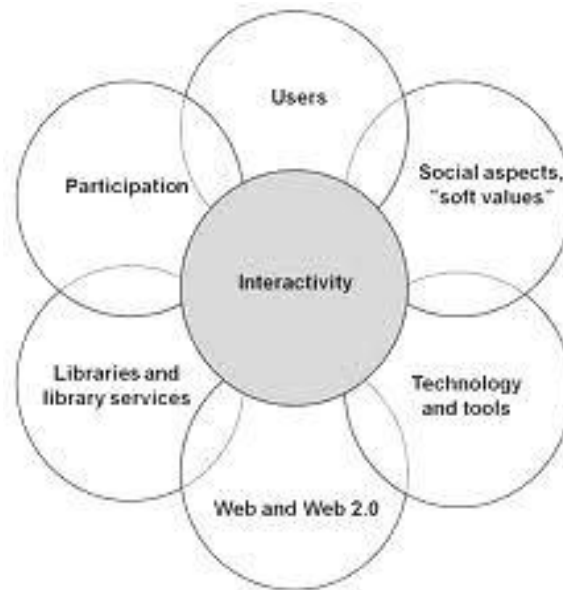
Holmberg ja kumppanit (2009a) kuvaavat kirjasto 2.0:a verkko 2.0:n sisarilmioiksi, jolla useimmiten viitataan interaktiivisiin ja sosiaalisiin verkkotyökaluihin joilla voidaan luoda ja jakaa sisältöjä. Kirjasto 2.0 on kuitenkin jatkuvasti kehittyvä ja muuttuva ilmiö, jolle ei ole tarkkaa määritelmää. Maness (2006) tunnistaa ilmiöstä seuraavat neljä keskeistä periaatetta: käyttäjäkeskeisyys, multimediapalvelut, sosiaalisen kommunikoinnin mahdollistavat menetelmät sekä yhteisöllinen innovatiivisuus.

Tuomisen (2006) mukaan kirjasto 2.0 -filosofiaan perustuvan näyttöluettelon päällimmäinen idea on antaa mahdollisimman paljon tietoa teoksen sisällöstä ja siten saada ”piilossa” olevat teoksetkin esille. Hypénin ja Spåren (2008, 219) mukaan LibraryThing¹ on kirjasto 2.0 -ilmiön puhdas sovellus, koska se rakentuu sekä kirjastojen tuottamalle metatiedolle että käyttäjien teoksille antamalle sosiaaliselle tiedolle. Edellä mainituissa määritelmissä on havaittavissa niin käyttäjä- kuin kirjastokeskeinenkin näkökulma. Kirjasto 2.0:a käsittelevissä kirjoituksissa esiintyvät lähes poikkeuksetta myös siihen liittyvät teknologiset ilmiöt, joiden korostaminen joissain tapauksissa on saattanut johtaa koko ilmiön näkemiseen ohimenevänä trendinä. Crawfordin (2006) mukaan kirjasto 2.0 tulkitaan joko pyrkimykseksi tuottaa parempia ja uusia kirjastopalveluita käyttämällä sekä uusia että vanhempia menetelmiä, tai pelkäksi muotivirtaukseksi.

Holmberg ja kumppanit (2009b) tutkivat termiin liitettyjä ilmiöitä yhteissana-analyysin (*co-word analysis*) avulla, johon osallistui 29 suomalaista kirjastonhoitajaa niin tieteellisistä kuin yleisistä kirjastoista. Aineisto koostui niistä avainsanoista joilla kirjastonhoitajat kirjasto 2.0 -ilmötä kuvasivat. Kun avainsanoja tulkittiin ja yhdistettiin ryhmiksi, muodostui seitsemän osa-aluetta joista kirjasto 2.0 -ilmiö muodostuu: vuorovaikutus (*interactivity*), käyttäjät (*users*), osallistuminen (*participation*), kirjastot ja niiden palvelut (*libraries and library services*), verkko ja verkko 2.0 (*web and web 2.0*), sosiaaliset aspektit (*social aspects*) sekä teknologia ja työkalut (*technology and tools*). Kaikkia termejä ei voitu sijoittaa vain yhteen osa-alueeseen joten osa-alueet ovat osittain päällekkäisiä (ks. kuvio 1).

---

¹ <http://www.librarything.com/>

Kuvio 1. Holmberg et al. (2009b) Kirjasto 2.0 -osa-alueet

Tässä tutkielmassa osa-alueista tulevat eniten painottumaan vuorovaikutus, kirjastot ja niiden palvelut, osallistuminen, sekä käyttäjät. Verkko 2.0 -menetelmillä ja teknologialla on kuitenkin suuri merkitys näiden edellä mainittujen osa-alueiden kehittämisessä. Seuraavassa on määritelty ne kirjasto 2.0 -termit ja ilmiöt, joihin tässä tutkielmassa kiinnitetään erityisesti huomiota.

Blogit ovat yksi Verkko 2.0 -ilmiön ensimmäisiä menetelmiä, myös kirjastojen verkkopalveluissa. Ne ovat helppokäyttöisiä eivätkä vaadi erillisiä kustannuksia, työajasta aiheutuvia mahdollisia lisäkustannuksia lukuunottamatta. Blogit toimivat usein tiedotus- ja aineiston esittelykanavina, mutta niiden ei tarvitse olla vain yksisuuntaista tiedonvälitystä, vaan antamalla käyttäjille kommentointimahdollisuuden saadaan blogeistakin vuorovaikutteisia.

Folksonomialla ja tageilla tarkoitetaan erityisesti verkkoyhteisössä tapahtuvaa, käyttäjien tekemää sisällönkuvailua avainsanojen avulla. Syy folksonomioiden rakentamiselle on ollut suurten teosmäärien tarvitsema liittävä asiansanoitus, jotta tiedonhaku sisällönkuvailutietojen avulla olisi mahdollista. Vaikka kyseessä on melko vapaa avainsanoitus, tarvitsee se kuitenkin toimiakseen rakenteen. Ratkaisuksi on ehdotettu tilastollisia välineitä joilla käytetyt avainsanat asetetaan järjestykseen niiden yleisyyden mukaan, äänestysmenetelmää, jolla käyttäjät arvioivat käytetyn kuvailun relevanssia, sekä moderointia, jossa ammattilaiset valitsevat sopivimmat avainsanat käytettyjen joukosta. (Saarti 2009b, 3-4.) Useat verkkopalvelut, jotka mahdollistavat käyttäjien

tekemän sisällönkuvailun, käyttävät hyödyksi ns. **avainsana- tai tagipilviä**, joissa käytetyt sanat on kirjoitettu sitä suuremmalla kirjasimella, mitä suositumpia ne ovat. Tällä tavoin pyritään karsimaan tulosta tuottamattomien avainsanojen käyttöä.

Käyttäjäprofiloinnin tarkoitus on kuvata yksilön tiedontarpeet niin, että ne ovat sovelluksen tunnistettavissa. Profiilit sopivat esittämään erityisesti yksilöiden pitkäaikaisempia tiedontarpeita ja intressejä. Profiilia rakennetaan ja täydennetään mm. seuraamalla yksilön toimintaa verkkopalveluissa, jolloin oletetaan, että verkkokäyttäytyminen paljastaa, mitä yksilö todella tarvitsee ja millaista informaatiota pitää relevanttina. (Tuominen 2008, 159-160.)

RSS (Really Simple Syndication) -syötteen ovat keino seurata tiettyyn aiheeseen liittyviä uutisia, muutoksia ja päivityksiä. Sen sijaan, että käyttäjä joutuisi etsimään näitä ympäri verkkoa, RSS-syötteen tuovat muutokset hänen ulottuvilleen. Kirjastojen verkkopalvelujen kannalta yksinkertainen esimerkki automaattisesta RSS-syöttestä on uutuuksiluettelo tai kirjaston tapahtumat. Mahdollista olisi myös tiettyyn asia- tai avainsanaan liittyvän syötteen tilaaminen, jolloin käyttäjä pystyy seuraamaan tiettyyn aiheeseen liittyviä hankintoja. Ainakin LibraryThing-sovellus mahdollistaa myös tietyn nimimerkin laatimien arvostelujen tilaamisen RSS-syötteenä. (Tuominen 2006, 7.)

Podcast ja vodcast -tallenteet

Termillä podcast tarkoitetaan tilauspohjaisesti verkossa julkaistavaa äänitiedostoa, jonka käyttäjä voi tilata esimerkiksi RSS-syötteen avulla. Vodcast-termillä puolestaan tarkoitetaan vastaavaa videotiedostoa.

4.2 Kirjasto 2.0 -menetelmien käyttöönotosta

4.2.1 Blogien perustamisesta ja ylläpidosta

Kroski (2008) painottaa, että blogeja kannattaa perustaa vain perustelluista syistä, sillä niiden ylläpitäjän on aidosti haluttava jakaa uutisia ja mielipiteitä lukijoidensa kanssa. Lukijat erottavat epäaidon, pelkästään markkinointitarkoituksessa perustetun blogin. Kohderyhmä on mietittävä tarkkaan, sillä yksi blogi jolla yritetään miellyttää kaikkia ei ole hyödyksi kenellekään. Lukijoille kannattaa antaa kommentointimahdollisuus ja on hyvä pyrkiä kirjoittamaan tavalla joka tarjoaa lukijoille mahdollisuuden ja ideoita esittää omia mielipiteitään. Lukijoille kannattaa tarjota myös

laadukasta lisämateriaalia, kuten linkkejä viitatuille internetsivustoille, listoja käsitellyistä aineistoista, haastatteluja, arvioita ja artikkeleita. RSS-syötteet kannattaa tehdä näkyviksi ja käyttää standardoituja RSS-merkkejä. Useimmat käyttäjät eivät näe vaivaa lähteä erikseen etsimään syötteitä sivustolta. Kaikki käyttäjät eivät välttämättä tiedä mikä RSS on, joten kannattaa luoda RSS-merkistä linkki sivulle joka kertoo mistä on kyse, mitä syötteitä on tarjolla ja miten niitä voi tilata. (Kroski 2008, 24-40.)

Rutherford (2008a) selvitti tutkimuksessaan mitä kirjasto 2.0 -menetelmiä yleiset kirjastot Uudessa-Seelannissa ja Yhdysvalloissa ovat ottaneet käyttöön, mitä syitä käyttöönoton taustalla on, sekä mitä hyviä ja huonoja puolia menetelmien suhteen on havaittu. Blogit olivat odotetusti käytetyin menetelmä. Ne koettiin hyvänä tiedottamiskanavana, mutta lukijoiden kommentointi niissä oli vähäistä. RSS-syötteitä käytettiin erityisesti blogien yhteydessä. Kirjastonhoitajat kokivat tärkeimmiksi kaikkein ihmisläheisimmät menetelmät. Menetelmien käyttöönoton taustalla olikin usein kirjaston missio ja periaatteet toimia yhteiskuntansa ”puolueettomana kokoontumispaikkana” kaikille etnisille ja kulttuurisille ryhmille. Menetelmiä ei koettu kalliiksi, mutta joissain tapauksissa ylläpito ja henkilökunnan tarvitsema koulutus aiheuttivat piilokustannuksia. Koulutusta blogien ylläpitoon pidettiin tärkeänä menestymisen edellytyksenä. (Rutherford 2008a, 184-194 .) Saadut kokemukset osoittivat, että ihmisläheisillä menetelmillä, kuten blogeilla, onnistuttiin vastaamaan hyvin asiakkaiden tarpeisiin. Lisäksi ne tarjosivat kirjastolle vuorovaikutussuhteen asiakkaisiin ja sitä myöten myös keinon saada palautetta. Menetelmät siis auttoivat kirjastoa luomaan paremman suhteen asiakkaisiinsa, mikä onkin luultavasti parhain tapa lähteä kehittämään näitä palveluja eteenpäin. (Rutherford 2008b, 421-422.)

4.2.2 Folksonomioiden ja avainsanojen käytössä huomioitavaa

Yksi olennaisimpia haasteita mitä yhteisöllisten menetelmien käyttöönottoon kirjastoympäristössä liittyy, on ehdottomasti käyttäjien vähäisyys. Erityisesti avainsanat ja niiden muodostamat folksonomiat toimivat sitä paremmin mitä useampi henkilö niitä on rakentamassa. Kirjastojen verkkopalvelujen käyttäjäkunta on liian pieni muodostaakseen sellaista ”massakritiikkiä” mitä folksonomiat vaatisivat ollakseen tehokkaita. Kirjastot ovat myös ottaneet yhteisölliset arviointi- ja pisteytysmenetelmät käyttöön varsin myöhään. Amazon.com on ollut tässä edelläkävijä jo vuosia ja kirjastojen on vaikea tarjota kunnollista vastusta. Menestyvien yhteisöllisten palvelujen, kuten del.icio.us ja LibraryThing, käyttäjillä on myös omat intressinsä lisätä avainsanoja kokoelmiinsa.

Yleisen kirjaston asiakkailla ei luultavasti ole vastaavaa intressiä osallistua kirjaston kokoelmien sisällönkuvailuun. (Wenzler 2007).

Folksonomioita ja avainsanoja koskevaa tutkimusta kirjastonäkökulmasta on tehty jonkin verran, erityisesti anglosaksisessa tutkimuksessa. Tyypillisiä ovat ainakin folksonomioita ja kontrolloituja sanastoja vertailevat tutkimukset. Sekä Rolla (2009) että Lu et al. (2010) vertailevat Yhdysvaltalaisissa kirjastoissa käytössä olevan yleisen asiasanaston, LCSHn (Library of Congress subjects headings), mukaisia termejä LibraryThing -kirjallisuusverkkopalvelun folksonomioihin ja avainsanoihin.

Rollan (2009, 182-183) mukaan LibraryThing:in folksonomioiden ongelmana ovat henkilökohtaiset termit, kuten ”unread”, ”read in 2007”, sekä synonyymien ja sanamuotojen hallitsematon käyttö. Käyttökelpoisten termien erottamiseksi yleisin keino ovat avainsanapilvet, joissa sanat ovat kirjoitettu sitä isommalla fontilla mitä suositumpia ne ovat. Näin pystytään karsimaan esimerkiksi epäkäytännöllisiä muotoja ja yhdenmukaistamaan synonyymien käyttöä. Avainsanojen lähempi tarkastelu antaa myös kirjastoille tietoa siitä, mitä asiakkaat kirjoista ja niiden aiheista ajattelevat ja voi auttaa siten kehittämään kirjaston omaa sisällönkuvailutyötä. Tutkimus osoitti lisäksi, että kirjastot eivät täysin hyödynnä tesaurusten sisältämää hierarkista rakennetta, ja käyttäjien lisäämät avainsanat sen sijaan vaihtelevat yleisestä tarkempaan. Rollan mukaan avainsanat eivät ole paras tie kirjastojen kokoelmiin, mutta ne voivat osoittaa kirjastoille oikean suunnan jota kohti kulkea. Paras tapa olisi tarjota käyttäjille molempien tapojen yhdistelmä, jossa avainsanat tehostavat materiaalin löytymistä ja kontrolloitu asiasanasto auttaa löytämään samankaltaisilla termeillä kuvattua materiaalia.

Lu ja kumppanit (2010, 776-777) löysivät tutkimuksessaan samankaltaisia ongelmia kuin Rolla. Näiden lisäksi sanastoissa todettiin merkittäviä eroavaisuuksia. Esimerkiksi käyttäjien suosima termi saattaa olla kirjastojen asiasanoituksissa harvinainen, ja päinvastoin. Kronologioiden kuvauksissa esiintyi avainsanojen yhteydessä puutteita molemmissa tutkimuksissa. Tutkimuksessa tuli lisäksi esille, että käyttäjät lisäsivät termejä myös teosten otsikoista, mikä taas kirjastojen tekemissä sisällönkuvailuissa on harvinaista.

4.2.3 Hakuprosessia tukevia menetelmiä

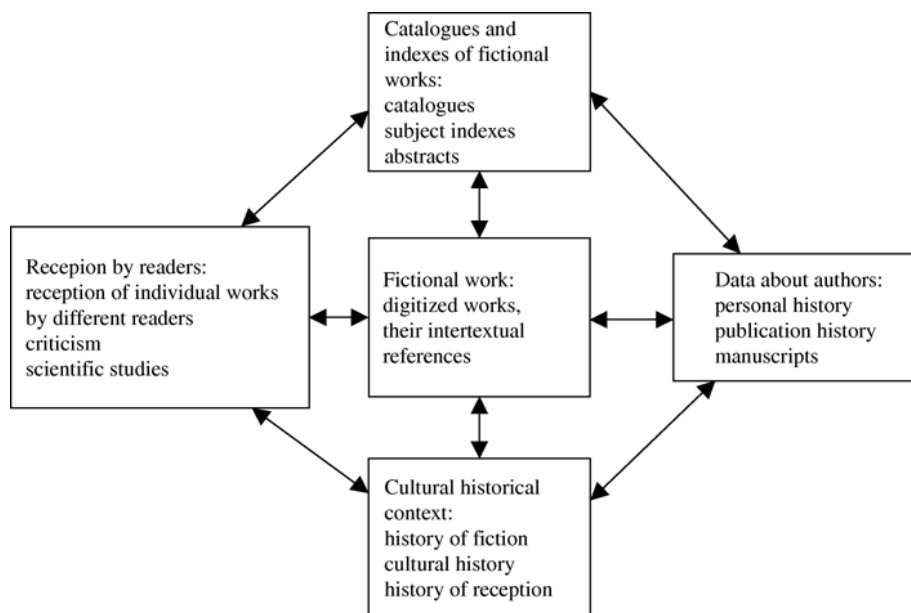
Tiettyjen määritelmien mukaan kirjasto 2.0 -menetelmiin kuuluu myös tiedonhakuprosessia tukevia menetelmiä. Casey (2007, 18-21) nostaa esille seuraavia menetelmiä. Relevanssilajittelu (*relevancy ranking*) eli hakutermin esiintyvyys tietokannassa tai haun tuottamissa tietueissa osoittaa hakutulosten relevanssijärjestyksen sen mukaan, kuinka usein hakutermi kussakin tietueessa esiintyy. Fasetointi (*faceting*) eli mahdollisuus kaventaa hakua tiettyyn kategoriaan, on yleisesti käytetty menetelmä kaupallisilla verkkosivuilla. Esimerkiksi Amazon.com tarjoaa asiakkaalle haun jälkeen mahdollisuuden selata hakutuloksia kategorioittain. Tämä on tehokas hakua helpottava työkalu, joka monista kirjastojen kokoelmaluetteloista puuttuu. Asiakkaiden lisäämät avainsanat eli tagit (*tags*) heijastavat heidän tapaansa luokitella informaatiota ja ovat Caseyn mukaan edullinen keino parantaa informaation löytymistä ja kokoelmaluettelon käytettävyyttä. Tagit ovatkin varmasti yksi keino tuoda asiasanoitus lähemmäksi asiakasta, jolloin he itse joutuvat pohtimaan termien merkityksiä ja relevanssia haun kannalta, ja samalla oppivat myös nähdessään miten muut ovat samoja teoksia kuvailleet. Yhteisöllisyyden rakentumisen kannalta Casey pitää erityisen tärkeänä asiakkaiden tekemiä arvioita sekä sitä, että haun tehtyään asiakkaat näkevät mitä muut saman haun tehneet ovat lisäksi hakeneet. Yhteisöllisyyden luomisessa on pitkälti kyse ihmisten kiinnostuksesta henkilöihin, joilla on samoja intressejä kuin heillä itsellään.

4.3 Rikastetut näyttöluettelot kaunokirjallisuutta hakevan apukeinona

Saarti esitti 1990-luvun lopulla väitöskirjassaan *Kaunokirjallisuuden tietojärjestelmän laajan mallin*, jonka keskiössä on itse teos jota ympäröivät sen kuvailutiedot, tekijätiedot, kulttuurihistoriallinen konteksti, sekä lukijoiden reseptiot (ks. kuvio 2). Tuolloin malli oli ideaali tietojärjestelmä, jonka käytännön toteuttaminen ei ollut vielä näköpiirissä. (Saarti 1999, 179.) Nykyiset vuorovaikutteiset ja muutoinkin sisällöiltään rikastuneet kirjastojen verkkosivustot ja näyttöluettelot kuitenkin pyrkivät toteuttamaan monia mallissa esiintyviä tekijöitä. Malli on toiminut myös Kaunokirjallisuuden verkkopalvelu -projektin, Kirjasammon², lähtökohtana (esim. Hypén 2009).

---

² <http://www.kirjasampo.fi/>

Source: Saarti (1999, p. 194)

Kuvio 2. Saartin Kaunokirjallisen tietojärjestelmän laaja malli (1999).

Kuten kaunokirjallisuuden haun tutkimuksessa (esim. Forsman 2010, Råms 2004) on käynyt ilmi, teoksia haetaan kirjaston näyttöluettelosta useimmiten tekijä- tai nimekehauilla. Näyttöluetteloiden käyttö on siis hyvin yksipuolista. Merkittävänä syynä tähän voidaan pitää verkkosivujen staattisuutta, sillä ne ovat olleet lähinnä vain fyysisen kirjaston mainoksia, samalla kun muut organisaatiot ja yritykset tarjoavat huomattavasti vuorovaikutteisempia palveluita (Holmberg et al. 2009a, 91). Uusien menetelmien avulla luetteloita voidaan kehittää ennen kaikkea joustavammiksi, jolloin käyttäjät saavat entistä paremman kuvan aineistojen tiedollisista ja laadullisista sisällöistä. Parhaimmillaan uudet kokoelmaluettelot tukisivat keskustelullisuutta ja yhteisöllistä tiedonmuodostusta; enää ei vain kirjaston henkilökunta tuota metadataa, vaan myös käyttäjä voi saada mielipiteensä näkyviin. (Tuominen 2008, 188-190.)

Adkins ja Bossaller (2007) vertailivat kirjastojen näyttöluetteloiden, kirjallisuusaiheisten tietokantojen, sekä verkkokirjakauppojen teoksista tarjoamaa informaatiota. Joitain poikkeuksia, kuten tapahtumapaikka ja -aika, henkilöt ja kohdeyleisö, lukuunottamatta verkkokirjakaupat tarjosivat enemmän informaatiota kuin kirjallisuusaiheiset tietokannat. Kirjastojen näyttöluettelot saivat huonoimmat pisteet lähes jokaisen muuttujan kohdalla. Jos tehokkuutta arvioidaan tarjotun informaation määrällä, ovat verkkokirjakaupat tehokas tapa hakea tietoa kirjallisuudesta. Ajallisesti tarkasteltuna kaikissa kohteissa uusimmat, 1990- ja 2000-luvuilla julkaistut teokset saivat eniten pisteitä. Näiden teosten tiedot sisälsivät useimmin kansikuvan, sivumäärän, juonikehityksen ja teoksen aiheet. Toisaalta ajan myötä näkyviksi tulevat seikat, kuten kirjalliset vaikutteet, palkinnot,

luettavuustaso ja vastaavat teokset, olivat useimmin löydettävissä 1990-luvulla julkaistujen teosten tiedoista. Säännönmukaisuutta tarkastellessa havaittiin, että lähes säännöllisesti kaikista lähteistä oli löydettävissä sivumäärä, kansikuva, tiivistelmä tai takakansiteksti, genre, tapahtumapaikka sekä keskeiset aiheet. Epäsäännöllisemmin esiintyivät tiedot henkilöistä ja heidän välisistä suhteistaan sekä tapahtuma-ajankohdasta. Verkkokirjakaupat tuottivat säännöllisesti tekstinäytteitä, muut lähteet eivät niinkään. Asiantuntijoiden tekemät kirja-arviot olivat saatavilla kaikista lähteistä, yhtä lukijoille suunnattua tietokantaa lukuunottamatta. Sen sijaan käyttäjien tekemät arviot olivat löydettävissä vain verkkokirjakaupoissa. Vastaavien teosten suosittelu oli arvatenkin säännöllistä verkkokirjakauppojen kohdalla, mutta myös kirjallisuusaiheisissa tietokannoissa ne sisältyivät noin 60 prosenttiin teostietueista. Sen sijaan kirjastojen näyttöluetteloissa niitä ei ollut juuri koskaan saatavilla. Ehkä odotettavissakin oli, että objektiivisesti havaittavat tiedot olivat selvästi subjektiivisia useammin käytettyjä. Lisäksi, kun subjektiivisia tietoja käytettiin, ne olivat säännöllisesti viittauksia kirjan esittelytekstiin tai arvioon. (Adkins&Bossaller 2007.)

Tyypillisin tapa, jolla asiakkaat voivat tuoda omia näkemyksiään esille verkkokauppojen sivuilla, on arvostelujen kirjoittaminen tai teosten pisteytys tähti- tai muilla symboleilla, joiden tarkoitus vuorostaan on auttaa potentiaalisia ostajia tekemään ostopäätöksensä. Asiakkaiden ostopäätökset ovat tärkeä osa verkkokauppojen suosittelutoimintaa, sillä niiden avulla teoksia pystytään linkittämään toisiinsa; kun useat asiakkaat ostavat kaksi tiettyä kirjaa, voidaan niiden välillä olettaa olevan jokin yhteys. Kun uusi asiakas löytää näistä kirjoista toisen, verkkokauppa voi suositella hänelle toista. Kirjastot voisivat soveltaa tätä käytäntöä hyödyntämällä asiakkaan omaa lainaushistoriaa tai muiden asiakkaiden lainaustapoja. (Holmberg et al. 2009a, 62).

Verkkokauppa Amazon.com:issa teosten luettelointidataa on rikastettu muun muassa kansikuvilla ja tekstiotteilla. Joistain teoksista on mahdollista saada myös kokotekstinäyte. Teosten, niiden tekijöiden ja kustantajien välille luodaan helposti viittauksia, jolloin asiakas pystyy linkkien avulla siirtymään esimerkiksi saman tekijän teosten välillä. Amazonin käyttöliittymä rakentuu pitkälti erilaisille luokituksille. Hakukentässä kirjat lajitellaan ensinnäkin niiden tyyppien (äänikirja, painettu kirja, lehti) ja käyttäjäryhmien (lapset, eri etniset ryhmät) mukaan. Toiseksi käytössä on perinteinen genreluokitus, sekä erilaisia ajankohtaisia ja teostyyppien (pokkarit, bestsellerit) mukaisia luokituksia. Asiakkaiden tekemien arvioiden toimivuutta Amazon testaa käyttäjäänestyksillä, joissa asiakkaat voivat kommentoida, oliko arviosta hyötyä teoksen valinnassa vai ei. Kaikki verkkokaupan arvioinnit eivät ole asiakkaiden laatimia, vaan osa on asiantuntijoiden tekemiä arvioita, esimerkiksi eri lähteistä poimittuja kriitikoiden laatimia arvioita. (Saarti 2009, 162-166.)

5. TUTKIMUSONGELMA JA KOHDEKIRJASTOJEN ESITTELY

Aluksi alaluvussa 5.1 täsmennetään tutkimuksen viitekehystä ja esitetään tarkat tutkimuskysymykset. Alaluvussa 5.2 esitellään tutkimuskohteina olevien verkkokirjastojen valintaperusteet, sekä esitellään verkkokirjastot lyhyesti.

5.1 Teoreettisen viitekehysten ja tutkimusongelman täsmennys

Tutkielman aikaisemmissa luvuissa on selvitetty, mitä puutteita kirjastojen verkkopalveluissa ja näyttöluetteloissa on kaunokirjallisuuden haun kannalta, sekä millaisia vuorovaikutteisia menetelmiä ja sisältöjen avaamista näiden puutteiden korjaamiseksi on ehdotettu. Kuten kaunokirjallisuuden hakutapoja selvittäneissä tutkimuksissa (esim. O'Brien & Yu 1999, Ross 1999, Saarinen 2011) on ilmennyt, teosten sisällöstä ja lukukokemuksesta kertovat vihjeet ovat erityisen tärkeitä vähemmän tottuneille tai epäsäännöllisille lukijoille, kun taas niin sanotut himolukijat ovat kehittäneet itselleen laajan kaunokirjallisen tietämyksen. He tietävät mistä tarvittaessa hankkivat tietoa kirjallisuudesta ja toisaalta osaavat kokemuksensa pohjalta tehdä hyviä valintoja myös vaistonvaraisesti. Tällaista toimintaa edellyttävän syvällisen tietämyksen hankkiminen voi kestää kauan ja ongelma onkin että epäonnistuneet valinnat voivat lopettaa alkaneen lukuinnostuksen – ja onnistuneet sitä vastoin lisäävät kiinnostusta jatkaa harrastusta. Kirjastojen verkkopalveluiden ja näyttöluetteloiden kehittäminen on yksi keino tarjota mahdollisuuksia onnistuneiden löytöjen tekemiseen.

Kaunokirjallisuutta lukevien ja sen parissa työskentelevien tiedonhankintaa parantamaan tarvitaan myös vanhemman kirjallisuuden takautuvaa sisällönkuvailua. Jos ajatellaan kaikkea sisällönkuvailua vailla olevaa kirjallisuutta, on sen kuvailutietojen täydentämisessä valtava määrä työtä, eikä voida olettaa että kirjastotyöntekijät pystyisivät muun työnsä ohella tätä kaikkea tekemään. Vuorovaikutteiset järjestelmät joiden avulla myös verkkokirjaston käyttäjät voivat osallistua aineiston kuvailuun, voivat siten helpottaa takautuvaa sisällönkuvailua. Luomalla uusia sisältöjä, kuten avainsanoja jotka linkittävät teoksia toisiinsa, käyttäjät voivat yksinkertaisella tavalla edistää myös vanhempien teosten löytymistä.

Kirjastojen tulisi kehittää vuorovaikutteisuutta ja avoimuutta myös, jotta ne pystyisivät kilpailemaan tiedonlähteenä muiden verkkopalvelujen kanssa. Tämä koskee erityisesti nuorten asiakkaiden tavoittamista. He ovat pääsääntöisesti tottuneita verkkopalvelujen käyttäjiä ja odottavat niin yhteisöllisyyttä ja osallistumismahdollisuuksia, kuin yksilöityjä palveluitakin (ks. Mercun & Zumer luku 6.1). Verkkopalvelujen valikoima on laaja ja tietoiset, aktiiviset käyttäjät vaihtavat helposti toiseen palveluun, mikäli eivät ole tyytyväisiä.

Verkkokirjastojen ominaisuuksia tutkitaan kirjasto 2.0 -ilmiön ja näyttöluetteloiden rikastuttamisperiaatteiden kautta. Kirjasto 2.0 käsitetään tässä tutkielmassa laajana, niin vuorovaikutteisuutta ja innovatiivisuutta, kuin käyttäjälähtöisyyttä ja uusia teknologioita sisältävänä ilmiönä. Holmbergin ja kumppaneiden seitsemän kirjasto 2.0 -osa-alueen malli (ks. luku 4) kuvaa hyvin tätä näkökulmaa. Painotus on erityisesti kirjastojen palveluissa, käyttäjissä ja osallistumisessa. Kirjasto 2.0 tässä tutkimuksessa tarkoittaa erityisesti sen tiedonhakua tukevia aspekteja, kuten avoimia sisältöjä, rikastettuja näyttöluetteloita ja käyttäjäprofilointia. Blogien kuulumisesta kirjasto 2.0 -menetelmiin ei olla aina oltu täysin yksimielisiä, mutta erityisesti vuorovaikutusmahdollisuuden antavat blogit yleensä lasketaan kuuluvan niihin, ja niin tehdään myös tässä tutkielmassa. Verkkokirjastot voivat tarjota myös sellaista materiaalia kaunokirjallisuudesta, joiden esille tuontiin ei ole tarvittu uusia menetelmiä. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjallisuusaiheiset artikkelit tai linkit muualla internetissä sijaitsevaan kirjallisuusaiheiseen materiaaliin. Nämä aineistot otetaan myös huomioon, sillä ne voivat olla tärkeitä tiedonlähteitä erityisesti aiheen mukaan hakeville tai tietyn tyyppisiä kirjailijoita suosiville lukijoille.

Tarkennetut tutkimuskysymykset:

1. Millaisia keinoja uudet verkkokirjastot tarjoavat kaunokirjallisuuden hakuun?
  - 1.1 Miten avoimen sisällön, rikastettujen näyttöluetteloiden ja käyttäjäprofiloinnin periaatteita on toteutettu?
  - 1.2 Onko sisällön tuottaminen ja kirjasto 2.0 -teknologian käyttäminen tehty käyttäjille helppoksi ja houkuttelevaksi?
2. Tarjoavatko uudet verkkokirjastot ratkaisuja kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun liittyviin ongelmiin?
  - 2.1 Mitä keinoja ne tarjoavat vanhemman kirjallisuuden hakuun ja takautuvaan sisällönkuvailuun?
  - 2.2 Ovatko käyttäjät osallistuneet sisällönkuvailuun tai teosten löytämistä helpottavien sisältöjen (arviot, pisteytykset) tuottamiseen?

Tutkimuksen kohteena olevia verkkokirjastoja tarkastellaan sisällönanalyysin avulla, mikä puolestaan toteutetaan käyttämällä apuna kahta luokitusrunkoa jotka rakennettiin pääasiassa teorialähtöisesti aikaisemman tutkimuksen avulla. Ensimmäisen luokitusrunгон avulla pyritään selvittämään mitä kaunokirjallisuusaiheista materiaalia verkkokirjastot tarjoavat ja miten *kirjasto 2.0* -menetelmiä on hyödynnetty kaunokirjallisuutta etsivän verkkokirjaston käyttäjän näkökulmasta. Toisen luokitusrunгон avulla tutkitaan tarkemmin näyttöluetteloita ja niiden sisältämiä teostietueita, ja pyritään selvittämään ovatko niiden sisällöt rikastuneet uusien menetelmien avulla. Verkkokirjastoista tutkittavat piirteet kerättiin ja luokiteltiin teorialähtöisesti, mutta koska niiden toteutus palveluiden välillä vaihtelee, tehtiin luokitusrunkoon aineistolähtöisesti pieniä muutoksia. Lukijatyyprien tarpeet huomioitiin luokitusrunkojen rakentamisessa ja tutkittavat piirteet valittiin osittain näiden tarpeiden mukaan. Luokitusrunkojen rakentaminen esitellään tarkemmin luvussa 6.3.

5.2 Tutkimuskohteiden valinta ja esittely

Tutkielman aineisto kohdistuu yleisten kirjastojen verkkosivustoihin, kokoelmätietokantojen näyttöluetteloihin ja teostietueisiin. Osa kirjastoista kutsuu näitä verkossa tarjoamiaan palveluja kokonaisuutena verkkokirjastoiksi ja yksinkertaisemman ilmaisun vuoksi myös tässä tutkielmassa tehdään jatkossa niin. Tutkittavien verkkokirjastojen valintaa varten tehtiin ensin yleinen kartoitus siitä millaisia vuorovaikutteisia verkkokirjastoja yleisillä kirjastoilla Suomessa on. Tällaisia palveluita ei ole vielä käytössä kovinkaan montaa, ja lisäksi niitä tuottavat pääasiallisesti vain kaksi eri tahoa, Axiell Nordic Oy, sekä CS Library. Tästä johtuen ne vaikuttavat ainakin päältäpäin katsottuina samankaltaisilta. Tietenkin kirjastot itse osallistuvat myös suunnittelutyöhön ja vaikuttavat sisältöihin, joten kirjastokohtaisia erojakin on.

Oleennaista ei ole kuinka moneen kohteeseen tämä tutkimus keskittyy, koska tavoitteena ei ole tehdä kartoittavaa tutkimusta kokonaistilanteesta, vaan tutkia millä, erityisesti uusilla, menetelmillä kaunokirjallisuutta tuodaan esille ja mitä mahdollisuuksia sen hakuun on tarjolla. Tutkimuskohteiksi valittiin yhteensä neljä verkkokirjastoa. Kotimaisista verkkokirjastoista valittiin Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto (*CS Library*), Pirkanmaan maakuntakirjaston Piki-verkkokirjasto (*Axiell*), sekä Kymenlaakson kirjastojen Kyyti-verkkokirjasto. Viimeksi mainittu on sikäli poikkeus, että se on kirjaston itsensä kehittämä, eikä taustalla ole ulkopuolista järjestelmätoimittajaa. Kotimaisten verkkokirjastojen lisäksi valittiin myös ruotsalainen, Uumajan alueen kirjastojen Minabibliotek.se -verkkokirjasto. Kyseinen verkkokirjasto otettiin tutkimukseen mukaan, koska

kotimaiset palvelut ovat varsin uusia eivätkä ole välttämättä vielä saavuttaneet vakiintunutta asiakaskuntaa. Sen sijaan Minabibliotek on ollut käytössä jo muutamia vuosia ja sen vastaanotto on ollut hyvin positiivista. Voidaan siis tässä vaiheessa olettaa, että Minabibliotek voisi toimia suunnannäyttäjänä myös suomalaisille verkkokirjastoille.

5.2.1 Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto

Kuopion kaupunginkirjasto otti toukokuussa 2011 ensimmäisenä Suomessa käyttöön *Tekniskhuset AB:n CS Library* -kirjastojärjestelmän. Uusi verkkokirjasto korvaa sekä aiemman *Web Origo* -järjestelmän että kirjaston vanhat kotisivut. Verkkokirjaston suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa kirjaston oma www-projektiryhmä. Uusina toimintoina verkkokirjastossa asiakkaat voivat muun muassa kommentoida, pisteyttää ja avainsanoittaa teoksia. Arviointien ja avainsanojen lisääminen edellyttää käyttäjiltä sisäänkirjautumista (Kuopion kaupunginkirjasto 2011). Verkkokirjasto tarjoaa omat sivut lapsille, nuorille, sekä maahanmuuttajille ja eri kulttuureista kiinnostuneille. Vinkkitori-palvelussa esitellään eri tyyppisiä aineistoja. Uudistuksen myötä toimintansa aloittivat myös kaksi uutta blogia, joista toinen tarjoaa lukuvinkkejä ja toinen on suunnattu foorumiksi paikallisille musiikki-ihmisille. (Kirjastot.fi 2011)

Kuopion ja Karttulan kirjastojen kokonaislainaus vuonna 2010 oli 21,54 lainaa/as (koko maa 18,08) ja aikuisten kaunokirjallisuuden osuus kaikista lainoista oli 31,37 % (koko maa 30,79 %). Fyysisiä käyntejä kirjastossa oli 13,19/as (9,89) ja verkkokäyntejä 4,62/as (10,72). (Suomen yleisten kirjastojen tilastot.)

Kuva 1. Näkymä Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjaston etusivulta (28.9.2011)³

5.2.2 Kymenlaakson kirjastojen Kyyti-verkkokirjasto

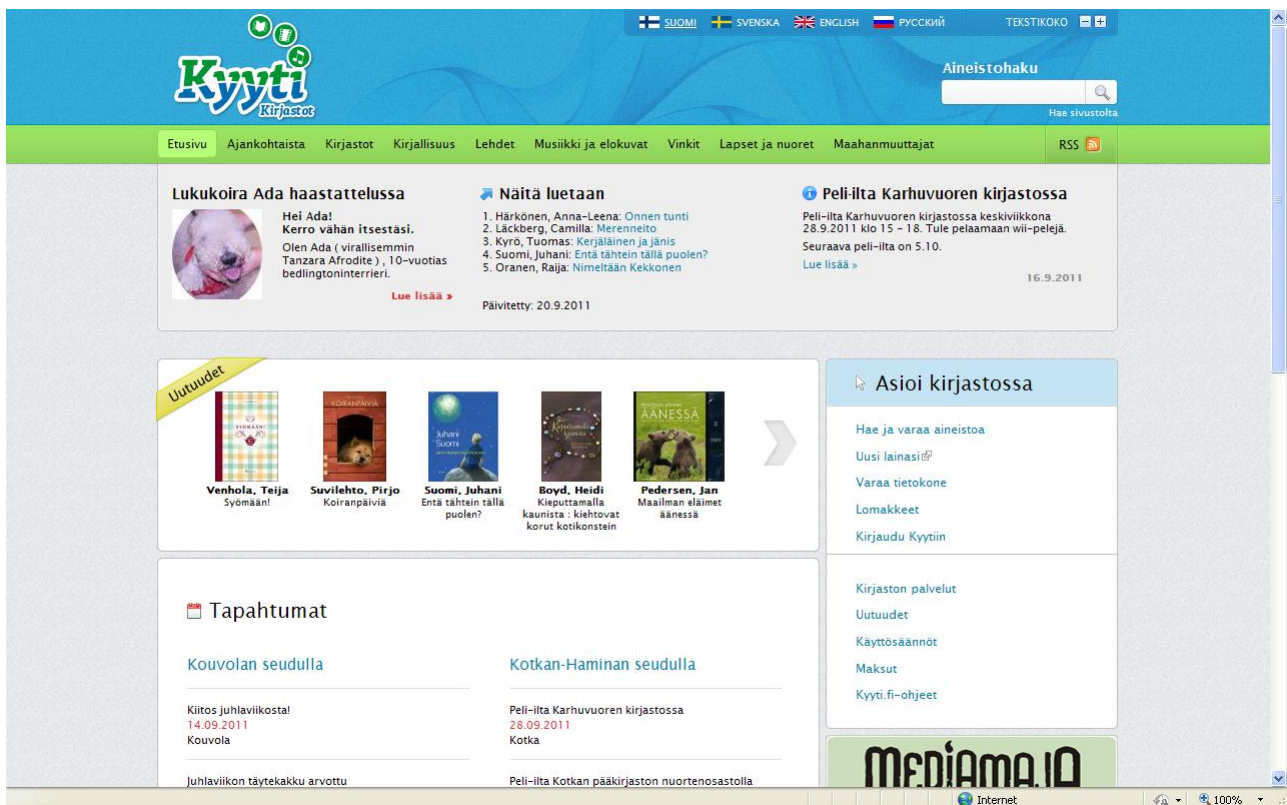
Kyyti-kirjastot on seitsemän kymenlaaksolaisen kunnan (Hamina, Iitti, Kotka, Kouvola, Miehikkälä, Pyhtää, Virolahti) kirjastojen yhteistyöverkosto. Kirjastoilla on käytössään yhteinen tietojärjestelmä, seutulainaus, sekä kirjojen kuriirikuljetuspalvelu. (Kyyti-kirjastot 2011). Verkkokirjasto on kirjastojen yhteistyönä rakentama palvelu joka otettiin käyttöön helmikuussa 2010. Projekti on toteutettu yhdessä Kirjastot.fi:n kanssa kehittämällä puuttuvia moduuleita kirjastojärjestelmien ja verkkosivuston välille. Kyseessä on pilotointityyppinen projekti, jossa otettiin tuotantokäyttöön sosiaalisen median keinoja hyödyntävä kirjaston näyttöluettelo, SOPAC. (KirjastoWiki, luettu 19.9.2011).

Verkkokirjasto on jaettu seuraaviin aihealueisiin: ajankohtaista; kirjastot; kirjallisuus; lehdet; musiikki ja elokuvat; vinkit; lapset ja nuoret; sekä maahanmuuttajat. Etusivulla esitellään myös uutuusaineistoja, lainatuinta materiaalia, sekä seudun kirjastojen tapahtumia. Etusivulla on myös useita kirjastossa asioimiseen liittyviä linkkejä, sekä suora aineistohaku. Sisään kirjautuneena

³ <http://kirjasto.kuopio.fi/>

käyttäjä voi suositella aineistoja muille käyttäjille, jättää kommentteja omalla nimimerkillään, sekä pisteyttää muiden tekemiä aineistosuosituksia. Suositeltujen teosten pisteytys ja kommentointi on mahdollista myös ilman sisäänkirjautumista.

Kyyti-kirjastojen kokonaislainaus vuonna 2010 oli 17 lainaa/as (koko maa 18,08) ja kaunokirjallisuuden osuus kaikista lainoista oli 33,87 % (30,79 %). Fyysisiä käyntejä kirjastoissa oli 8,71/as (9,89) ja verkkokäyntejä 4,16/as (10,72). (Suomen yleisten kirjastojen tilastot.)

Kuva 2. Näkymä Kyyti -verkkokirjaston etusivulta (28.9.2011) ⁴

5.2.3 Uumajan alueen Minabibliotek.se -verkkokirjasto

Minabibliotek-verkkokirjasto on kuuden kunnan yhteistyönä toteuttama verkkopalvelu, jonka suunnittelu alkoi jo 2000-luvun alussa projektinimellä Bibliotek 2007 (Uumajan alueen kirjastot). Nyt muutamia vuosia käytössä olleessa verkkokirjastossa on päivittäin noin 2 000 kävijää (fyysisessä kirjastossa noin 4 000). Verkkokirjaston ja myös vuorovaikutteisten menetelmien käytöstä kertovat tilastot joiden mukaan sosiaalisia kirjanmerkkejä palvelusta löytyi 5 500 kpl,

⁴ <http://www.kyyti.fi/>

avainsanoja 15 000 kpl, kirjavinkkejä 1 500 kpl, sekä artikkeleita 500 kpl. Nämä palvelut ovat myös löytäneet käyttäjiä, sillä saman tilaston mukaan kirjanmerkeillä on kuukausittain noin 500 ja artikkeleilla noin 600 lukijaa. (Mårtensson).

Kirja-aineistosta esitellään mm. uutuuksia ja viimeksi arvioituja jo verkkokirjaston etusivulla, mutta pääasiallisesti kaikki kirja-aineistoja koskeva materiaali sijoittuu vinkit ja artikkelit (tips & artiklar) -osion alle. Osio on jaettu aihealueittain 28 luokkaan ja näistä osa edelleen alaluokkiin. Kaunokirjallisuudelle on oma luokkansa. Sivustolle voi lähettää vinkkejä ilman sisäänkirjautumista. Omille sivuilleen kirjautuneena käyttäjä voi myös arvioida ja pisteyttää aineistoa, sekä lisätä avainsanoja.

The screenshot shows the homepage of Minabibliotek.se. At the top, there is a green header with the site logo and navigation links: "Till innehåll", "Tillgänglighet", "Webbkarta", "Om webbplatsen", and "In other languages". Below the header is a search bar with a "Sök" button and a dropdown menu for "Bibliotekskatalogen". The main content area is divided into several sections. On the left, there are links for "Öppettider | Kontakt", "Guide till Minabibliotek.se", and "Boka datorer och rum". Below these are social media links for "Barn" (with a "följ oss på facebook" button) and "Bloggar". The main content area features a large featured article titled "Knutpunkten" with a photograph of a railway track. Below this is another article titled "Curtis Sittenfeld" with a portrait of a woman. To the right of the main content are several smaller article teasers, including "Logga in", "Arrangemang", "Läseklubben Boktornet", "Mariehemmsbiblioteket", "Läseklubben Balsam", "Umedalens bibliotek", "Läs mer", "Stickcafé", and "Åldhemmsbiblioteket". The bottom of the page shows the browser's address bar and status bar.

Kuva 3. Minabibliotek.se -verkkokirjaston etusivu (28.9.2011)⁵

⁵ <http://www.minabibliotek.se/>

5.2.4 Pirkanmaan kirjastojen Piki-verkkokirjasto

Pirkanmaan kirjastojen Piki-yhteistyö alkoi vuonna 2002, kun Tampereen kirjastojärjestelmään yhdistettiin ympäristökuntien kirjastoja. (Piki-verkkokirjasto 23.9.2011) Vuoden 2012 alusta Piki:in ovat kuuluneet kaikki Pirkanmaan 22 kunnankirjastoa. Kirjastojen yhteisen Piki-aineistotietokannan korvasi Piki-verkkokirjasto, mikä otettiin kokeilukäyttöön elokuussa 2010 ja on ollut kaikkine sisältöineen käytettävissä helmikuusta 2011 lähtien. Piki-kirjastojen henkilökunnasta kootut työryhmät suunnittelivat ja rakensivat verkkokirjaston neljä sisältöosaa: nuoret; lapset; musiikki; sekä lue, katso ja kuuntele. Palvelun teknisestä toteutuksesta vastaa järjestelmätoimittaja Axiell Nordic Ab ja verkkokirjastojärjestelmänä on Axiell Arena. (Piki-verkkokirjasto 23.9.2011) Rekisteröitynyt käyttäjä voi arvioida ja pisteyttää teoksia, lisätä avainsanoja, sekä keskustella teoksista. Piki-kirjastojen kokonaislainaus/as oli 19,72 vuonna 2010, kun koko maassa luku oli 18,08. Fyysisiä käyntejä oli 9,60/as (9,89) ja verkkokäyntejä 19,07 (10,72). (Suomen yleisten kirjastojen tilastot.)

The screenshot shows the homepage of the Piki-verkkokirjasto website. At the top, there is a search bar with the text "Tarkennettu haku" and a "Hae" button. Below the search bar is a navigation menu with tabs for "Etusivu", "Haku", "Omat sivut", "PIKI-kirjastot", "Asiointi", "Lue, katso, kuuntele", "Musiikki", "Nuoret", and "Lapset". The main content area is divided into several sections: "Ajankohtaista" with a "Huoltotyö" announcement; "PIKI-verkkokirjasto - kirjastosi netissä!" with a sub-section "Vierivä kivi ei sammaloidu..."; "Kaikenlaisia harrastuksia" with a book recommendation "Cirkuskonster : handbok för nybörjare"; "Kirjautuminen" with a login form; "Kirjautumisoheje" with a link to "Uudet tunnukset ja kirjautumisohejeita"; and "Hölkäten kuntoon" with a link to "Kunto kohdalleen - ensi vuodeksi?". The page also includes a sidebar with "Asiakkaiden arvioimia" and a footer with "Internet" and "100%".

Kuva 4. Piki -verkkokirjaston etusivu (28.9.2011) ⁶

⁶ <http://piki.verkkokirjasto.fi/web/arena>

6. TUTKIMUSMENETELMÄT JA -AINEISTO

Tämän tutkielman tarkoitus on kartoittaa kaunokirjallisuuden esilletuonnin tapoja ja hakumahdollisuuksia uusissa verkkokirjastoissa, sekä kuvailla tarkasti näiden palvelujen sisältöjä. Hirsjärven ja kumppaneiden mukaan kartoittavan tutkimuksen tarkoitus on esimerkiksi katsoa mitä tapahtuu, selvittää vähän tunnettuja ilmiöitä ja kehittää hypoteeseja. Tutkimusmenetelmä on usein kvalitatiivinen, mutta ei ole sitä välttämättä. Kuvailevan tutkimuksen tarkoitus taas on esittää tarkkoja kuvauksia ja dokumentoida ilmiöistä keskeisiä, kiinnostavia piirteitä. Kuvaileva tutkimus voi myös olla sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista. (Hirsjärvi et al. 2009, 138-139.) Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus nähdään toisiaan täydentävinä lähestymistapoina, ei niinkään kilpailevina suuntauksina. Niitä voidaan käyttää rinnakkain tai toista tapaa toista edeltävänä vaiheena. (Hirsjärvi et al. 2009, 135-137.)

Luvussa 6.1 esitellään vastaavissa tutkimuksissa käytettyjä menetelmiä ja luvussa 6.2 tässä tutkimuksessa käytettävää sisällön erittely -menetelmää. Luvussa 6.3 esitellään ensin kaunokirjallisuuden haku- ja sisällöntuottamismahdollisuuksia kartoittavan luokitusrunгон rakentamista, ja tämän jälkeen teostietueiden tarkastelussa käytettävän luokitusrunгон rakentamista ja tutkittavien teosten valintaa.

6.1 Vastaavissa tutkimuksissa käytettyjä menetelmiä

Jämsen (2010) käytti kvantitatiivista sisällön erittely -menetelmää tutkiessaan 50:n yleisen kirjaston verkkosivuja. Hänen tutkimuksensa käsitti kaikki verkkosivustoilla esiintyvät palvelut ja muut materiaalit sekä arvion sivustojen käytettävyydestä. Berling (2010) käytti täysin kvalitatiivista sisällönanalyysia tutkiessaan kaunokirjallisuusaiheisen materiaalin sijoittumista kahdeksalla verkkosivustolla ja kolmessa blogissa. Berling käytti apunaan tutkimuskaaviota johon tutkimuskysymykset oli jaoteltu kuuden eri teeman, kuten kirjallisuusmateriaalin sijoittumisen ja navigoinnin, mukaan.

Mercun ja Zumer (2008) selvittivät kirjastojen näyttöluetteloiden kehitystä vertailemalla kuutta näyttöluetteloa, joista yksi oli perinteinen ja loput viisi modernin luettelon periaatteita noudattavia. Kirjallisuuden pohjalta laadittiin piirrelista, mikä jaettiin kuuteen luokkaan. Toteutuksen arviointiin käytettiin seuraavaa mittaristoa: ++ erittäin hyvä (very good), + hyvä, joitain puutteita (good with

some limitations), + / - esiintyy, mutta toteutus puutteellinen (present, but very limited) ja – ei esiinny (not present). Tulokset esitettiin taulukkomuodossa ja avattiin sanallisesti.

Tässä tutkielmassa päädyin käyttämään kvantitatiivista sisällön erittely -menetelmää, sillä vaikka kohteena ovat ainoastaan kaunokirjallisuuteen liittyvät palvelut ja materiaalit, verkkokirjastoista käsiteltävät alueet ovat laajoja ja etsittäviä piirteitä on useita. Kvalitatiivisellä kysymyksenasettelulla ei mielestäni myöskään pystyttäisi vastaamaan tutkimuskysymyksiin tarpeeksi tarkasti. Aineistonkeruun ensimmäisessä vaiheessa, jossa tarkastellaan laajemmin verkkokirjastojen sisältöjä, päädyttiin käyttämään samantyyppistä mittaristoa kuin Mercun ja Zumer tutkimuksessaan, koska sen avulla aineistoa voi erotella riittävästi.

6.2 Sisällön erittely tutkimusmenetelmänä

Sisällön erittely toteutetaan luokitusrunkojen avulla. Pietilän (1973, 53-54) mukaan sisällön erittely tulisi käsittää joukoksi menettelytapoja, joiden avulla dokumenttien sisällöstä tieteellisiä pelisääntöjä noudattaen tehdään havaintoja ja kerätään tietoja. Tiedot voidaan kerätä sanallisina ilmaisuina tai määrällisessä muodossa luokiteltuina ja tilastoituina. Tietoja voidaan käyttää sekä ilmiöiden kuvailuun että niiden selittämiseen. Tässä tutkielmassa kuvaillaan uusien verkkokirjastojen sisältöjä, sekä kirjasto 2.0 -ilmiötä ja sen toteutusta.

Sisällön erittelyä käyttävän tutkimuksen tärkeimpänä vaiheena pidetään sisältöluokkien valintaa ja määrittelyä. Näille lähtökohdan muodostavat tutkimuksen ongelmat tai tutkimuskysymykset. Sisältöluokat voidaan rakentaa kahdella eri tavalla. Ensiksikin ne voidaan rakentaa tutkittavan sisällön pohjalta, sitä tarkastelemalla selvittää millaisia sisältöluokkia käyttäen se olisi mahdollisimman hyvin kuvailtavissa ja kiinnostavimmat ilmiöt saataisiin parhaiten esille. Toinen tapa on painottaa sisältöluokkien rakentamisessa ulkopuolista viitekehystä tai teoriaa. Tämä tapa tulee kyseeseen erityisesti tutkimuksissa joissa jotain sisällöllistä ilmiötä lähdetään selittämään jonkin teorian pohjalta. Teorioista ja viitekehysistä voi kuitenkin olla apua myös kuvailevassa tutkimuksessa, koska ne voivat auttaa sisällöllisten ilmiöiden erottamisessa ja ohjata kuvausta yleisempää mielenkiintoa herättäviin ilmiöihin. Tämäkin sisältöluokkien rakennustapa edellyttää tutkittavaan aineistoon perehtymistä. (Pietilä 1973, 96-97.) Tässä tutkielmassa sisältöluokat rakennetaan pääsääntöisesti ulkopuolisten teorioiden ja viitekehysten pohjalta, koska sisällöllisten ilmiöiden erottaminen johdonmukaisesti olisi muuten hankalaa, ja toisaalta koska tässä pyritään myös selvittämään teorioiden toteutumista.

Valitut sisältöluokat kootaan luettelonomaiseksi luokitusrungoksi. Rungosta käy ilmi sisältöluokat määritelmineen ja esimerkkialkioineen, sekä kunkin sisältöluokan mittayksiköt. Luokitusrunkoa voidaan verrata esim. havainnointilomakkeeseen, koska se määrittää mihin ilmiöihin tutkittavassa sisällössä on kiinnitettävä huomiota. Sisältöluokkien alkioilla tarkoitetaan tutkittavan sisällön mukaan määräytyviä osia joiden voidaan katsoa ilmaisevan jotain tutkittavaksi asetettua ilmiötä. (Pietilä 1973 , 94.)

6.3 Luokitusrunkojen rakentaminen - tutkittavien piirteiden valinta

6.3.1 Kaunokirjallisuusaiheinen materiaali ja kirjasto 2.0 -menetelmien käyttö verkkokirjastoissa

Ensimmäisen luokitusrunгон (ks. liite 1) avulla tarkastellaan verkkokirjastojen tarjoamia mahdollisuuksia löytää niin yksittäisiä teoksia kuin yleisemmin tietoa kaunokirjallisuudesta, sekä käyttäjän keinoja jakaa omaa tietämystään tai kokemuksiaan kirjallisuudesta. Huomioon otetaan myös selaushakumahdollisuudet. Mahdollisuuksia kuvaavat piirteet valittiin aikaisemmista tutkimuksista sekä muusta kaunokirjallisuuden hakua ja kirjasto 2.0 -menetelmiä koskevasta kirjallisuudesta. Menetelmien toteutusta halutaan myös arvioida ja sitä varten tarvitaan mittari, joka erottelee toteutuksia eri kirjastojen välillä. Tätä tarkoitusta varten valittiin neliportainen mittari jonka mukaan piirre saa kolme pistettä kun toteutus on erinomainen, kaksi pistettä kun toteutus on hyvä mutta sisältää pieniä puutteita, yhden pisteen kun toteutus on puutteellinen ja nolla pistettä kun piirre ei esiinny lainkaan tutkittavassa aineistossa. Jotta pisteytys voitaisiin tehdä mahdollisimman tasa-arvoisesti, pisteiden tarkat kriteerit kirjattiin taulukkoon (ks. liite 3). Yleisesti kuvailtuna täysi pistemäärä (3 pist.) edellyttää, että piirre on käyttäjän helposti löydettävissä ja käytettävissä, toimii täydellisesti ja on luonteestaan riippuen myös monipuolinen. Esimerkiksi blogien kaunokirjallisuusaiheinen sisältö on oltava runsasta ja sisällettävä materiaalia eri genreistä. Saadakseen toiseksi korkeimman pistemäärän (2 pist.) piirre on toteutukseltaan hiukan puutteellinen, mutta palvelee kuitenkin tarkoitustaan. Esimerkiksi hakutulosten rajauksesta puuttuu rajausmahdollisuus kielen mukaan, mutta muut tärkeimmät rajauskriteerit ovat edustettuina ja toimivat moitteettomasti. Piirteen toteutus saa alimman pistemäärän (1 pist.) mikäli sen toiminnassa on merkittäviä puutteita tai se on rajoitettu vain pieneen osaan verkkokirjaston sisällöstä. Esimerkiksi heikosti toimiva automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus tai teosten pisteyttämisen rajoittaminen vain esiteltyihin teoksiin saa yhden pisteen. Piirre saa nolla pistettä kun se ei esiinny verkkokirjastossa missään muodossa.

Luettelorunkoa varten piirteet jaettiin viiteen sisältöluokkaan: *Osallistuminen & vuorovaikutus* -luokkaan kuuluvat ne menetelmät joiden avulla käyttäjä voi itse osallistua sisällön tuottamiseen ja olla vuorovaikutuksessa muiden käyttäjien tai kirjaston henkilökunnan kanssa. Näitä menetelmiä ovat esimerkiksi kirja-arvion kirjoittaminen tai vuorovaikutteiseen blogiin vastaaminen. *Selaushaku & navigointi* -luokkaan kuuluvat ne tavat joilla verkkokirjasto tukee summittaista tai aiheenmukaista hakua. Tähän kuuluvat ”rikastetun näyttöluettelon” elementit, kuten kirjaesittelyt kansikuvineen, samankaltaisten teosten linkitys, sekä navigointimahdollisuudet, kuten ns. navigointipolut (*breadcrumbs navigation*), jotka auttavat käyttäjää hahmottamaan sivuston rakennetta ja navigoimaan eri aihealueiden välillä. *Tiedonhaku & hakutulosten käsittely* -luokkaan kuuluvat ne piirteet joiden tarkoitus on auttaa käyttäjää perinteisessä tiedonhaussa, kuten hakukoneen ehdottamat termit, sekä hakutulosten tulkintaa helpottavat menetelmät, kuten tulosten rajausta esimerkiksi kielen mukaan. *Käyttäjäprofilointi* -luokkaan kuuluvat ne menetelmät joiden avulla käyttäjällä on mahdollisuus esimerkiksi tallentaa kiinnostavaa sisältöä myöhempää käyttöä varten, tarkastella aiempia toimintojaan sivustolla, tai saada suoraan hänelle suunnattuja kirjasuosituksia. *Multimedia ja muut uudet palvelut* -luokkaan kuuluvat videotallenteet, pikaviestit sekä RSS-syötteet joiden avulla käyttäjä voi seurata esimerkiksi kirjaston tapahtumia tai kysyä neuvoa henkilökunnalta.

Pisteytyksen reliabiliteetti tarkistetaan testi-uusintatesti -menetelmällä (esim. Metsämuuronen 2000, 35) eli mittaus uusitaan jonkin ajan kuluttua. Tässä tapauksessa se tarkoittaa aineiston pisteyttämistä kahdesti, samaa luettelorunkoa ja pistekriteereitä käyttäen. Menetelmän idea on, että jos mittari ja mittaus ovat reliabeleja, tutkimuskohteet saavat samalla mittarilla samanlaisia tuloksia. Reliabiliteettia kuvaa kahden saman muuttujan välille laskettu korrelaatiokerroin. Menetelmän ongelma on, että tutkittava ilmiö voi muuttua mittausten välillä. Koska verkkoaineistot ovat erityisen herkästi muuttuvia aineistoja, mittausten välinen aika ei saa jäädä kovin pitkäksi ja mittaus uusitaan tässä tapauksessa kolmen viikon kuluessa.

6.3.2 Teosten ominaisuuksia kuvaavat piirteet näyttöluetteloissa

Toisen luokitusrunon (ks. liite 2) avulla tarkastellaan yksityiskohtaisemmin verkkokirjastojen antamia tietoja yksittäisistä teoksista. Näiden tulosten avulla pyritään selvittämään miten vanhempi kirjallisuus on verkkokirjastoista löydettävissä, sekä miten käyttäjät osallistuvat teosten pisteyttämiseen, arviointiin ja avainsanoitukseen.

Adkinsin ja Bossallerin (2007) online-kirjakauppoja, kirjallisuusaiheisia verkkosivustoja sekä kirjastojen kokoelmätietokantoja vertaileessa tutkimuksessa (ks. luku 4) käytettiin aineiston luokitteluun 28 teoksen ulkomuotoa tai sisältöä kuvaavaa piirrettä (*fiction access points*). Piirteisiin kuului niin objektiivisesti havaittavia, kuten teoksen kansikuva, kuin subjektiivisesti havaittavia ja lukijassa heränneistä tuntemuksista kertovia piirteitä, kuten viittauksia juonen rakentumisesta tai teoksen väkivaltaisesta sisällöstä.

Luokitusrunгон rakentamisessa käytettiin pohjana Adkinsin ja Bossallerin luomaa listaa, josta karsittiin joitain tämän tutkielman kannalta vähemmän tärkeitä piirteitä, ja vastaavasti lisättiin muista lähteistä esiin tulleita. Piirteet jaoteltiin kolmeen sisältöluokkaan. *Ulkoisilla piirteillä* tarkoitetaan tässä tutkielmassa niitä teoksesta, erityisesti sen ulkomuodosta kuten sivumäärästä tai kirjasintyylistä, kertovia piirteitä joiden ilmaisemiseen ei tarvita erityistä tulkintaa. *Sisällöllisillä piirteillä* tarkoitetaan teoksen sisällöstä kertovia viittauksia, jotka voivat olla niin objektiivisesti (henkilön ammatti) kuin subjektiivisestikin (teema tai symboli) havaittavia. Teosta *arvottavat piirteet* voivat olla sekä käyttäjien lisäämiä, sisältöä arvottavia tai lukukokemuksesta viitteitä antavia avainsanoja, arvioita tai kommentteja että teostietoihin lisättyjä kirjallisuusarvioita tai mainintoja teoksen saamista palkinnoista. Arvottaviin piirteisiin lasketaan tässä tutkielmassa myös linkitykset tai muut viittaukset samankaltaisiin teoksiin, sekä teoksessa ilmenevät kirjalliset vaikutteet. Toisin kuin luokitusrungossa 1, tässä luokitusrungossa ei arvioida piirteiden toteutusta, vaan halutaan selvittää esiintyvätkö ne teostiedoissa. Siksi aineiston käsittelemiseen ei tarvita mittaria vaan käytetään ”rasti ruutuun” -menetelmää.

Tutkielmalla halutaan selvittää, mitä tietoja ennen kaunokirjallisuuden säännöllisen sisällönkuvailun aikakautta ilmestyneiden teosten tietueet sisältävät ja koska säännöllinen sisällönkuvailu aloitettiin vasta 1990-luvulla, valittiin tutkimukseen mukaan myös 1970- ja 1980-luvuilla ilmestyneitä teoksia. Näin saataisiin jonkinlainen käsitys myös siitä, onko vanhempien teosten sisällönkuvailutietoja täydennetty asiasanoilla tai kirjasto 2.0 -menetelmillä, kuten avainsanoilla tai käyttäjien arvioilla. Ajallisesti tutkittavat teokset jakautuvat siten, että jokaiselta vuosikymmeneltä, 1970-, 1980-, ja 1990-luvuilta, sekä 2000-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä, valittiin 52 teosta. Yhteensä teoksia on siis 208 ja ne jakautuvat tasaisesti siten, että jokaisesta verkkokirjastosta tutkitaan 52 teosta, 13 kultakin vuosikymmeneltä. Kaikki teokset ovat aikuisten kertomakirjallisuutta ja edustavat myös erilaisia kirjallisia genrejä, kuten *science fiction ja fantasia, jännitys-/dekkarikirjallisuus, rakkausromaanit ja historialliset romaanit*. Teosten valinnassa pyrittiin

satunnaiseen valintaan ja suuri osa teoksista valittiin hakemalla Helmet-kirjastojen⁷ (Espoo, Helsinki, Kauniainen, Vantaa) sekä Hämeenlinnan kaupunginkirjaston⁸ tietokannasta tietyinä ajankohtana ilmestyneitä teoksia ja tutkittavat teokset valittiin tuloslistalta sattumanvaraisesti. Koska 1970- ja 1980-luvuilla ilmestyneiden teosten joukossa oli useita teoksia joiden sijaintipaikaksi oli merkitty ainoastaan varasto, ei näitä teoksia valittu, vaan kriteerinä oli, että teosta tulee olla hyllyssä ja mieluummin useammassa kuin yhdessä kirjaston toimipisteessä. Jotta joukkoon saataisiin varmemmin myös sellaisia 1970-1980 -luvulla ilmestyneitä teoksia joita luetaan edelleen, valittiin mukaan muutamia erilaisilla kirjallisuuspalkinnoilla palkittuja tai palkintojen (esim. *Finlandia*, *August*) ehdokaslistoilla olleita teoksia. Hyvin laajasti tunnettujen teosten valitsemista kuitenkin vältettiin.

---

⁷ <http://www.helmet.fi>

⁸ <http://hameenlinna.verkkokirjasto.fi/web/arena>

7. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Alaluvussa 7.1 käsitellään verkkokirjastojen käyttäjille tarjoamia mahdollisuuksia hakea kaunokirjallisuutta, tutustua sitä käsittelevään materiaaliin, sekä osallistua sisältöjen tuottamiseen. Alaluvussa 7.2 käsitellään tarkemmin verkkokirjastojen sisältämiä teostietueita ja pyritään vertailemaan eri aikakausina ilmestyneiden teosten tietueiden sisältöjä ja selvittämään mitä informaatiota ne teoksista antavat. Selvitetään myös missä määrin käyttäjät ovat osallistuneet sisältöjen tuottamiseen pisteyttämällä, arvioimalla tai avainsanoittamalla teoksia.

7.1 Kaunokirjallisuuden hakumahdollisuudet sekä sisällön tuottaminen verkkokirjastoissa

Jokaisen verkkokirjaston sisältämiä kaunokirjallisuuden hakumahdollisuuksia sekä mahdollisuuksia tuottaa omaa sisältöä tarkasteltiin taulukossa 1 listattujen piirteiden avulla. Jokainen piirre pisteytettiin sen mukaan, miten ne ennalta asetettuja kriteerejä (ks. liite 3) kussakin verkkokirjastossa vastasivat. Kaikki piirteet esitellään ensin kustakin verkkokirjastosta vuorollaan, jonka jälkeen yhteenvedossa vertaillaan piirteiden toteutuksia osa-alueittain.

Mittauksen reliabiliteetin varmistamiseksi aineisto pisteytettiin kahdesti loka-marraskuussa 2011, ja pisteytyskertojen välille jäi aikaa noin kolme viikkoa. Molemmilla mittauskerroilla saadut pistemäärät ja korrelaatiokertoimet osa-alueittain löytyvät reliabiliteettitarkistus-tilukosta (ks. liite 4).

Taulukko 1. Kaunokirjallisuuden hakumahdollisuudet ja sisällön tuottaminen verkkokirjastoissa

Merkkien selitykset: Ku = Kuopion kaupunginkirjaston verkkopalvelu; Ky = Kyyti.fi; Mb = Minabibliotek.se; Pi = Piki; 3 erinomainen; 2 hyvä, pieniä puutteita; 1 esiintyy, mutta toteutus puutteellinen; 0 ei esiinny

	Ku	Ky	Mb	Pi
<i>Osallistuminen & vuorovaikutus</i>				
Arvioiden ja/tai kommenttien kirjoittaminen	3	3	3	3
Pisteyttäminen	2	1	2	3
Avainsanojen lisääminen	3	2	3	3
Omien sisältöjen poisto/muokkaus	3	0	3	3
Suosituslistojen laatiminen	0	0	3	1
Vuorovaikutteisiin blogeihin osallistuminen	2	3	2	0
Yhteisöfoorumeille osallistuminen	0	3	0	1
<i>Selaushaku & navigointi</i>				
Kirjaesittelyt	2	2	3	2
Kirja-arviot	2	1	2	1
Kaunokirjallisuus blogeissa	2	1	3	0
Kirjallisuusaiheiset artikkelit	1	1	3	1
Genren mukainen jaottelu	1	0	3	2
Listat, aiheenmukaiset ym.	3	1	2	2
Linkitykset teosten välillä	3	3	3	3
Navigointipolut	2	1	2	2
Avainsanahaut (avainsanapilvet)	2	2	1	0
<i>Tiedonhaku & hakutulosten käsittely</i>				
Perushaku	3	2	3	2
Automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus	1	0	1	3
Hakukoneen ehdottamat termit	2	1	1	3
Hakutulosten relevanssijärjestys	3	0	2	2
Hakutulosten rajaus	2	0	2	2
<i>Käyttäjäprofilointi</i>				
Omat sivut	2	0	2	2
Muistilista tai virtuaalinen kirjahylly	3	1	3	2
Aikaisemmat haut	1	3	2	0
Viimeisimmät toiminnot	1	1	1	0
Yhteenveto käyttäjän luomasta sisällöstä	2	0	2	2
Yksilöityjä suosituksia	0	0	0	0
<i>Multimedia</i>				
Videotallenteet	1	0	0	1
Pikaviestit	0	0	0	0
RSS-syötteet	3	1	3	1
Yht.	55	33	60	47
<i>Keskiarvo</i>	<i>1.83</i>	<i>1.10</i>	<i>2.00</i>	<i>1.57</i>

7.1.1 Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto

Osallistuminen ja vuorovaikutus

Verkkokirjasto tarjoaa käyttäjälle mahdollisuuden arvioida ja kommentoida tai pisteyttää teoksia, sekä kuvailla niitä avainsanoin. Kaikki edellä mainitut toiminnot on tehty käyttäjälle helpoiksi löytää ja käyttää. Teostietueissa avainsanat ja arviot ovat helposti löydettävissä omilta välilehdiltään ja kirjautuneen käyttäjän tarvitsee ainoastaan lisätä ja tallentaa oma avainsanansa tai arvionsa. Pisteyttääkseen teoksen käyttäjän tulee valita haluamansa pistemäärä asteikolta 1-5, symbolina toimivien kirjankuvien perusteella. Puolipisteiden antaminen ei ole mahdollista. Mikäli teoksesta on jo kirjoitettu vinkki, arvion ja pisteytyksen voi lisätä suoraan sen yhteyteen, etenemättä teostietueeseen asti. Arvioiden, pisteytysten ja avainsanojen poistaminen tai muuttaminen on mahdollista kahdella tavalla. ”Omat sivut : arvosteluni” -välilehdelle on koottu kaikki käyttäjän arvioimat ja/tai pisteyttämät teokset ja koko arvioinnin voi poistaa ”poista” -painikkeella, tai muokatakseen arviota siirtyä tätä kautta teoksen tietueeseen. Muokkaaminen ja poistaminen on mahdollista myös suoraan kyseisen teoksen teostietueen kautta, sillä sisäänkirjautuneelle käyttäjälle tarjotaan aina mahdollisuus poistaa antamansa avainsana tai arvostelu pisteytyksineen, tai muokata arvostelua.

Käyttäjällä on mahdollisuus laatia teossuosituksia ”Vinkkitorille”, jonne kaikki aineistojen esittelyt ja vinkit on sijoitettu. Vinkkitorin etusivulla kerrotaan mahdollisuudesta kirjoittaa omia aineistosuosituksia ja sitä varten täytettävän lyhyen lomakkeen yhteydessä tarkemmin, mitä tietoja suosittelun tulisi sisältää. Suositukset löytyvät ”Kaikki vinkit” -välilehden alta ja käyttäjän on mahdollista myös kommentoida muiden käyttäjien kirjoittamia suositteluja. Tutkimuksessa huomioitua blogia, henkilökunnan kaunokirjallisuusvinkkejä esittelevä ”Ota lukuun” ja laajemmin kirjallisuutta ja kirjastotyötä käsittelevä ”Kirjaston nielemät”, ovat vuorovaikutteisia. Blogikirjoitusten kommentoiminen on helppoa eikä vaadi sisään kirjautumista. Osallistumisen ja vuorovaikutuksen menetelmistä suosituslistojen laatiminen ja yhteisöfoorumeille osallistuminen ei tässä verkkokirjastossa ollut mahdollista.

Selaushaku ja navigointi

Tutkittavista menetelmistä kaikki olivat jollain tasolla edustettuina. Verkkokirjastossa navigointia helpottavat ylälaidan vaakatasoinen palkki ja vasemmassa sivussa oleva pystysuora palkki. Ylälaidan palkista käyttäjä voi seurata minkä aihealueen, kuten ”Kirjastot”, ”Palvelut” tai ”Vinkkitori”, alla hän kulloinkin liikkuu. Vasemman laidan palkki on näkyvissä useimpien aihealueiden

yhteydessä ja näyttää tarkemmin niiden sisällöt. Vinkkitori-aihealueella palkissa näkyvät muun muassa ”uutuudet”, ”kaikki vinkit”, sekä ”asiakkaat suosittelevat” -osiot. Polut kuitenkin katkeavat helposti, eikä käyttäjä enää näe millä pystysuoran palkin osa-alueella hän kulloinkin on.

Kirjaesittelyt ja suositukset löytyvät Kaikki vinkit -välilehdeltä. Esittelyt sisältävät tarkempaa tietoa aiheesta ja kertovat myös lukukokemuksesta, mutta ovat kuitenkin sen verran lyhyitä, että käyttäjän voi olettaa jaksavan tutustua useampaan esittelyyn samalla kertaa. Mahdolliset avainsanat ja pisteytykset näkyvät myös esittelyssä. Suosituksia ei ole luokiteltu millään tavalla, vaan kaikki aineisto elokuvista kaunokirjallisuuteen ovat samalla listalla, joten tietynlaisen aineiston haku on aikaavievää. Suosituksia ei vielä ole niin paljon, etteikö selaushaku olisi mahdollista, mutta aineistojen lisääntyessä selaushakua helpottaisi huomattavasti, jos eri aineistolajeilla olisi omat suosituslistansa. Väärinkäsityksiä saattaa aiheuttaa se, että aina suositeluista ei käy ilmi onko se kirjaston henkilökunnan vai käyttäjän laatima. Esittelyteksti ”Katso, mitä muut suosittelevat!” antaa käsityksen, että suositukset olisivat vain muiden käyttäjien laatimia, mutta nimimerkeistä käy ilmi, että joukossa on myös kirjastojen puolesta laadittuja suositelija. Nimenomaan toisten käyttäjien mielipiteitä etsivästä käyttäjästä tämä voi olla häiritsevää.

Kirjallisuusarviot on koottu oman, ”Asiakkaat suosittelevat” -otsikon alle. Lista sisältää asiakkaiden arvioimia, sekä pisteyttämiä teoksia. Lisäksi ”Kaunokirjallisuus”-välilehdellä on nähtävissä viimeksi arvioidut ja pisteytetyt teokset. Asiakkaat suosittelevat -lista sisältää nimekkeen ja tekijän lisäksi kansikuvan suurimmasta osasta teoksia ja mahdollinen pisteytys on myös listalla nähtävissä. Ilmi ei käy se, sisältääkö lista kaikki käyttäjien arvioimat ja pisteyttämät teokset vai onko lista jollain perusteella valikoitu. Verkkokirjaston uutuuden huomioiden on mahdollista, että lista todella sisältää kaikki nämä teokset. Mikäli näin tapahtuu myös jatkossa ja lista kasvaa, teosten luokittelu esimerkiksi genren mukaan helpottaisi selaushakua.

Aikuisten kaunokirjallisuutta käsitteleviä blogeja verkkokirjastossa on kaksi kappaletta. Molempiin ohjataan näkyvin linkein jo etusivulta. Ota lukuun -blogi sisältää kirjaston henkilökunnan antamia lukusuosituksia. Painotus on erityisesti vanhemmassa kirjallisuudessa, mutta joukossa on joitain uudempiakin teoksia. Esiteltyjä teoksia ei vielä ole runsaasti mikä on odotettavaa verkkokirjaston ollessa käytössä vasta noin puoli vuotta. Sen sijaan esittelyt ovat kattavia ja yksilöllisiä, esitellessään niin teosten teemoja kuin lukukokemuksiakin. Avainsanat, joilla teoksia on kuvattu, on kerätty blogin alkuun avainsanapilveksi, jonka avulla myös aiheenmukainen haku on mahdollista. Toinen blogi, ”Kirjaston nielemät – haja-ajatuksia kirjastotyöstä ja työn vierestä”, sisältää nimensäkin mukaisesti enemmän kirjastotyötä käsitteleviä kirjoituksia, mutta myös kirjallisuusaiheita sivutaan.

Joukossa on muun muassa klassikkokirjailijoita koskevia kirjoituksia. Kirjaston nielemät -blogia on ylläpidetty jo ennen uutta verkkokirjastoa, joten sieltä löytyy myös vanhempia kirjoituksia. Aiheet ovat Ota lukuun -blogin tapaan löydettävissä avainsanapilven avulla. Blogisivulta löytyy linkkejä kirjallisuusaiheisille sivustoille, kuten Parnasson ja Helsingin Sanomien kirja-arvosteluihin, sekä kahteen yksittäisen henkilön ylläpitämään lukemista ja kirjallisuutta käsittelevään blogiin.

Kaunokirjallisuusaiheisia haastatteluartikkeleita verkkokirjastosta ei löytynyt. ”Haastatteluja ja videopätkiä” -osion alta löytyi yksi kirjailijahaastattelu, yksi äänikirja-harrastusta koskeva haastattelu, sekä linkkejä Kirjastokaista -verkkopalvelussa julkaistuihin videoihin.

Kaunokirjallisuus-osio sisältää useita aiheenmukaisia suosittelu- tai esittelylistoja, joihin sisältyy myös aiheesta kertova kirjaston laatima artikkeli. Kirjallisia genrejä käsitteleviä artikkeleita tai listoja löytyi melko vähän: kaksi dekkari-, yksi kauhu-, ja yksi romanttista kirjallisuutta käsittelevä. Sen sijaan muita aiheenmukaisia artikkeleita tai listoja oli yhteensä 13. Näistä kaksi käsittelee sarjakuvaa, yksi runoja ja loput pääasiallisesti romaaneja, mutta joukossa on myös jonkin verran tietokirjallisuutta. Aiheita olivat esimerkiksi tiettyyn tapahtumapaikkaan sijoittuva kirjallisuus, ”lukupiireissä luettua” ja ”500 sivua tai enemmän”.

Kuva 5. Kaunokirjallisuusosion etusivulta pääsee tutustumaan mm. artikkeleihin ja muiden käyttäjien laatimiin teosarvioihin.⁹

⁹ <http://kuopio.fi/Kaunokirjallisuus>

Selaushakumahdollisuuksien yhteydessä tarkastelun kohteena olivat myös teosten väliset linkitykset, jotka auttavat samankaltaisten tai esimerkiksi saman kirjoittajan teosten löytämisessä. Testihauissa linkitykset toimivat moitteettomasti niin asia- ja avainsanojen kuin tekijätietojenkin kautta. Vinkkitorin etusivulla on yksi avainsanapilvi johon on koottu yhteen käyttäjien lisäämät avainsanat, niin kauno- kuin tietokirjallisuuttakin kuvailevat. Pilven sisältö on vielä melko pieni, mutta joitain käytetyimpiä sanoja erottuu joukosta isomman fontin ansiosta, eli avainsanapilven idea toteutuu jossain määrin. Pilvi sisälsi tutkimushetkellä 81 sanaa tai sanayhdistelmää ja niistä 48:a oli käytetty kaunokirjallisuuden kuvailuun. Joukossa oli teoksia joita oli kuvailtu useammalla sanalla, mutta siitä huolimatta näyttää siltä että kaunokirjallisuutta kuvaillaan avainsanoilla ainakin saman verran, jollei enemmänkin kuin tietokirjallisuutta.

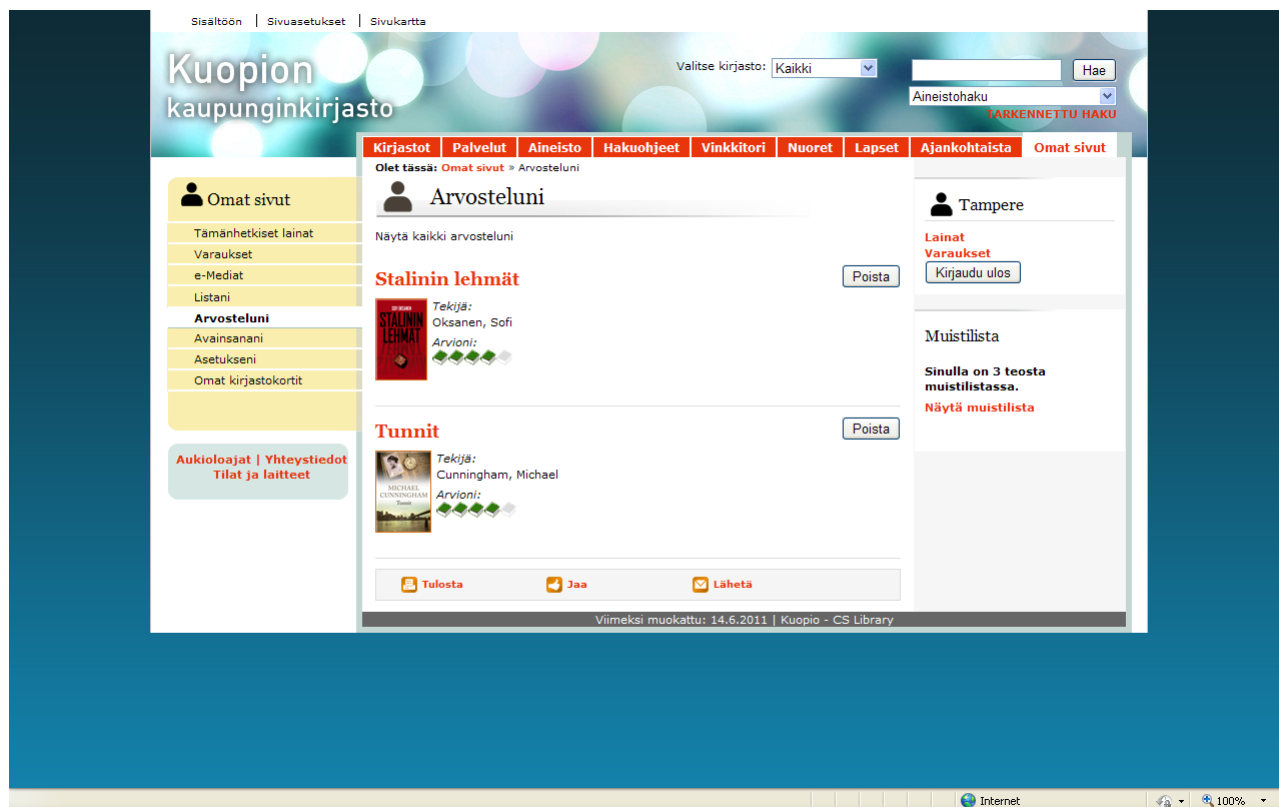
Tiedonhaku ja halutulosten käsittely

Verkkokirjastossa voi tehdä aineistohakuja joko perushakukentän avulla tai käyttämällä tarkennettua hakua. Perushakua käytettäessä haun voi rajata myös verkkosivustoon tai avainsanoihin. Sivustorajausta käyttämällä voi etsiä esimerkiksi tiettyä aihetta koskevaa artikkelia tai kirjaesittelyä. Kun käyttäjä aloittaa hakutermin syöttämisen hakukenttään, hakukone ehdottaa termejä aineistotietokannasta luokitellen ne nimekkeisiin, tekijöihin ja asiasanoihin. Muualla sivustolla esiintyviä termejä hakukone ei koehauissa ehdottanut. Ehdotettujen termien kenttä on selkeä ja helppokäyttöinen. Sen sijaan automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus ei testihauissa toiminut aina moitteettomasti. Yhdenkin kirjaimen kirjoitusvirhe saattoi aiheuttaa tuloksettoman haun tai hakukoneen ehdottamat ”Tarkoititko...?” -termit eivät olleet sitä mitä haettiin.

Hakutulokset esitetään relevanssijärjestyksessä tai järjestyksen voi halutessaan muuttaa nimekkeen, tekijän, julkaisuvuoden tai luokan mukaiseksi. Teosten relevanssia hakutuloksessa esittävät myös teoksen vieressä olevat janat, jotka pituutensa ja värinsä perusteella osoittavat teoksen prosentuaalisen vastaavuuden hakuun nähden. Hakutulosten rajaus on mahdollista tuloslistan vasemmalla puolella olevien kategorioiden avulla. Näitä ovat: luettelot, aineistolajit, tekijät, asiasanat, kohde-ryhmä sekä vuosi. Jokaisen termin jälkeen ilmoitetaan sulkeissa se lukumäärä kuinka monessa hakutuloksen teoksessa kyseinen termi esiintyy. Hakutulosten rajaaminen vain kauno- tai tietokirjallisuuteen ei ole mahdollista enää haun suorittamisen jälkeen, vaan rajaus olisi tehtävä käyttämällä tarkennettua hakua.

Käyttäjäprofilointi

Tutkimuksessa tarkastellut käyttäjäprofiloinnin menetelmät löytyivät verkkokirjastosta yksilöityjä teossuosituksia lukuunottamatta. Rekisteröityneellä käyttäjällä on verkkokirjastossa käytössään ”Omat sivut” -palvelu, joka sisältää laina-, varaus- ja asiakastietojen lisäksi yhteenvedot kaikesta käyttäjän sivustolle luomasta sisällöstä, sekä hänen itselleen luomansa listat. Teoksia voi lisätä haluamalleen listalle teostietueen vasemmassa alalaidassa olevasta ”lisää listaan” -valikosta, jossa on vakiona kolme eri listavaihtoehtoa, ja käyttäjä voi halutessaan luoda itselleen myös uusia listoja. Aineistoa voi siirtää listalta toiselle omilla sivuilla. Aineistojen väliaikaiseen tallennukseen tarkoitettu muistilista näkyy sivustolla aina käyttäjän sisäänkirjautumistietojen alapuolella. Listalle voi kerätä mielenkiintoista aineistoa ja palata niihin myöhemmin tai siirtää aineistoa halutessaan toiselle listalle. Muistilista ei tyhjene uloskirjautumisen yhteydessä. Käyttäjän lisäämien avainsanojen yhteenvedossa sanat esiintyvät avainsanapilven periaatteen mukaisesti sitä isompina mitä enemmän niitä on verkkokirjastossa käytetty. Käyttäjän aikaisemmat haut eivät tallennu sivustolle pysyvästi, mutta yhden sisäänkirjautumisen aikana tehdyt haut näkyvät hakuhistoriana sivun oikeassa laidassa.

Kuva 6. Omat sivut sisältävät mm. koonnin käyttäjän arvioimista/pisteyttämistä teoksista.¹⁰

¹⁰ <http://kuopio.fi>

Multimediapalvelut

Multimediapalveluita verkkokirjastossa on käytetty jonkin verran videotallenteiden muodossa. Haastatteluja ja videopätkiä -osion alla on linkkejä muun muassa Kirjastokaistalla¹¹ julkaistuihin kirjailijahaastatteluihin. RSS-syötteitä verkkokirjastossa on käytetty monipuolisesti. Niitä voi hyödyntää niin blogiteksteihin, kirjaston tiedotteisiin, uutuusaineistoihin kuin viimeisimpiin asiakkaiden jättämiin arvioihin.

7.1.2 Kyyti-verkkokirjasto

Osallistuminen ja vuorovaikutus

Aihealueen menetelmät löytyivät verkkokirjastosta, lukuunottamatta suosituslistojen laatimista ja omien sisältöjen muokkaus- tai poistomahdollisuutta. Sisältöjen tuottaminen on jossain määrin rajoitettua tai onnistuu vain tietyn linkin avulla, eikä esimerkiksi teostietojen kautta. Arvioiden ja kommenttien kirjoittaminen on mahdollista joko vastaamalla toisen laatimaan arvioon tai kirjoittamalla oma arvio tai suositelu ”Kirjoita vinkki” -linkin kautta. Linkistä avautuvan lomakkeen avulla käyttäjän on helppo lisätä esiteltävän teoksen tärkeimmät tiedot, ja lisäksi voi valita millä verkkokirjaston osastoilla vinkki näytetään. Varsinaiseen vinkin sisältöön ohjeissa ei kuitenkaan puututa. Ennen vinkin julkaisua sen sisältöä voi tarkastella esikatselun kautta. Avainsanojen lisääminen on mahdollista vain Kirjoita vinkki -linkin avulla. Sanallista suositusta ei ole välttämätöntä kirjoittaa, mutta jotta avainsanoja voisi lisätä, on suositukselle kuitenkin annettava otsikko. Teosten pisteytämismahdollisuus on rajoitettu ainoastaan teoksiin, joista on jo kirjoitettu arvio tai suositus. Kunkin pistemäärän merkitys on kuvattu suosituksissa yksittäisillä sanoilla, kuten neljä sydänsymbolia tarkoittaa, että teos on käyttäjän mielestä ”mahtava”. Sanallinen kuvaus saattaa helpottaa pisteiden valintaa, ja toisaalta tehdä pisteytyksistä yhdenmukaisempia. Pisteitä voi antaa asteikolla 1-5, puolipisteiden antaminen ei ole mahdollista. Käyttäjän luomia sisältöjä ei ole koottu yhteen, eikä pisteytyksiä tai arvioita voi poistaa tai jälkikäteen muokata.

---

¹¹ <http://www.kirjastokaista.fi/>

The screenshot shows the Kyyti Kirjastot website interface. At the top, there are language selection options (SUOMI, SVENSKA, ENGLISH, РУССКИЙ) and a search bar labeled 'Aineistohaku'. Below the search bar is a navigation menu with links like 'Etusivu', 'Ajankohtaista', 'Kirjastot', 'Kirjallisuus', 'Lehdet', 'Musiikki ja elokuvat', 'Vinkit', 'Lapset ja nuoret', 'Maahanmuuttajat', and 'RSS'. The main content area features a book review for 'Kättilön vimmainen rakkaus' by Katja Ketu. The review includes the author's name, the book's title, publication details (WSOY, ISBN: 978-951-0-38200-4), and a short synopsis. There is also a section for 'Annetut arviot' (Reviews) showing a rating of 5 out of 5. To the right of the book review is a sidebar with 'Asio kirjastossa' (Services) and 'Mediamaja' (Media Room) sections. The bottom of the page shows a browser window with the URL 'http://www.kyyti.fi/node/vinkit/book/4564'.

Kuva 7. Käyttäjä voi otsikoida kirjoittamansa vinkin haluamallaan tavalla. Mahdolliset avainsanat ja pisteytysten keskiarvo näkyvät vinkin yhteydessä.¹²

Blogiteksteihin vastaaminen on tehty verkkokirjastossa helpoksi, ”Lisää uusi kommentti” ja ”vastaa” -linkkien avulla. Kirjoittaa voi ”vierailija”-nimikkeellä, vaikka ei olisikaan sisäänkirjautunut käyttäjä. Keskustelufoorumeille voi osallistua joko aloittamalla keskustelun haluamasta aiheesta ”Luo sisältöä” -linkin kautta tai vastaamalla muiden aloittamiin keskusteluihin. Kaikki keskustelut löytyvät ”Ajankohtaista”-osiosta, ”Keskustelut”-linkin alta. Tutkimushetkellä kirjallisuutta käsitteleviä foorumeita oli kaksi, joista toinen sisälsi yleisiä kirjallisuuskeskusteluita ja toinen kirjallisuuspiireihin liittyviä. Myös foorumeille voi osallistua vierailija -nimikkeellä.

Selaushaku ja navigointi

Tutkittavat menetelmät olivat löydettävissä lukuunottamatta navigointipolkuja. Myöskään kirjallisen genren tai muun aiheen mukaan koottuja kirjallisuuslistoja ei ollut varsinaisen verkkokirjaston materiaaleissa, mutta Kirjallisuus-osion alta löytyvistä linkeistä ”Kouvolan Dekkaripäivät” sisältää dekkariaiheisen listan ja useita linkkejä genreen liittyville sivustoille, ja ”Kymenlaaksolaisia kirjailijoita” -matrikelista saa esimerkiksi rajaamalla haun romaaneihin listan kymenlaaksolaisista kaunokirjallisuutta kirjoittavista henkilöistä. Kirjaesittelyjä ja -arvioita voi löytää verkkokirjastossa

¹² <http://www.kyyti.fi/node/vinkit/book/4564>

eri reittejä käyttämällä: ”Kirjallisuus” : Lukuvinkit”, ”Vinkit” : ”Lukuvinkit” tai ”Vinkit : Asiakkaidemme aineistovinkit”. Lukuvinkit sisälsi tutkimushetkellä noin 300 esittelyä, joissa oli mukana myös tietokirjallisuutta ja niin kirjaston henkilökunnan kuin asiakkaidenkin laatimia esittelyjä tai arvioita. Monien esittelyiden yhteyteen oli lisätty linkit samantyyppisiin teoksiin. Esittelyt voi halutessaan rajata parhaat pisteytykset saaneisiin. Asiakkaiden aineistovinkit sisälsi tutkimushetkellä vain vähän vinkkejä, eikä niitä oltu luokiteltu aineistotyyppin mukaan. Vinkeistä oli kaunokirjallisuusesittelyjä 11 kappaletta.

The screenshot shows a library website interface. The main content area is titled 'Lukuvinkit' and contains a table of book recommendations. The table has columns for 'Tekijä' (Author), 'Teoksen nimi' (Book Title), 'Kirjoitettu' (Published), and 'Vinkkaaja' (Reviewer). The recommendations include books like 'Stiefvater, Maggie' (Ikuisuus), 'Bushnell, Candace' (Ensimmäinen kesä New Yorkissa), 'Kaskinen, Tuuli' (Kausiruokaa herkutteilijoille ja ilmastonystäville), 'Pietikäinen, Pirjo, Suokko, Eeva' (Taiteen löytöretkeilijät), 'Evanovich, Janet' (Herttaseiska), 'Useita tekijöitä' (All together now), and 'Läckberg, Mercenito'.

The sidebar on the left includes links for 'Luo sisältöä', 'Uusimmat kirjoitukset', 'Kirjallisuus', 'Ajankohtaista aineistoa', 'Kirjallisuusblogi', 'Dekkaripäivät', 'Kirjallisuuspiirit', 'Kymenlaaksoalaisia kirjailijoita', 'Runotietokanta', 'Lukuvinkit', 'Tietokannat', and 'Hyvinkään kirjaston lukuvinkit ja lukupiiri'. Below this is a 'askartelu' section with various genres like 'elokuvat', 'fantasiakirjallisuus', 'huumori', 'ihmissuhteet', 'jännityskirjallisuus', '5 kuvakirjat', 'lastenkirjallisuus', 'muistelmat', 'musiikki', 'naiset', 'nuortenkirjallisuus', 's psykologiset', 'romaanit', 'rakkausromaanit', 'rikoskirjallisuus', 'rock', 'ruokaohjeet', 'sarjakuvat', 'Suomi vampyyrit', 'viihdemusiikki', 'Yhdysvallat', and 'ystävyyss'. There is also a '+ lisää tageja' link.

The sidebar on the right is titled 'Asioi kirjastossa' and includes links for 'Hae ja varaa aineistoa', 'Uusi lainasi', 'Varaa tietokone', 'Lomakkeet', 'Palaute', 'Kirjaston palvelut', 'Uutuudet', 'Käyttösaannot', 'Maksut', and 'Kysyi.fi-ohjeet'. Below this are promotional banners for 'MEDIAMAJA', 'Näyttelyt', 'Mediakasvatus', and 'Kysy kirjastonhoitajalta'.

Kuva 8. Lukuvinkeistä löytyy pääasiallisesti kauno- mutta myös tietokirjallisuutta. Avainsanapilveen on koottu yleisimmin verkkokirjastossa käytetyt avainsanat.¹³

Verkkokirjasto sisältää yhden kirjallisuusblogin, jonka tekstit ovat ilmeisesti henkilökunnan laatimia. Koska kirjoittajia ei esitellä, jää tämä epäselväksi. Blogikirjoituksissa käsitellään niin kauno- kuin tietokirjallisuuttakin, usein jonkin ajankohtaisen aiheen kautta. Erillistä blogihakemistoa, kuten kirjoitusten sisällöistä koottua avainsanapilveä, ei ole saatavilla. Kirjoituksia on kuitenkin toistaiseksi sen verran vähän, että sisältöjä pystyy tarkastelemaan myös selaamalla. Samoja aiheita

¹³ <http://www.kyyti.fi/kirjavinkit>

käsitteleviä blogeja on linkitetty toisiinsa, mikä saattaa helpottaa hakua. Artikkeleiksi luokiteltavaa materiaalia löytyy jonkin verran Kirjallisuus-osion ”Ajankohtaista aineistoa” -linkin alta. Kaunokirjallisuutta käsitellään niin uutisluonteisissa, esimerkiksi kirjallisuuspalkintoja koskevissa artikkeleissa, kuin tietyn teeman ympärille laadituissa vinkeissä. Tutkimushetkellä kaunokirjallisuusaiheisia artikkeleita oli 12 kappaletta.

Linkitykset teosten välillä toimivat teostietueissa tekijätietojen ja asiasanojen, ja teosesittelyissä avainsanojen avulla. Kaikki verkkokirjastossa käytetyt avainsanat on koottu yhteen avainsanapilveen, mikä on näkyvissä kaikkien aineistovinkkejä sisältävien osioiden yhteydessä.

Avainsanapilvi sisälsi tutkimushetkellä 89 sanaa, joista 57 oli käytetty joko vain kaunokirjallisuuden tai kauno- ja tietokirjallisuuden kuvailuun.

Tiedonhaku ja hakutulosten käsittely

Tarkasteltavista menetelmistä verkkokirjastossa oli käytössä perushaku, sekä hakukoneen ehdottamat termit käyttäjän omasta hakuhistoriasta. Perushakua (*aineistohaku*) itsessään ei voi kohdistaa kuin aineistoon, mutta sen yhteydessä on linkki, jonka kautta on mahdollista hakea myös sivustolta. Tarkennettuun hakuun ei ole suoraa linkkiä perushaun yhteydestä. Hakukone ei korjannut testihauissa pieniä, esimerkiksi tekijän nimen kirjoituksessa sattuneita yhden kirjaimen virheitä, tai käyttänyt sumeaa hakua. Virheellisesti kirjoitetut haut eivät siis yleensä tuottaneet lainkaan tuloksia.

Hakutulokset esitetään tekijän mukaisessa aakkosjärjestyksessä, eikä käyttäjän ole mahdollista muuttaa järjestystä. Tämä saattaa hankaloittaa hakutulosten käsittelyä huomattavasti, mikäli hakija ei tiedä teoksen tekijää. Hakutuloksissa esiintyviä tekijöitä, asiasanoja, aineistolajeja ja muita kategorioita ei ole asetettu rajausvaihtoehdoiksi, joten hakutuloksia ei voi jälkikäteen rajata.

Käyttäjäprofilointi

Käyttäjäprofiloinnista kertovia piirteitä ei ollut varsinaisesta verkkokirjastosta löydettävissä, lukuunottamatta perushakuun tallentuvaa hakuhistoriaa. Sen sijaan käyttäjä voi Web Origo -järjestelmän avulla hallita esimerkiksi laina- ja varaustietojaan. Web Origossa käyttäjä voi myös tehdä tarkennettuja hakuja ja tallentaa niitä halutessaan, tehdä varauksia, sekä siirtää ”Omat hyllyt” -osioon haluamiaan aineistotietoja. Käyttäjä voi verkkokauppojen tapaan kerätä tiedonhaulla

löytämiään aineistoja ”Koriin” ja halutessaan palata tarkastelemaan tietoja myöhemmin, ja siirtää aineistoja ”Omalle hyllylle”. Käyttäjä voi lisätä ja nimetä uusia hyllyjä haluamallaan tavalla.

Multimediatpalvelut

Verkkokirjastossa on käytössä RSS-syötteen, joilla voi tilata blogisisältöjä, sekä ajankohtaisia aineistoja ja kirjastokohtaisia tai Kyyti -kirjastojen yhteisiä tiedotteita..

7.1.3 Minabibliotek.se -verkkokirjasto

Osallistuminen ja vuorovaikutus

Tutkittavista menetelmistä verkkokirjastossa oli käytettävissä kaikki yhteisöfoorumeille osallistumista lukuunottamatta. Arvioiden ja kommenttien kirjoittaminen, pisteyttäminen, sekä avainsanojen lisääminen on helppoa teostietueiden kautta. Pisteyttäminen tapahtuu valitsemalla haluttu pistemäärä pisteitä kuvaavien kirjasymbolien rivistä, 1-5 -asteikolla. Puolipisteiden antaminen ei ole mahdollista. Avainsanat (*nyckelord*) sekä arviot ja kommentit (*betyg och omdömen*) ovat teostietueissa omilla välilehdillään. Teostietueiden kautta sisäänkirjautunut käyttäjä voi myös poistaa ja muokata aiemmin luomaansa sisältöä. Avainsanojen poisto onnistuu nimenomaan vain teostietueiden, ei ”Omien sivujen” (*Mina sidor*) kautta. Yksittäisten teosten suosittelu tapahtuu ”Vinkit ja artikkelit” (*Tips & Artiklar*) -aihealueella, mistä löytyy materiaalin lähettämiseen tarkoitettun osion (*Skicka in material*) sekä ”Sinun arviosi” (*Ditt bidrag*) -otsikon alta lomake ja tarkat ohjeet suosituksen laatimista varten. Lomakkeella voi lähettää yksittäisen suosituksen lisäksi myös suosituslistoja, sekä muuta materiaalia, kuten muita aiheeseen liittyviä kirjoituksia, itse laadittuja runoja tai kuvamateriaalia. Kaunokirjallisuutta käsittelevien blogien kirjoituksia on mahdollista kommentoida.

Selaushaku ja navigointi

Verkkokirjastossa navigointia helpottavat sekä ylälaidan vaakatasoinen että vasemman laidan pystysuora palkki, joista käyttäjä näkee sijaintinsa sivustolla. Sivun ylälaidassa oleva palkki jakaa verkkokirjaston palvelut seitsemään lohkoon, kuten ”Tapahtumat” (*Arrangemang*), ”Vinkit ja artikkelit” (*Tips & artiklar*), sekä ”Omat sivut” (*Mina sidor*). Käyttäjä pystyy koko ajan näkemään

millä aihealueella hän kulloinkin on. Sivuston vasemmassa laidassa oleva palkki kertoo kunkin aihealueen tarkemman sisällön, esimerkiksi ”Vinkit ja artikkelit : Kaunokirjallisuus : Science Fiction” (*Tips & artiklar : Skönlitteratur : Science fiction*). Navigointipolku kuitenkin katkeaa kun käyttäjä siirtyy tarkastelemaan tarkemmin sivun sisältöä, kuten teosesittelyä.

The screenshot shows a web browser window displaying the website 'Umeåregionens bibliotekssamarbete'. The top navigation bar includes links for 'Hitta medier', 'Om biblioteken', 'Arrangemang', 'Tips & Artiklar', 'Barn', 'Unga', and 'Mina sidor'. The left sidebar contains a 'Tips & Artiklar' menu with categories like 'Alla tips', 'Bibliotek', 'Biografier', 'Blogger', 'Design och arkitektur', 'Djur', 'Film', 'Historia', 'Hobby och hantverk', 'Hus och hem', 'Konst och foto', 'Kropp och själ', 'Läsa, skriva och berätta', 'Mat och dryck', 'Musik', 'Myter och magi', 'Natur och miljö', 'Relationer och familj', 'Religion och filosofi', 'Resor, folk och länder', 'Samhälle och ekonomi', 'Skola och utbildning', and 'Skönlitteratur'. The 'Skönlitteratur' section is expanded to show 'Fantasy', 'Kärlek', 'Noveller', 'Poesi', 'Romaner', 'Science fiction', and 'Serier'. The main content area is titled 'Fantasy' and features a featured article 'Cirkeln – ny svensk fantasy' by Sara Bergmark Elfgren and Mats Strandberg. Below this are sections for 'Mars klassiker: Bilbo', 'Fler artiklar' (listing 'Tomten och andra mytiska väsen', 'Gör det absurda till vardag', 'Neil Gaiman förnyar sig ständigt', 'De skriver en fantasybok', and 'En introduktion till fantasy'), 'Senaste fanasytipsen' (listing 'Unseen academics' and 'Monstrous regiment'), and a 'Lånarn' sidebar with 'Mina lån', 'Mina reservationer', and 'Ditt bidrag'.

Kuva 9. Sivuston aihealueet näkyvät ylälaidan horisontaalisesta palkista. Vertikaalisesta palkista vasemmalta käyttäjä voi seurata omaa navigointipolkuun sivustolla.¹⁴

Teosten selaushaku on mahdollista muun muassa Kaunokirjallisuus (*Skönlitteratur*) - ja ”Kaikki vinkit” (*Alla tips*) -osioissa. Kaunokirjallisuus-osion ensimmäisellä sivulla on esitelty viimeisimmät artikkelit, suositukset ja tapahtumat. Osio jakautuu genren mukaisesti alasivustoihin joilla samaan tapaan ensin esitellään viimeisimmät artikkelit, vinkit ja tapahtumat. Seuraavilla genreillä ja kirjallisuuden lajeilla on oma alasivustonsa: chick lit -kirjallisuus (*chick lit*), jännityskirjallisuus (*deckare*), fantasia (*fantasy*), rakkausromaanit (*kärlek*), novellit (*noveller*), runot (*poesi*), romaanit (*romaner*), science fiction (*science fiction*) ja trillerit (*thrillers*). Kutakin aihealuetta koskevat artikkelit ja suositukset on koottu näille alasivustoille omille listoilleen. Suosituslistoilla on teosten nimen ja tekijän lisäksi kansikuva, lyhyt ote arviosta tai suosituksesta sekä tarkemmin teoksen sisältöä kuvaava termi, esimerkiksi rakkausromaneissa voidaan viitata teoksen olevan joko draama

¹⁴ <http://www.minabibliotek.se/default.aspx?id=104386&ptid=0>

tai chick lit -tyyppinen teos. Verkkokirjasto sisältää myös muita aiheenmukaisia teoslistoja, kuten tietyn henkilön omia suosikkeja, mutta näitä listoja ei ole eritelty, vaan ne ovat artikkelien joukossa.

Kuva 10. Alla tips -osioon on koottu kaikki sivustolla julkaistut vinkit ja niitä voi selata esim. genren mukaisesti.¹⁵

Verkkokirjaston sisältämät blogit löytyvät Vinkit ja artikkelit -aihealueelta oman ”Blogit” (*Bloggar*) -otsikon alta. Kirjaston henkilökunnan ylläpitämiä blogeja on kahdeksan ja lisäksi sivulla vinkataan yhdeksään blogiin. Kaikki blogit keskittyvät pääasiallisesti lukuvinkkien antamiseen, mutta myös elokuvia ja muita kulttuuriaiheita, sekä kirjastotyötä käsitellään. Henkilökunnan blogeista kaksi sisältää runsaammin aikuisten kaunokirjallisuusvinkkejä. ”Sex böcker och en film” -blogi sisältää myös lastenkirjallisuutta ja elokuvia. Blogikirjoituksia voi hakea avainsanapilven avulla tai selaamalla arkistoa. Myös kirjoitusten kommentointi on mahdollista. ”Om böcker med mera” käsittelee hyviä ja huonoja lukukokemuksia ja esittelee myös jonkin verran elokuvia. Arkistosta löytyy runsaasti kirjaesittelyjä. Avainsanapilveä blogilla ei ole, mutta teokset linkittyvät esittelyjen yhteydessä mainittujen avainsanojen (*etiketter*) avulla, ja lisäksi vinkit on listattu sivun oikeaan laitaan. Kesken jääneet (*oavslutade böcker*) ja huonot lukukokemukset (*Läs inte..*) on koottu omille listoilleen.

¹⁵ <http://www.minabibliotek.se/default.aspx?id=124438>

Linkitykset teostietojen välillä toimivat hyvin haettaessa niin tekijällä, asiasanalla kuin avainsanalakin. Mikäli kyseisellä termillä kuvattua aineistoa on monenlaista, hakutulokset esitetään luokiteltuina esimerkiksi tapahtumiin, suosituksiin ja artikkeleihin. Avainsanahaku on verkkokirjastossa mahdollista vain rajaamalla perushaun avainsanoihin tai linkitysten avulla teosten esittelyistä tai teostietueista. Käytetyimpiä avainsanoja ei ole koottu esimerkiksi avainsanapilven muotoon. Osa blogeista tosin käyttää avainsanapilviä hakukeinona.

Perushaku voidaan suunnata joko aineistoluetteloon, vinkkeihin, artikkeleihin ja tapahtumiin, tai avainsanoihin. Testihauissa automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus ei toiminut, sillä yhdenkin kirjaimen virhe johti yleensä siihen, että haku ei tuottanut tuloksia. Hakukoneen ehdottamat korjaukset eivät olleet sitä mitä haettiin. Syötettäessä hakutermiä perushakukenttään, hakukone ei ehdota termejä lukuunottamatta käyttäjän omaa hakuhistoriaa. Tarkennetussa haussa hakukone ehdottaa termejä nimekehakua lukuunottamatta. Hakutulokset ilmoitetaan relevanssijärjestyksessä, jonka käyttäjä voi halutessaan muuttaa nimekkeen, tekijän, julkaisuvuoden tai luokituksen mukaiseksi.

Käyttäjä voi rajata saadut hakutulokset aineistotyyppin (*medietyper*), tekijän (*upphovspersoner*), asiasanojen (*ämnesord*), avainsanojen (*nyckelord*), kohderyhmän (*målgrupp*) tai julkaisuvuoden (*publiceringsår*) perusteella. Aineiston rajaaminen kaunokirjallisuuteen on mahdollista vain ”skönlitteratur” -asiasanan avulla, mikä tietenkin edellyttää, että kaikki haun tuottamat kaunokirjalliset teokset on kyseisellä termillä kuvailtu. Tätä haun rajausta ei siis voi pitää täysin luotettavana.

Käyttäjäprofilointi

Tarkastelun kohteena olleet käyttäjäprofiloinnin menetelmät, yksilöityjä suosituksia lukuunottamatta, löytyivät verkkokirjastosta. Rekisteröityneellä käyttäjällä on käytössään Omat sivut (*Mina sidor*), jotka sisältävät laina-, varaus- ja asiakastietojen lisäksi käyttäjän itselleen luomat listat, antamansa arviot tai kommentit, sekä avainsanat joilla hän on aineistoa kuvaillut. Omilla sivuilla käyttäjä voi muokata listojen sisältöä ja poistaa tai muokata antamia arvioita ja pisteytyksiä. Avainsanojen poistaminen ei ole mahdollista suoraan omilta sivuilta vaan etenemällä kyseisen teoksen tietueeseen, esimerkiksi avainsanalinkkiä käyttämällä, ja poistamalla avainsana tietueesta. Käyttäjä voi teostietueiden ja esittelyjen yhteydessä olevan valikon avulla lisätä teoksia ”Muistilistalle” (*Minneslista*), ”Suosikkini”- (*Mina favoriter*) tai ”Aion lukea” (*tänker läsa*) -listalle. Käyttäjä voi myös luoda uusia listoja ja nimetä ne haluamallaan tavalla. Muistilista ja sen sisältämien teosten määrä on näkyvissä sivun oikeassa laidassa sisäänkirjautumistietojen alapuolella. Käyttäjä voi

tarkastella listan sisältämää aineistoa ja halutessaan poistaa tai siirtää sitä muille listoille. Muistilista ei tyhjene uloskirjautumisen yhteydessä. Käyttäjän tekemät haut eivät ole erikseen tallennettavissa, mutta hakukone ehdottaa termejä käyttäjän omasta hakuhistoriasta. Käyttäjän viimeisimmät toiminnot eivät ole löydettävissä lukuunottamatta edellä mainittuja muistilistaa ja hakukoneen käyttämää hakuhistoriaa. Käyttäjän verkkokirjastoon luoma sisältö löytyy Omilta sivuilta yhteenvetona, eriteltynä arvioihin ja pisteytyksiin, sekä avainsanoihin. Käyttäjän lisäämien avainsanojen yhteenveto on toteutettu avainsanapilven periaatetta mukailleen, siten että mitä käytetympi sana on, sitä suurempana se näkyy myös yhteenvedossa.

Multimediapalvelut

Verkkokirjastossa ei ollut käytetty videotallenteita kaunokirjallisuusmateriaalin yhteydessä. Pikaviestien käyttö ei myöskään ollut mahdollista. Sen sijaan monia sisältöjä, kuten hakutuloksia, kaunokirjallisuusaiheisia artikkeleja, tapahtumailmoituksia, sekä viimeisimpiä vinkkejä voi tilata RSS-syötteinä.

7.1.4 Piki-verkkokirjasto

Osallistuminen ja vuorovaikutus

Osallistumisen ja vuorovaikutuksen menetelmät, vuorovaikutteisiin blogeihin kirjoittamista ja yhteisöfoorumeille osallistumista lukuunottamatta, on toteutettu verkkokirjastossa kattavasti. Kaikki aikuisten kaunokirjallisuutta käsittelevä aineisto, niin kirjaston tuottamat materiaalit kuin käyttäjien lisäämät vinkit, sijoittuvat verkkokirjastossa ”Lue, katso ja kuuntele” -aihealueen alle. Käyttäjä voi arvioida tai suositella teoksia, tai keskustella niistä teostietojen kautta joko lisäämällä oman arviointinsa tai suositelunsa, tai aloittamalla uuden keskustelun teoksesta tai vastaamalla toisen aloittamaan keskusteluun. Uusimmat arviot näkyvät ”Asiakas suosittelee” -välilehden ”Viimeksi arvioidut” -palstalla. Lisäksi Asiakas suosittelee -välilehdeltä löytyy lomake yksittäisen teoksen suosittelemiseksi. Lomakkeella kysytään teostietojen lisäksi miksi käyttäjä haluaa kyseistä teosta suositella.

Teosten pisteyttäminen tapahtuu teostietueen kautta valitsemalla haluttu määrä tähtisymboleja 1-10 -asteikolta. Avainsanojen lisääminen tapahtuu myös teostietueen kautta ”Lisää uusi tagi” -linkin avulla. Käyttäjä voi poistaa antamia arvioita, pisteytyksiä ja avainsanoja verkkokirjaston ”Omat

sivut” -osiossa. Arviointejaan voi lisäksi muokata teostietueen kautta, ja antamiaan pisteistyksiä niin tietueen kuin Omien sivujen kautta. Omien suosituslistojen laatiminen ei ole käyttäjälle mahdollista, mutta ”Jos pidät tästä, niin...” -osiossa käyttäjä voi ehdottaa teosta, jonka perusteella kirjaston henkilökunta laatii ”vastaavia teoksia” -tyyppisen listan. Verkkokirjasto ei sisällä aikuisten kaunokirjallisuutta käsitteleviä vuorovaikutteisia blogeja tai yhteisöfoorumeja, joilla aiheesta voisi keskustella. Kuten jo aiemmin mainittiin, yksittäisistä teoksista voi keskustella niiden teostietueiden yhteydessä olevalla palstalla.

Selaushaku ja navigointi

Tarkastellut menetelmät löytyivät verkkokirjastosta lukuunottamatta blogeja ja avainsanapilviä. Verkkokirjastossa navigointia ohjaavat sekä jokaisella välilehdellä oleva vaakatasoinen palkki että osioiden mukaan vaihtuva pystysuora palkki. Vaakatasoinen palkki kertoo millä verkkokirjaston pääaihealueella, kuten ”Omat sivut” ”Piki-kirjastot” tai ”Lue, katso ja kuuntele”, käyttäjä kulloinkin on. Pystysuora palkki näyttää kunkin aihealueen sisältämät osiot ja alaosiot. Siirryttäessä esimerkiksi ”Asiakas suosittelee” -osioista suositellun teoksen teostietueeseen, navigointipolku katoaa näkyvistä, mutta ”takaisin” -painikkeella käyttäjä pääsee palaamaan suositeltujen teosten listalle.

Kirjaesittelyitä on löydettävissä Lue, katso ja kuuntele -aihealueella useasta osiosta. ”Ehdokkaita ja palkittuja” esittelee kirjallisuus- ja elokuva-alan palkintoja, niiden ehdokkaita ja voittajia. ”Mitä lainaisin?” esittelee ajankohtaan sopivia teoksia lyhyin kuvauksin. Lisäksi osiossa vinkataan uutuuksia ja esimerkiksi erikseen englanninkielisiä romaaneja. Mitä lainaisin? -osio sisältää myös seuraavat aihealueet: Asiakas suosittelee, Jos pidät tästä, niin.., sekä ”Kirjahetket”. Asiakas suosittelee -aihealueella kaikki suositellut aineistot, joissa on mukana myös elokuvia, näkyvät sivulla yhtenä listana. Tutkimushetkellä suositeltuja teoksia oli 38 kappaletta, joista 26 kappaletta oli aikuisten romaaneja tai romaanisarjoja. Jos pidät tästä, niin.. sisälsi tutkimushetkellä seitsemän tietyn teoksen tai teossarjan pohjalta koottua listaa vastaavista teoksista. Listat ovat kirjastojen henkilökunnan laatimia ja sisältävät lyhyet sisältöjä kuvaavat esittelytekstit jokaisesta teoksesta. Kirjahetket-osio perustuu samannimiseen, Tampereen kaupunginkirjaston pääkirjastossa viikoittain pidettävään puolen tunnin mittaiseen tapahtumaan, jossa joku kirjaston henkilökunnasta esittelee noin kymmenen teosta tietystä aihepiiristä. Esimerkiksi marraskuussa 2011 Kirjahetkien teemana oli ”Uni, unettomuus ja enneunen”. Esitellyt teokset ovat pääasiassa vanhempaa tai vähemmän tunnettua kaunokirjallisuutta, ja aiheen mukaan esitellään myös tietokirjallisuutta. Kirjahetket-osioista löytyvät tiedot tulevista tapahtumista ja aiemmissä tapahtumissa esitellyistä teoksista. ”Sukella aiheisiin” -osio sisältää niin linkkilistoja kokoelman tiettyä aihepiiriä käsitteleviin

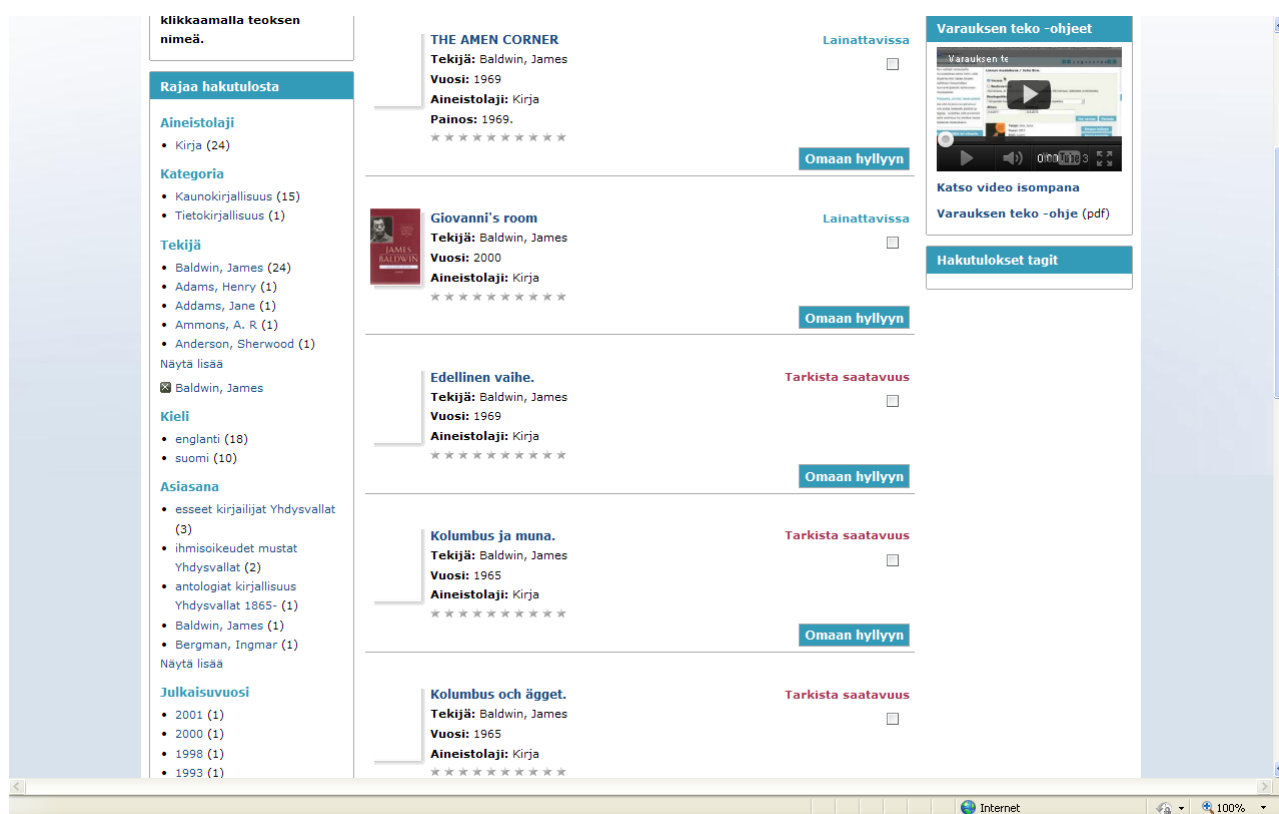
aineistoihin kuin artikkeleita joiden yhteydessä esitellään tiettyjä teoksia. Artikkelien aiheet koskevat niin tieto- kuin kaunokirjallisuuttakin, sekä muita kulttuuriaiheita, kuten elokuvia. Mukana on myös henkilöhaastatteluja. Lisäksi osiosta löytyy linkit kotiseutu- ja erikoiskokoelmiin. ”Aarteita ja helmiä” -osio sisältää muun muassa varastokokoelmista koottuja aihepaketteja esittelyteksteineen, tietyn aiheen ympärille koottuja linkkiloistoja aineistokokoelmaan, sekä linkkejä muualle Internetiin, esimerkiksi klassikkokirjallisuusaiheisille sivustoille. Aihepaketteja oli tutkimushetkellä 19 kappaletta ja ne sisälsivät niin aikuisten kuin nuortenkin romaaneja, sarjakuvia, runoja, elokuvia, sekä tietokirjallisuutta. ”Kohtaamisia”-osio sisältää lyhyitä kulttuurialalla vaikuttavien henkilöiden haastatteluja, joissa he kertovat kirjastonkäytöstään, sekä suosikkikirjoistaan ja elokuvistaan.

Kuva 11. Jos pidät tästä niin.. -osio sisältää kirjastojen henkilökunnan laatimia vinkkejä joissa suositellaan ”samankaltaisia” teoksia.¹⁶

Linkitykset teosten välillä toimivat teostietueen kautta, siten että käyttäjä voi sivun vasemmassa laidassa olevalta ”Lisää tekijällä tai aiheella” -palstalta hakea joko saman tekijän teoksia tai samalla asiasanalla kuvailtuja teoksia.

¹⁶ http://piki.verkkokirjasto.fi/web/arena/lkk_jos-pidat-tasta-niin

Kaikki osiossa tutkittavat menetelmät löytyivät verkkokirjastosta. Perushakua ei voi suunnata erikseen esimerkiksi verkkokirjaston materiaaleihin tai ainoastaan avainsanoihin. Sen sijaan tarkennetulla haulla voi hakea myös avainsanoilla. Automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus toimii pääsääntöisesti hyvin, sillä sumealla haulla löytyy pienistä kirjoitusvirheistä huolimatta relevanttia aineistoa. Hakukenttään kirjoittaessa kentän pudotusvalikkoon ilmestyy teoksia, tekijöitä ja asiasanoja jotka vastaavat kenttään kirjoitettua termiä ja helpottavat siten haun rajausta, sekä oikean hakutermin valintaa. Hakutulokset esitetään automaattisesti laskevassa relevanssijärjestyksessä, jonka käyttäjä voi muuttaa nousevaksi, tai joko tekijän, teoksen tai julkaisuvuoden mukaiseksi. Hakutuloksia voi rajata aineistolajin, kategorian, kuten tieto- tai kaunokirjallisuus, tekijän, kielen, asiasanan, julkaisuvuoden, sarjan, kirjaston ja joissain tapauksissa myös sisältötyypin, kuten sanakirja tai lähdeluettelo, mukaan. Keskeisistä rajauksista puuttuu kuitenkin mahdollisuus rajata haku joko aikuisten tai lasten aineistoon.

Kuva 12. Hakutulosten rajausmahdollisuudet näkyvät kategorioittain tuloslistan vasemmalla puolella. ¹⁷

¹⁷ <http://piki.verkkokirjasto.fi/web/arena/welcome>

Käyttäjäprofiointi

Tutkittavista piirteistä verkkokirjastosta löytyivät omat sivut, virtuaalinen kirjahylly (Oma hylly), sekä yhteenveto käyttäjän luomasta sisällöstä. Omat sivut sisältävät käyttäjän laina-, varaus-, ynnä muiden asiakastietojen lisäksi Oman hyllyn, sekä käyttäjän luomat arvioinnit ja lisäämät avainsanat. Avainsanojen yhteenvedossa käyttäjä voi valita, tarkasteleeko itse tietyllä avainsanalla kuvailemiin teoksia, vai kaikkia tietokannasta samalla avainsanalla löytyviä teoksia. Käyttäjä voi siirtää verkkokirjastosta löytämiään aineistoja Omalle hyllylle, missä ne säilyvät ilman erillistä tallentamista mikäli käyttäjä on kirjautunut sisään palveluun. Oman hyllyn sisältämää aineistoa ei voi jakaa luokkiin tai luoda niistä esimerkiksi erillisiä listoja. Käyttäjä voi poistaa luomiaan sisältöjä Omien sivujen kautta. Arviointien muokkaus on mahdollista vain etenemällä arvioidun teoksen teostietueeseen, mistä löytyy ”Muokkaa arviointia” -painike, mikäli käyttäjä on kyseisen teoksen arvioinut. Käyttäjän aikaisemmat haut tai viimeisimmät toiminnot eivät tallennu palveluun. Palvelu ei tarjoa yksilöityjä suosituksia.

Multimediapalvelut

Multimediapalveluista verkkokirjastossa oli tutkimushetkellä muutamia videotallenteita, ja lisäksi hakutuloksia voi tilata RSS-syötteenä.

7.1.5 Yhteenveto

Luvun lopuksi käsitellään vielä kutakin piirreosa-aluetta erikseen, jotta voidaan päätellä millaisia eroja verkkokirjastojen välillä niiden toteutuksessa on, tai ovatko tietyt piirteet tai osa-alueet yleisesti muita käytetympiä tai harvinaisempia. Taulukoissa esitellään vielä kunkin verkkokirjaston saamat pisteet jokaisen piirteen osalta ja näistä saadut kokonaispistemäärät ja niiden keskiarvot.

Osallistumisen ja vuorovaikutuksen menetelmät verkkokirjastoissa

Hyvin suuria eroja verkkokirjastojen välillä ei osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmien saamisissa kokonaispisteissä ollut (ks. taulukko 2). Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjaston ja Minabibliotek:in pisteet, lukuunottamatta suosituslistojen laatimista, jakautuivat hyvin samalla tavalla. Tämä oli toisaalta odotettavaakin, koska molempien käytössä on CS Library - kirjastojärjestelmä. Käyttäjien mahdollisuus luoda sisältöjä ja hallita niitä jälkikäteen oli toteutettu selkeällä tavalla.

Piki-verkkokirjastossa mahdollisuudet omien sisältöjen luomiseen, suosituslistojen laatimista lukuunottamatta, oli toteutettu hyvin. Suosituslistojen laatimiseen käyttäjä saattoi vaikuttaa antamalla kirjastolle toivomuksena aiheen, jonka mukaan henkilökunta laatisi listan sitä vastaavasta materiaalista. Yhteisöfoorumeille osallistuminen sai vain yhden pisteen, koska varsinaisia kirjallisuusfoorumeja verkkokirjastossa ei ollut, mutta teostietueiden yhteydessä saattoi aloittaa keskustelun kyseisestä teoksesta. Piki oli verkkokirjastoista ainoa joka ei sisältänyt kirjallisuusaiheisia blogeja.

Kyyti-verkkokirjasto puolestaan tarjosi hyvin mahdollisuuksia osallistua kommentoimalla blogikirjoituksia ja osallistumalla yhteisöfoorumeille. Avainsanojen lisääminen ei ollut mahdollista suoraan teostietueisiin tai jo julkaistujen vinkkien yhteyteen, vaan käyttäjän oli käytettävä erillistä ”Kirjoita vinkki” -toimintoa. Toisaalta tällä varmasti voidaan estää avainsanojen harkitsematonta käyttöä, mutta toisaalta osa käyttäjistä ei välttämättä vaivaudu tätä kautta lisäämään niitä lainkaan. Pisteyttämisestä verkkokirjasto sai alhaisimmat pisteet koska pisteyttää saattoi vain teoksia, joista oli jo kirjoitettu arvio tai suositus. Käyttäjä ei pystynyt tarkastelemaan yhteenvetoa luomastaan sisällöstä, eikä myöskään poistamaan tai muokkaamaan sitä.

Taulukko 2. Osallistuminen & vuorovaikutus

	Ku	Ky	Mb	Pi
Arvioiden ja/tai kommenttien kirjoittaminen	3	3	3	3
Pisteyttäminen	2	1	2	3
Avainsanojen lisääminen	3	2	3	3
Omien sisältöjen poisto/muokkaus	3	0	3	3
Suosituslistojen laatiminen	0	0	3	1
Vuorovaikutteisiin blogeihin osallistuminen	2	3	2	0
Yhteisöfoorumeille osallistuminen	0	3	0	1
Yht.	13	12	16	14
<i>Keskiarvo</i>	<i>1.86</i>	<i>1.71</i>	<i>2.29</i>	<i>2.00</i>

Selaushaku- ja navigointimahdollisuudet

Kuten taulukosta 3 on nähtävissä, selaushaun ja navigoinnin menetelmien toteutuksessa kokonaispisteiden erot olivat suuremmat. Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto ja Minabibliotek saivat selvästi muita korkeammat pisteet, mutta pisteet eivät jakautuneet näiden kahden välillä yhtä tasaisesti kuin osallistumisen ja vuorovaikutuksen menetelmien kohdalla. Esimerkiksi Minabiblio-

tek sai kolme pistettä kirjallisuusaiheisista artikkeleista ja genren mukaisesta jaottelusta, kun Kuopion verkkokirjasto sai molemmista yhden pisteen. Erot saattavat osittain johtua siitä, että Minabibliotek on ollut toiminnassa huomattavasti kauemmin ja luonnollisesti sisältöjäkin on silloin enemmän, ja jo se pakottaa aineistojen genren mukaiseen lajitteluun. Aineistomäärät olivat luonnollisesti suurempia myös Minabibliotek:in kirjaesittelyissä ja blogeissa. Heikoimmat pisteensä Minabibliotek sai avainsanahauista, koska avainsanapilviä oli käytetty vain joidenkin blogien yhteydessä. Kuopio sai puolestaan kaikista kirjastoista parhaimmat pisteet tarjoamistaan kirjallisuuslistoista, jotka oli koottu useiden aihepiirien mukaisesti.

Osiosta heikommat pisteet saaneet Kyyti- ja Piki-verkkokirjasto erosivat myös jonkin verran toisistaan pisteiden jakautumisen osalta. Piki ei sisältänyt lainkaan kaunokirjallisuusaiheisia blogeja tai avainsanahakua (avainsanapilveä), eikä Kyyti puolestaan genren mukaista jaottelua. Kuten kaikki verkkokirjastot, Piki ja Kyyti saivat täydet pisteet linkityksistä teosten välillä, mikä on tietenkin tärkeää niin selaushaun kuin navigoinninkin kannalta. Toisaalta Kyyti-verkkokirjastossa ei ollut ylälaidan vaakatasoista palkkia lukuunottamatta navigointipolun muodostavia elementtejä, mikä teki sivustolla liikkumisesta hankalampaa. Kirja-arvioista molemmat saivat yhden pisteen johtuen listojen sekavuudesta. Kyyti:ssä Lukuvinkit sisälsivät kauno- ja tietokirjallisuutta eikä aina käynyt selväksi olivatko vinkit henkilökunnan vai käyttäjien laatimia. Piki:ssä Asiakas suosittelee sisälsi niin kauno- ja tietokirjallisuutta kuin elokuvaikin.

Taulukko 3. Selaushaku & navigointi

	Ku	Ky	Mb	Pi
Kirjaesittelyt	2	2	3	2
Kirja-arviot	2	1	2	1
Kaunokirjallisuus blogeissa	2	1	3	0
Kirjallisuusaiheiset artikkelit	1	1	3	1
Genren mukainen jaottelu	1	0	3	2
Listat, aiheenmukaiset ym.	3	1	2	2
Linkitykset teosten välillä	3	3	3	3
Navigointipolut	2	1	2	2
Avainsanahaut (avainsanapilvet)	2	2	1	0
Yht.	18	12	22	13
<i>Keskiarvo</i>	<i>2.00</i>	<i>1.33</i>	<i>2.44</i>	<i>1.44</i>

Tiedonhaku ja hakutulosten käsittely

Osiosta parhaimmat pisteet saivat Piki-verkkokirjasto ja Kuopion verkkokirjasto (ks. taulukko 4). Piki:ssä erityisen hyvin toimivat automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus, sekä hakukoneen ehdottamat termit. Kuopio sai vastaavasti kolme pistettä perushausta ja hakutulosten relevanssijärjestyksestä. Piki pärjasi kokonaisuutena tässä osiossa parhaiten, kun Kuopion verkkokirjasto sai automaattisesta kirjoitusvirheiden korjauksesta vain yhden pisteen, koska toiminto ei testihauissa tuottanut haettuja tuloksia. Molemmat kuitenkin palvelevat hyvin kaunokirjallisuuden hakijaa. Hakukoneen ehdottamat termit ovat tärkeitä kun käyttäjä ei muista kirjailijan tai teoksen nimeä tarkalleen, ja ne voivat ohjata myös asiasanojen valinnassa. Hakutuloksen rajauksessa esimerkiksi aineistolaji-, kaunokirjallisuus- ja kielirajaus voivat olla hakijalle tärkeitä.

Minabibliotek:issa perushaku toteutui myös tutkielmassa käytettyjen kriteerien mukaisesti, samoin hakutulosten relevanssijärjestys ja hakutulosten rajaus toimivat riittävän hyvin. Puutteita oli sen sijaan automaattisessa kirjoitusvirheiden korjauksessa ja hakukoneen ehdottamissa termeissä. Hakukone ehdotti termejä ainoastaan käyttäjän omasta hakuhistoriasta, mitä voi pitää yllättävänä, koska voi sanoa, että toiminto on kuitenkin kirjastoluetteloissa melko yleinen, ja kuten edelläkin todettiin, haun onnistumisen kannalta sillä voi olla suuri merkitys. Automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus toimi myös hyvin heikosti, joten näytti siltä että Minabibliotek ei tue hyvin hakijaa joka ei ole varma etsimänsä teoksen nimestä tai sen kirjoittajasta. Kyyti sai osiosta huomattavasti muita verkkokirjastoja heikommat pisteet. Perushaku oli toteutettu hyvin, mutta kuten Minabibliotek:issa, hakukone ehdotti termejä ainoastaan käyttäjän omasta hakuhistoriasta. Muita osiosta tutkittuja piirteitä ei tunnistettu lainkaan, mikä tekee paitsi aineistonhausta, myös hakutulosten käsittelystä erityisen hankalaa, koska tulokset ovat selattavissa ainoastaan tekijän mukaisessa aakkosjärjestyksessä ja tulosten rajausmahdollisuutta ei ole käytettävissä.

Taulukko 4. Tiedonhaku & hakutulosten käsittely

	Ku	Ky	Mb	Pi
Perushaku	3	2	3	2
Automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus	1	0	1	3
Hakukoneen ehdottamat termit	2	1	1	3
Hakutulosten relevanssijärjestys	3	0	2	2
Hakutulosten rajaus	2	0	2	2
Yht.	11	3	9	12
<i>Keskiarvo</i>	<i>2.20</i>	<i>0.60</i>	<i>1.80</i>	<i>2.40</i>

Käyttäjäprofilointi

Kuopion verkkokirjasto ja Minabibliotek saivat myös tästä osiosta lähes samankaltaisen pisteytyksen (ks. taulukko 5). Molemmat tarjosivat käyttäjälle mahdollisuuden tallentaa muistiin tietoja kiinnostavasta materiaalista ja hallita verkkokirjastoon luomiaan sisältöjä samasta paikasta. Minabibliotek sai yhden pisteen enemmän kohdasta ”Aikaisemmat toiminnot”, koska hakukone ehdotti hakukyselyitä käyttäjän omasta hakuhistoriasta. Kuopion verkkokirjastossa oma hakuhistoria oli näkyvissä sivun laidassa istunnon ajan, mutta tyhjäntyi uloskirjautumisen yhteydessä.

Kyyti poikkesi muista verkkokirjastoista, koska käyttäjäprofilointiin viittaavat palvelut ja käyttäjän mahdollisuudet tallentaa muistiin teostietoja ja tarkastella aikaisempia toimintojaan eivät sisällyneet varsinaiseen verkkokirjastoon, vaan Web Origo -järjestelmään jonne käyttäjä voi siirtyä verkkokirjaston kautta. Tyypillisten lainaus- ja varaustietojen hallinnan lisäksi käyttäjällä on Web Origossa ”Kori” jonne voi siirtää aineistoja tekemiensä tiedonhakujen tuloslistoilta ja siirtää niitä edelleen Omaan hyllyyn. Kuten muissa vastaavissa palveluissa, käyttäjä voi luoda itselleen uusia hyllyjä ja nimetä niitä haluamallaan tavalla. Erityistä Web Origossa oli mahdollisuus tallentaa omia hakujaan. Tällainen toiminto palvelee ehkä paremmin laajemmissa hakutehtävissä missä usein haetaan enemmän tieto- kuin kaunokirjallisuutta, mutta siitä voi tuki olla hyötyä myös kaunokirjallisuutta hakevalle. Käyttäjä voi tallentaa myöhempää käyttöä varten esimerkiksi aiheenmukaisia hakuja tai käyttää tallennusta oman muistin apuna, mikäli haluaa palata hakuun uudelleen, mutta kirjailijoiden ja teosten nimiä on hankala muistaa.

Piki tarjosi käyttäjälle mahdollisuuksia tallentaa aineistotietoja ja hallita luomiaan sisältöjä. Verkkokirjastosta puuttui kuitenkin kaikki viittaukset käyttäjän aikaisempiin hakuihin ja viimeisimpiin toimintoihin, minkä vuoksi se sai osiosta vain kuusi pistettä.

Taulukko 5. Käyttäjäprofilointi

	Ku	Ky	Mb	Pi
Omat sivut	2	0	2	2
Muistilista tai virtuaalinen kirjahylly	3	1	3	2
Aikaisemmat haut	1	3	2	0
Viimeisimmät toiminnot	1	1	1	0
Yhteenveto käyttäjän luomasta sisällöstä	2	0	2	2
Yksilöityjä suosituksia	0	0	0	0
Yht.	9	5	10	6
<i>Keskiarvo</i>	<i>1.50</i>	<i>0.83</i>	<i>1.70</i>	<i>1.00</i>

Multimediapalvelut

Kuten taulukossa 6 esiintyvät luvut osoittavat, RSS-syötteitä lukuunottamatta multimediapalveluita oli käytetty vain vähän. Yleisesti videotallenteita oli käytetty verkkokirjastoissa jonkin verran esimerkiksi havainnollistamaan verkkokirjaston tiedonhakua (Piki) tai musiikkiblogin yhteydessä (Kuopio), mutta kaunokirjallisuusaineiston yhteydessä käyttö oli hyvin vähäistä. Kuopion verkkokirjasto ja Minabibliotek käyttivät RSS-syötteitä monien aineistojen yhteydessä. Niiden avulla saattoi seurata ainakin kirjaston ajankohtaistiedotteita, blogeja, uutuuksia, verkkokirjastoon lisättyjä artikkeleita, vinkkejä ja arvioita, sekä tekemänsä haun tuottamia tuloksia. Kyyti:ssä syötteinä oli mahdollista tilata blogisisältöjä ja ajankohtaista aineistoa, Piki:ssä hakutuloksia. Pikaviestipalveluita verkkokirjastoissa ei ollut käytettävissä.

Taulukko 6. Multimediapalvelut

	Ku	Ky	Mb	Pi
Videotallenteet	1	0	0	1
Pikaviestit	0	0	0	0
RSS-syötteet	3	1	3	1
Yht.	4	1	3	2
<i>Keskiarvo</i>	<i>1.33</i>	<i>0.33</i>	<i>1.00</i>	<i>0.67</i>

7.2 Teostietueiden ja sisällönkuvailutietojen lähempi tarkastelu

Tässä luvussa tarkastellaan teostietueiden antamaa tietoa yksittäisistä teoksista. Tarkastelu on kunkin verkkokirjaston osalta jaettu kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tarkastellaan tietueista löydettäviä teosten ulkoasusta kertovia piirteitä, toisessa niiden sisällöstä kertovia piirteitä, ja kolmannessa niitä arvottavia piirteitä. Arvottaviin piirteisiin kuuluvat käyttäjien teoksille antamat arviot tai kommentit, pisteytykset ja avainsanat, sekä muut teoksen arvostuksesta, menestyksestä ja yhteydestä muihin teoksiin ja kirjailijoihin kertovat viittaukset, jotka voivat olla niin kirjaston tietokantaan liittämiä kuin sisältyä käyttäjien lisäämään informaatioon. Käyttäjien lisäämät arviot, kommentit ja avainsanat voivat myös kertoa teosten ulkoasusta tai sisällöstä. Koska tutkimuksessa haluttiin selvittää myös miten vanhempi kirjallisuus on löydettävissä, on piirteiden esiintyminen tietueissa jaettu tutkittavien vuosikymmenten mukaisesti. Aineisto kerättiin lokakuussa 2011.

Aineiston tarkastelussa kävi ilmi, että asiasanoitukset ja kuvaustekstit saattoivat tarjota erilaisia viittauksia teosten sisällöstä, ja siksi haluttiin myös huomioida millaista tietoa ne yksistään antavat. Huomioitiin siis, millaisia piirteitä ainoastaan asiasanoitukset, tai ainoastaan kuvaustekstit, teosten sisällöstä toivat esille. Taka-ajatuksena on se, että kuvaustekstit näyttivät usein tarjoavan asiasanoituksia täydentävää informaatiota, joka liittyy yksittäisiä termejä yhteen ja luultavasti herättää helpommin hakijan mielenkiinnon. Ongelma on kuitenkin, että kuvaustekstien sisällöt eivät ole hakujärjestelmien avulla löydettävissä.

7.2.1 Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto

Teosten ulkoisista piirteistä etsittiin kansikuvia, kansitekstejä tai tiivistelmiä, tekstinäytteitä, sivumääriä, tai muita teoksen paksuudesta kertovia piirteitä, sekä kuvia tekstistä eli sen typografiasta tyylistä (ks. taulukko 7). Sivumäärä esiintyi odotetusti lähes jokaisessa teostietueessa. Toiseksi käytetyin piirre oli kansikuva mikä yhtä teosta lukuunottamatta esiintyi kaikkien vuosina 2000-2009 ilmestyneiden teosten tietueissa. 1970 - 1980-luvuilla ilmestyneistä teoksista vain yhdellä oli kansikuva ja sekin johtuneen vuonna 2007 ilmestyneestä uudesta painoksesta. Sama havainto voidaan tehdä kaikista kolmesta 1990-luvulla ilmestyneestä teoksesta joiden tietueista löytyy kansikuva, sillä myös niistä on ilmestynyt uusintapainokset 2000-luvulla. Kansitekstien tai kuvausten, kuten niitä teostietueissa usein nimitetään, esiintyminen vaikuttaa olevan vahvasti sidoksissa kansikuviin, sillä yhtä poikkeusta lukuunottamatta kaikissa tietueissa joissa esiintyi kuvaus, esiintyi myös kansikuva. Kansikuva esiintyi kuitenkin useamman teoksen kohdalla kuin kuvaus. Tekstinäytteitä tai kuvaa tekstin typografiasta ei esiintynyt yhdenkään tarkasteltavan teoksen tietueissa.

Taulukko 7. Kuopion kaupunginkirjasto. Ulkoiset piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht. %
Kansikuva	0	1	3	12	16	30,8
Kansiteksti tai tiivistelmä	0	1	3	8	12	23,1
Tekstinäyte	0	0	0	0	0	0,0
Sivumäärä	11	12	13	13	49	94,2
Kuva tekstistä	0	0	0	0	0	0,0
Yht.	11	14	19	33		

Sisällöllisistä piirteistä tarkasteltiin objektiivisesti havaittavia denotatiivisia viittauksia, kuten tapahtumapaikka tai henkilöt, sekä subjektiivisesti havaittavia konnotatiivisia viitteitä, kuten teoksen kielellinen tai sisällöllinen tyyli (ks. taulukko 8). Viitteet löytyivät pääasiassa asiasanojen

muodossa, mutta niitä esiintyi myös kuvausteksteissä. 1970-luvulta 1990-luvun loppuun sisällöllisten viittausten osalta on havaittavissa pientä kasvua, mutta toisaalta 1990-luvun teosten osalta kasvaneita aiheesta, genrestä, henkilöistä, sekä ammasteista kertovia piirteitä selittää jälleen 2000-luvulla ilmestyneet uusintapainokset. Näitä oli ilmestynyt tarkastelluista teoksista kolmesta.

Taulukko 8. Kuopion kaupunginkirjasto. Sisällölliset piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht. %
Aihe, teema	3	7	10	12	32	61,5
Tapahtumapaikka	1	1	4	4	10	19,2
Ympäristö	0	0	1	9	10	19,2
Tapahtuma-aika	0	0	0	2	2	3,9
Genre	7	5	9	13	34	65,4
Sarjan osa	0	0	3	3	6	11,5
Henkilöt	1	2	5	12	20	38,5
Todelliset henkilöt	0	1	0	1	2	3,9
Tunnetut fiktiiviset hahmot	0	1	1	1	3	7,7
Henkilöiden väliset suhteet	1	1	1	5	8	15,4
Henkilöiden luonteenpiirteet	0	0	0	4	4	7,7
Teoksissa esiintyvät ammatit	0	1	4	10	15	28,9
Todelliset (hist.) tapahtumat	0	1	0	1	2	3,9
Juonen kehitys	0	1	1	6	8	15,4
Kielellinen tyyli	0	0	0	2	2	3,9
Sisällöllinen tyyli	1	1	2	6	10	19,2
Tempo	0	0	0	1	1	1,9
Symboliikka	0	0	0	0	0	0,0
Yht.	14	22	41	92		

Selvästi piirteiden määrä kasvaa vasta siirryttäessä 2000-luvulla ilmestyneisiin teoksiin. Aihe tai teema, kirjallinen genre ja henkilöt mainitaan lähes jokaisen teoksen tietueessa. Myös tapahtumapaikka ja ympäristö yhdessä tarkasteltuna, sekä teoksessa esiintyvät ammatit mainitaan usein. Tapahtuma-aika sen sijaan esiintyy yllättäen vain kahden teoksen tietueessa. On kuitenkin huomiotava, että tapahtuma-aikaa ei välttämättä mainita jokaisessa teoksessa lainkaan tai että erityisesti nykyhetkeen sijoittuvien teosten kohdalla sen mainitsemista ei välttämättä pidetä tärkeänä, mikäli ajankohta käy ilmi muusta kuvauksesta. Hyvin vähän viitatuista piirteistä todelliset henkilöt, tunnetut fiktiiviset hahmot ja todelliset historialliset tapahtumat esiintyvät vain tietyissä teoksissa

eikä niiden vähäisestä määrästä voi vetää yleistäviä johtopäätöksiä. Teosten kielelliseen tyyliin ja tempoon viitattiin myös hyvin vähän, symboliikkaan ei lainkaan. Tämän voidaan olettaa johtuvan piirteiden tulkinnanvaraisuudesta.

Vain asiasanoja tarkastelemalla löydettäviä piirteitä 2000-luvulla ilmestyneissä teoksissa olivat aihe tai teema, ympäristö, kirjallinen genre, henkilöt ja tunnetut fiktiiviset hahmot. Teoksissa esiintyvät ammatit oli mainittu kymmenen teoksen tietueissa ja näistä kolmessa ammatti kävi ilmi vain kuvaustekstistä. Ympäristö oli kuvattu asiasanoin yhdeksän teoksen tietueessa ja tarkempi tapahtumapaikka näistä kolmen teoksen kuvauksissa. Vain kuvauksista havaittavia piirteitä olivat henkilöiden väliset suhteet, henkilöiden luonteenpiirteet, juonen kehitys, kielellinen ja sisällöllinen tyyli, sekä tempo.

Taulukko 9. Kuopion kaupunginkirjasto. Arvottavat piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht.%
Arviot/kommentit	0	0	0	0	0	0,0
Pisteytykset	0	0	0	0	0	0,0
Avainsanat	0	0	0	0	0	0,0
Kohdeyleisö	0	0	0	0	0	0,0
Kirjalliset vaikutteet	0	0	0	0	0	0,0
Kirjallisuusarvio	0	1	0	1	2	3,9
Kirjallisuuspalkinto	0	0	0	2	2	5,8
Tekijän muita teoksia	6	9	9	11	35	67,3
Samankaltaisia teoksia	10	10	8	10	38	73,1
Yht.	16	20	17	24		

Kuten taulukosta 9 on nähtävissä, arvottavia piirteitä esiintyi teostietueissa hyvin vähän. Yhtäkään valituista teoksista ei ollut kommentoitu, pisteytetty tai kuvattu avainsanoin. Kohdeyleisöä tai kirjallisia vaikutteita, tai vertailukohtia ei myöskään mainittu. Lyhyt viittaus kirjallisuusarvioon sisältyi kahden teoksen kuvaustekstiin. Tekijän muita teoksia sekä samankaltaisia teoksia oli mainittu suuressa osassa tietueista. 52:n teoksen otos kaikista kirjaston tietokannan sisältävistä romaaneista on tietysti hyvin pieni, eikä kerro koko totuutta esimerkiksi asiakkaiden osallistumisesta sisältöjen tuottamiseen, mutta osoittaa kuitenkin sen olevan vähäistä. Toisaalta, kuten luvussa 7.1 todettiin, verkkokirjasto on ollut käytössä vasta suhteellisen vähän aikaa, joten asiakkaiden osallistumisaktiivisuuden voi olettaa tästä vielä kasvavan.

7.2.2 Kyyti-verkkokirjasto

Teosten ulkoisia piirteitä kuvaavista viitteistä sivumäärää oli kahta teosta lukuunottamatta käytetty kaikissa tietueissa. Kansikuvien ja -tekstien, tai kuvailujen, käyttö oli tietueissa yllättävän vähäistä. Kansikuva oli vain kuudesta teoksesta ja nämä olivat kaikki teoksia jotka ovat ilmestyneet 2000-luvulla joko ensimmäisenä tai uusintapainoksena. Myös kuvaustekstit esiintyivät ennen 2000-lukua ilmestyneiden teosten tietueissa vain jos niistä on ilmestynyt uusintapainos. Yhden teoksen kuvaukseen sisältyi myös lyhyt tekstinäyte. (ks. taulukko 10.)

Taulukko 10. Kyyti-verkkokirjasto. Ulkoiset piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht. %
Kansikuva	1	2	1	2	6	11,5
Kansiteksti tai tiivistelmä	1	1	1	4	7	13,5
Tekstinäyte	0	0	0	1	1	1,9
Sivumäärä	13	11	13	13	50	96,2
Kuva tekstistä	0	0	0	0	0	0,0
Yht.	15	14	15	20		

Viittaukset sisällöllisiin piirteisiin on esitetty taulukossa 11. Viitteitä löytyi useasta jo 1970 - 1980-luvuilla ilmestyneen teoksen tietueesta. Käytetyimpiä olivat aihetta tai teemaa, sekä tapahtumapaikka kuvaavat asiasanat. Yhden teoksen kohdalla nämä löytyivät kuvauksesta. Myös tapahtuma-aika ja kirjallinen genre kävivät ilmi jo 1970 - 1980-luvuilla ilmestyneiden teosten asiasanoituksista. Henkilöiden väliset suhteet, henkilöiden luonteenpiirteet ja juonen kehitys kävivät puolestaan ilmi ainoastaan kuvausteksteistä. Suuria eroja verrattaessa 1990 - 2000-luvuilla ilmestyneisiin teoksiin ei ole havaittavissa kuin muutaman piirteen osalta. Henkilöiden kuvaus yleistyi selvästi ja se löytyi jo kaikkien 2000-luvulla ilmestyneiden teosten tietueista. Henkilöiden välisten suhteiden kuvaus kasvoi myös selvästi, siten että 2000-luvun teoksista se löytyi kahdeksasta tietueesta. Henkilöiden luonteenpiirteisiin viittaaminen näyttää aineiston perusteella harvinaiselta ja sitä tapahtui vain kuvausteksteissä. Juonen kehitys oli myös satunnaisesti esiintyvä piirre ja kävi ilmi vain kuvauksista.

Subjektiiivisesti havaittavista piirteistä sisällölliseen tyyliin viitattiin selvästi useimmin, yhteensä kahdeksan teoksen tietueessa. Usein käytettyjä sisällöllistä tyyliä kuvaavia asiasanoja olivat huumori ja satiiri. Kahden teoksen kohdalla piirre tuli esiin kuvauksesta. Joitain viittauksia esiintyi myös kielelliseen tyyliin, tempoon ja symboliikkaan, painottuen 2000-luvulla ilmestyneisiin

teoksiin. Yhden teoksen kohdalla kielellinen tyyli ja tempo kävivät ilmi käyttäjän antamasta kommentista. Symboliikka ilmeni asiasanoituksista, kuten ”*symboliikka : pääsiäinen*”.

Taulukko 11. Kyyti-verkkokirjasto. Sisällölliset piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht. %
Aihe, teema	11	11	11	13	46	88,5
Tapahtumapaikka	12	9	10	11	42	80,8
Ympäristö	3	3	4	9	19	36,5
Tapahtuma-aika	9	8	10	8	35	67,3
Kirjallinen genre	7	7	12	13	39	75,0
Sarjan osa	0	2	0	0	2	3,9
Henkilöt	2	2	8	13	25	48,1
Todelliset henkilöt	0	1	0	1	2	3,9
Tunnetut fiktiiviset hahmot	0	1	0	1	2	3,9
Henkilöiden väliset suhteet	2	1	1	8	12	23,1
Henkilöiden luonteenpiirteet	0	1	0	2	3	5,8
Teoksessa esiint. ammatit	3	3	4	7	17	32,7
Todelliset (hist.) tapahtumat	0	0	0	0	0	0,0
Juonen kehitys	1	1	0	3	5	9,6
Kielellinen tyyli	0	0	1	2	3	5,8
Sisällöllinen tyyli	2	1	2	3	8	15,4
Tempo	0	0	0	1	1	1,9
Symboliikka	0	0	0	2	2	3,9
Yht.	52	51	63	97		

Vaikka tutkielman tarkoituksena ei ollut tarkastella yksittäisiä piirteitä kuvaavien asiasanojen määriä, on kuitenkin mainittava, että 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla ilmestyneiden teosten asiasanoitukset olivat Kyyti:ssä huomattavan laajoja. Näistä kymmenen teoksen tietueet sisälsivät yli kymmenen asiasanaa, monet yli kaksikymmentä ja laajin asiasanoitus sisälsi jopa 36 termiä.

Arvottavia piirteitä esiintyi teostietueissa hyvin vähän (ks. taulukko 12). Käyttäjien tuottamaa sisältöä oli vain yhdessä tietueessa. Avainsanat eivät tässä tapauksessa tuoneet lisäarvoa asiasanoitukselle, mutta kommentit antoivat viitteitä teoksen kielellisestä tyylistä ja temposta.

Taulukko 12. Kyyti-verkkokirjasto. Arvottavat piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht. %
Arviot/kommentit	0	0	0	1	1	1,9
Pisteytykset	0	0	0	1	1	1,9
Avainsanat	0	0	0	1	1	1,9
Kohdeyleisö	0	0	0	0	0	0,0
Kirjalliset vaikutteet	0	0	1	1	2	3,9
Kirjallisuusarvio	1	0	0	0	1	1,9
Kirjallisuuspalkinto	1	0	3	0	4	7,7
Tekijän muita teoksia	0	0	0	0	0	0,0
Samankaltaisia teoksia	0	0	0	1	1	1,9
Yht.	2	0	4	5		

Kirjalliset vaikutteet tai vertailukohdat kävivät ilmi kahden teoksen kuvauksesta, samoin ainoa viite kirjallisuusarvioon. Maininnat kirjallisuuspalkinnoista löytyivät sekä asiasanoituksista että kuvauksista.

7.2.3 Minabibliotek-verkkokirjasto

Ulkoisista piirteistä (ks. taulukko 13) kansikuvat olivat tässä verkkokirjastossa ylivoimaisesti käytetyin aineistonkuvailutapa. Kansikuvia esiintyi noin puolessa tietueista jo 1970 - 1980-luvuilla ilmestyneiden teosten kohdalla. Näistä yhteensä 13:sta teoksesta yhdeksästä on kuitenkin ilmestynyt ääni- tai e-kirja, tai uusintapainos 2000-luvulla, mikä on saattanut edesauttaa kansikuvien lisäämistä tietueisiin. Kansitekstit tai kuvaukset sen sijaan olivat harvinaisia ennen 2000-lukua ilmestyneiden teosten tietueissa. Yllättävä havainto oli, että sivumääriä ei tässä tutkimuksessa läpikäydyistä tietueista löytynyt lainkaan. Suomalaisten kirjastojen tietokannoissa sivumäärän mainitsemista voidaan pitää lähes itsestäänselvyyttenä, mutta ehkä näin ei olekaan kaikkialla. Teostietueet eivät sisältäneet myöskään tekstinäytteitä tai kuvia typografisesta tyylistä.

Taulukko 13. Minabibliotek-verkkokirjasto. Ulkoiset piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht.%
Kansikuva	6	7	11	13	37	71,15
Kansiteksti tai tiivistelmä	1	1	0	9	11	21,2
Tekstinäyte	0	0	0	0	0	0,0
Sivumäärä	0	0	0	0	0	0,0
Kuva tekstistä	0	0	0	0	0	0,0
Yht.	7	8	11	22		

Sisällöllisistä piirteistä (ks. taulukko 14) löydetyt viittaukset olivat pääasiallisesti objektiivisesti havaittavia, ja niistä useimmin löydettävissä olivat aihe tai teema, kirjallinen genre, sekä tapahtumapaikka. Myös tapahtuma-aika, henkilöt ja teoksessa esiintyvät ammatit löytyivät usean teoksen tietueista. Henkilöiden väliset suhteet oli mainittu vain seitsemän teoksen kohdalla ja henkilöiden luonteenpiirteet ainoastaan yhden. Selvä kasvu 2000-luvulle tultaessa tapahtui juonen kehitystä kuvaavien viitteiden käytössä. Aiemmillä vuosikymmenillä ilmestyneistä teoksista vain yhden tietueessa viitattiin juonen kulkuun, 2000-luvulla ilmestyneiden teosten tietueista tämä tapahtui yhdeksässä. Kaikkien yhdeksän teoksen juoni kävi kuitenkin ilmi kuvausteksteistä, ei esimerkiksi asiasanoituksista. Selvästi subjektiivisesti havaittavia piirteitä löytyi tietueista hyvin vähän. Tempoan tai symboliikkaan ei viitattu yhdenkään teoksen tietueessa ja kielelliseen tyyliin vain kahden 2000-luvulla ilmestyneen teoksen kohdalla. Mielenkiintoista kuitenkin on, että molempien teosten yhteydessä kielellinen tyyli tuli ilmi käyttäjän antamasta kommentista. Sisällölliseen tyyliin oli viitattu hieman useammin, yhteensä seitsemän teoksen tietueessa. Näistäkin vain kolmen teoksen kohdalla sisällöllinen tyyli ilmeni asiasanoista ja muiden kohdalla käyttäjien kommentteista, avainsanoista ja yhdessä tapauksessa teostietueeseen liitetystä artikkelista.

Ennen 2000-lukua ilmestyneiden teosten piirteet kävivät muutamaa poikkeusta lukuunottamatta ilmi asiasanoituksista, mutta 2000-luvulla ilmestyneiden teosten tietueissa noin puolet piirteistä ilmeni kuvausteksteistä. Vertailtaessa 1990- ja 2000-luvuilla ilmestyneitä teoksia, viitteiden määrä kasvoi noin kaksinkertaiseksi, mutta kasvu tapahtui juuri teostietueisiin liitettyjen kuvaustekstien ansiosta. Erityisesti kuvaustietojen liittämistä hyötyviä piirteitä olivat juonen kehitys, henkilöt, teoksessa esiintyvät ammatit, sekä jossain määrin myös henkilöiden väliset suhteet, sekä ympäristö.

Taulukko 14. Minabibliotek-verkkokirjasto. Sisällölliset piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht. %
Aihe, teema	3	5	7	11	26	50,0
Tapahtumapaikka	5	5	5	7	22	42,3
Ympäristö	2	0	1	4	7	13,5
Tapahtuma-aika	2	3	2	4	11	21,2
Kirjallinen genre	4	8	10	8	30	57,7
Sarjan osa	1	5	2	4	12	23,1
Henkilöt	2	3	3	9	17	32,7
Todelliset henkilöt	0	1	2	0	3	5,8
Tunnetut fiktiiviset hahmot	1	1	0	2	4	7,7
Henkilöiden väliset suhteet	2	0	2	3	7	13,5
Henkilöiden luonteenpiirt.	0	0	0	1	1	1,9
Teoksessa esiint. ammatit	2	2	2	6	12	23,1
Todelliset (hist) tapahtumat	0	0	0	0	0	0,0
Juonen kehitys	1	0	0	9	10	19,2
Kielellinen tyyli	0	0	0	2	2	3,9
Sisällöllinen tyyli	2	0	1	4	7	13,5
Tempo	0	0	0	0	0	0,0
Symboliikka	0	0	0	0	0	0,0
Yht.	27	33	37	74		

Teoksia arvottavien piirteiden (ks. taulukko 15) esiintyminen tietueissa näyttäisi koskevan pääasiallisesti vain 1990- ja 2000-luvuilla ilmestyneitä teoksia. Ehkä yllättäen 2000-luvulla ilmestyneet teokset eivät tässä juurikaan erottuneet 1990-luvulla ilmestyneistä, sillä kommentteja, pisteytyksiä ja avainsanoja saaneita teoksia oli molemmilta vuosikymmeniltä lähes saman verran. Ainoa selvä ero oli annettujen pisteytysten ja avainsanojen määrässä teosta kohden. Kun 1990-luvulla ilmestyneillä teoksilla oli usein vain yksi avainsana tai yhden käyttäjän antama pisteytys, saattoi 2000-luvulla ilmestyneillä olla kaksitoista avainsanaa tai kahdeksan käyttäjien antamaa pisteytystä.

Taulukko 15. Minabibliotek-verkkokirjasto. Arvottavat piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht. %
Arviot/kommentit	1	0	3	4	8	15,4
Pisteytykset	1	0	4	5	10	19,2
Avainsanat	1	0	4	4	9	17,3
Kohdeyleisö	0	0	0	1	1	1,9
Kirjalliset vaikutteet	0	0	0	0	0	0,0
Kirjallisuusarvio	0	0	0	0	0	0,0
Kirjallisuuspalkinto	0	1	2	0	3	5,8
Tekijän muita teoksia	0	0	0	0	0	0,0
Samankaltaisia teoksia	0	0	0	0	0	0,0
Yht.	3	1	13	14		

Käyttäjien lisäämän sisällön lisäksi teostietueissa ei ollut juurikaan havaittavissa teoksia arvottavia piirteitä. Kohdeyleisö mainittiin yhden, ja teoksen saama kirjallisuuspalkinto kolmen, teoksen tietueessa. Viitteet kirjallisista vaikutteista ja kirjallisuusarvioista puuttuivat kokonaan. Yllättäen tekijän muita teoksia tai muiden samankaltaisten teosten esittelyjä ei ollut liitetty teostietueisiin. Näitä piirteitä tosin osittain korvaavat verkkokirjaston monipuoliset aineistoesittelyt.

Ennalta valikoitujen piirteiden lisäksi Minabibliotek.se-verkkokirjaston teostietueista löytyi linkkejä teosta tai sen kirjoittajaa koskevaan materiaaliin. Suurimmassa osassa tietueista oli linkki kirjailijaa koskevaan artikkeliin kirjailijatielokannassa (*Alex-författarlexicon*). Teostietueessa on nähtävillä vain lyhyt osio artikkelista ja halutessaan lukea koko artikkelin käyttäjän on kirjaututtava tietokantaan erikseen. Ainakaan tutkimuksessa käytetyillä käyttäjätunnuksella ja salasalla kirjautuminen ei onnistunut, joten on oletettavaa että myös todellisen käyttäjän on hankittava erilliset tunnukset. Muut teostietueiden sisältämät linkit olivat itse verkkokirjastossa sijaitsevaan materiaaliin, kuten kirjailijahaastatteluihin, teosesittelyihin tai muihin artikkeleihin jotka liittyvät teokseen tai sen kirjoittajaan, tai käsittelevät teoksen aihetta.

7.2.4 Piki-verkkokirjasto

Myös Piki:ssä teosten ulkoisista piirteistä mainittiin tietueissa useimmiten sivumäärä, mikä puuttui ainoastaan kahden teoksen tietuiesta (ks. taulukko 16). Kansikuva esiintyi yhteensä 16:ssa teostietueessa, joista 12 oli vuosina 2000-2009 ilmestyneitä teoksia. Aiempina vuosikymmeninä ilmestyneistä teoksista, joiden tietuissa myös oli kansikuva, on ilmestynyt uusintapainos 2000-

luvulla. Kansiteksti tai tiivistelmä sisältyi yhdeksään tietueeseen, jotka olivat kaikki sellaisia jotka sisälsivät myös kansikuvan. Tekstinäyte sisältyi ainoastaan yhteen tietueeseen ja löytyi asiakkaan kirjoittamasta arvioinnista. Kuvia tai mainintaa typografisesta tyylistä ei ollut yhdessäkään tietueessa.

Taulukko 16. Piki-verkkokirjasto. Ulkoiset piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht. %
Kansikuva	1	2	1	12	16	30,8
Kansiteksti tai tiivistelmä	1	2	0	6	9	17,3
Tekstinäyte	0	0	0	1	1	1,9
Sivumäärä	11	13	13	13	50	96,2
Kuva tekstistä	0	0	0	0	0	0,0
Yht.	13	17	14	32		

Sisällöllisistä piirteistä (ks. taulukko 17) esiintyi useimmiten kirjallinen genre, mikä mainittiin 43:n teoksen tietueessa. Genre mainittiin kaikkien 1990-luvulla ja vuosina 2000-2009 ilmestyneiden teosten tietueissa. Muita usein mainittuja piirteitä olivat aihe tai teema, tapahtumapaikka ja tapahtuma-aika, jotka löytyivät selvästi yli puolesta teostietueista. Näiden piirteiden kohdalla ei ollut havaittavissa ajallista nousua, vaan ne esiintyivät melko tasaisesti eri vuosikymmenten teoskuvauksissa. Ympäristö, henkilöt ja teoksessa esiintyvät ammatit mainittiin 30-40 %:ssa tietueista. Ympäristöä ja ammatteja kuvaavat piirteet jakaantuivat kaikille vuosikymmenille, kuitenkin useimmin ne mainittiin 2000-2009 ilmestyneiden teosten tietueissa. Henkilöt sen sijaan mainittiin selvästi useimmin uusimpien teosten tietueissa.

Objektiivisesti havaittavat piirteet esiintyivät tietueissa odotetusti subjektiivisempia useammin, mutta myös sellaiset ainakin osittain subjektiivisesti havaittavat piirteet, kuten henkilöiden väliset suhteet, juonen kehitys ja sisällöllinen tyyli, esiintyivät noin 10-20 %:ssa tietueista. Nämä piirteet löytyivät lähes poikkeuksetta tietueeseen liitetystä kuvauksesta tai tiivistelmästä. Yksi juonen kehityksen kuvaus löytyi myös käyttäjän lisäämästä kommentista. Henkilöiden luonteenpiirteet esiintyivät vain kahden 2000-luvulla ilmestyneen teoksen tietueissa. Toisessa ne sisältyivät kuvaustekstiin, toisessa käyttäjän lisäämään kommenttiin. Tempoa ja symboleita kuvaavia piirteitä esiintyi myös hyvin harvoin. Molemmat löytyivät kerran asiasanoista ja kerran kuvausteksteistä.

Taulukko 17. Piki-verkkokirjasto. Sisällölliset piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht.%
Aihe, teema	10	8	9	13	40	76,9
Tapahtumapaikka	8	7	11	10	36	69,2
Ympäristö	4	1	3	9	17	32,7
Tapahtuma-aika	8	6	9	7	30	57,7
Kirjallinen genre	9	8	13	13	43	82,7
Sarjan osa	0	2	1	0	3	5,8
Henkilöt	0	4	4	12	20	38,5
Todelliset henkilöt	0	0	0	1	1	1,9
Tunnetut fikt. hahmot	1	1	3	2	7	13,5
Henkilöiden väliset suhteet	0	2	1	6	9	17,3
Henkilöiden luonteenpiirt.	0	0	0	2	2	3,9
Teoksessa esiint. ammatit	4	3	5	7	19	36,5
Todelliset(hist.)tapahtumat	1	0	2	2	5	9,6
Juonen kehitys	0	2	0	7	9	17,3
Kielellinen tyyli	0	0	0	1	1	1,9
Sisällöllinen tyyli	1	1	0	3	5	9,6
Tempo	0	0	0	2	2	3,9
Symboliikka	1	0	0	1	2	3,9
Yht.	47	45	61	98		

Kuten taulukosta 18 on nähtävissä, teoksia arvottavia piirteitä löytyi myös tästä verkkokirjastosta hyvin vähän. Ainoastaan viitteitä saman tekijän muihin teoksiin löytyi kahta tietuetta lukuunottamatta kaikista tietueista. Varsinaisista arvottavista piirteistä useimmin esiintyivät käyttäjien antamat pisteytykset, joita oli annettu yhteensä kuudelle teokselle. Näistä neljä on ilmestynyt 2000-luvulla. Arvioita tai kommentteja löytyi ainoastaan yhden ja avainsanoja kahden teoksen tietueesta. Käyttäjien osallistuminen ei kuitenkaan näytä koskevan vain uudempaa kirjallisuutta, sillä yksi pisteytetyistä ja avainsanoitetuista teoksista on ilmestynyt 1970-luvulla ja uusintapainoskin jo vuonna 1997.

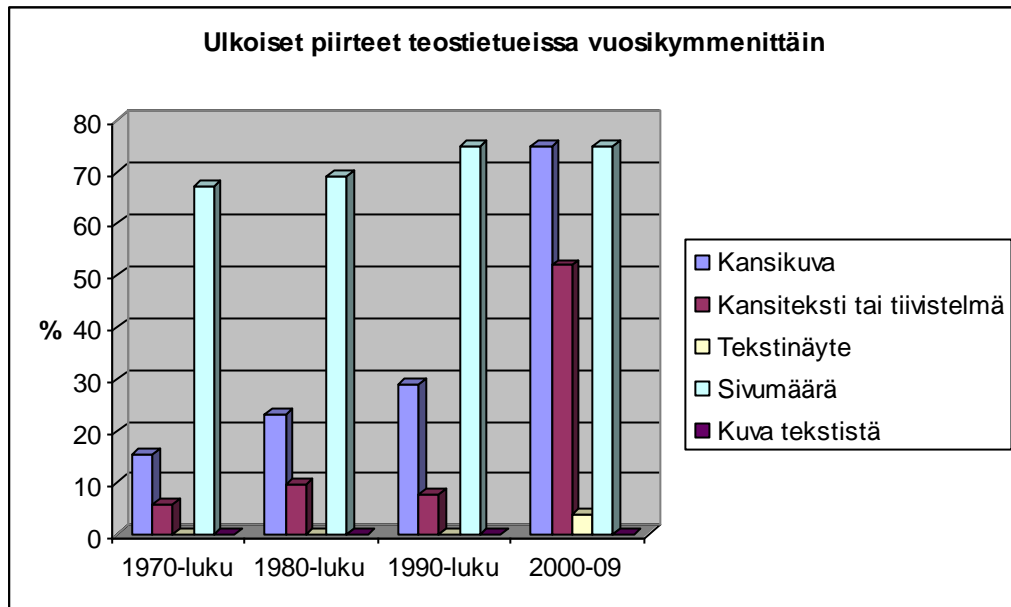
Taulukko 18. Piki-verkkokirjasto. Arvottavat piirteet teostietueissa. (N=52)

	1970-luku	1980-luku	1990-luku	2000-09	Yht.	Yht. %
Arviot/kommentit	0	0	0	1	1	1,9
Pisteytykset	1	0	1	4	6	11,5
Avainsanat	1	0	0	1	2	3,9
Kohdeyleisö	0	1	1	0	2	3,9
Kirjalliset vaikutteet	0	0	0	0	0	0,0
Kirjallisuusarvio	0	0	0	0	0	0,0
Kirjallisuuspalkinto	0	0	0	2	2	3,9
Tekijän muita teoksia	12	13	13	12	50	96,2
Samankaltaisia teoksia	0	0	1	0	1	1,9
Yht.	14	14	16	20		

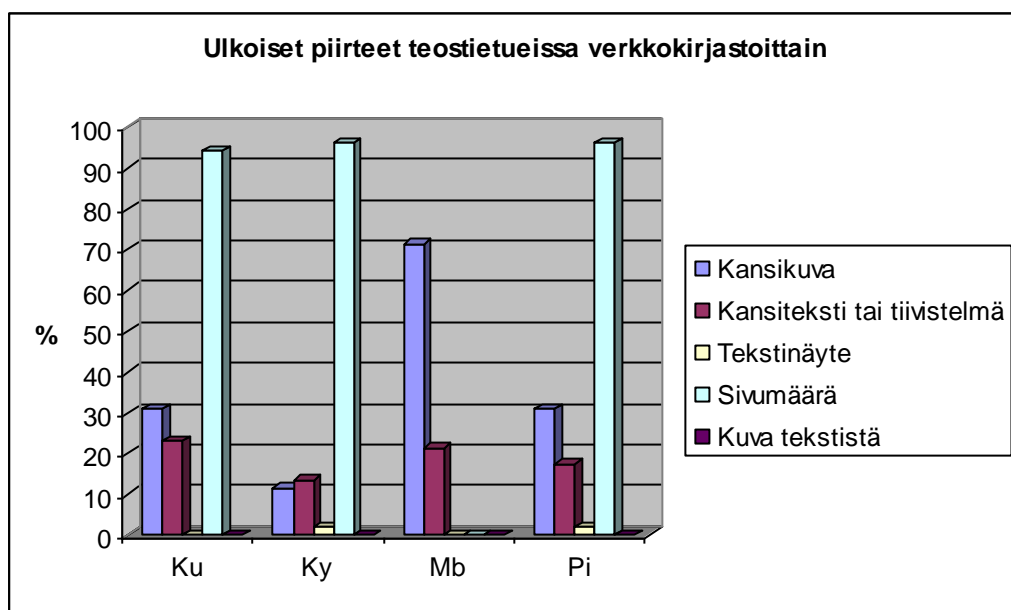
Kohdeyleisö ja kirjallisuuspalkinto mainittiin molemmat vain kahden teoksen tietueessa. Molemmat kävivät ilmi asiasanoituksista.

7.2.5 Yhteenveto

Tarkastelluista ulkoisista piirteistä (ks. kuvio alla) ajallisesti tasaisimmin esiintyi teosten sivumäärä, joka löytyi jo suuresta osasta (67,3%) 1970-luvulla ilmestyneiden teosten tietueista. Selkeämpää ajallista kasvua näkyi kansikuvien ja kansitekstien tai tiivistelmien lukumäärissä. Kansikuvien määrä nousi melko tasaisesti 1970-luvulta 1990-luvulla ilmestyneisiin teoksiin, ja vuosina 2000-2009 ilmestyneiden teosten tietueissa kansikuva oli jo 75%:ssa. Kansitekstejä ja tiivistelmiä esiintyi selvästi vähemmän, mutta niiden määrä kasvoi huomattavasti siirryttäessä 2000-luvulla ilmestyneisiin teoksiin, joista 51,9 %:sta oli kansiteksti tai tiivistelmä. Tekstinäytteet näyttäisivät löytyvän teostietueista hyvin satunnaisesti, tässä tutkimuksessa ainoastaan kahdesta tietueesta. Näissä tapauksissakin tekstinäytteet olivat hyvin lyhyitä ja sisältyivät kuvausteksteihin. Kuvaa tekstistä ei löytynyt ainoastakaan tietueesta.

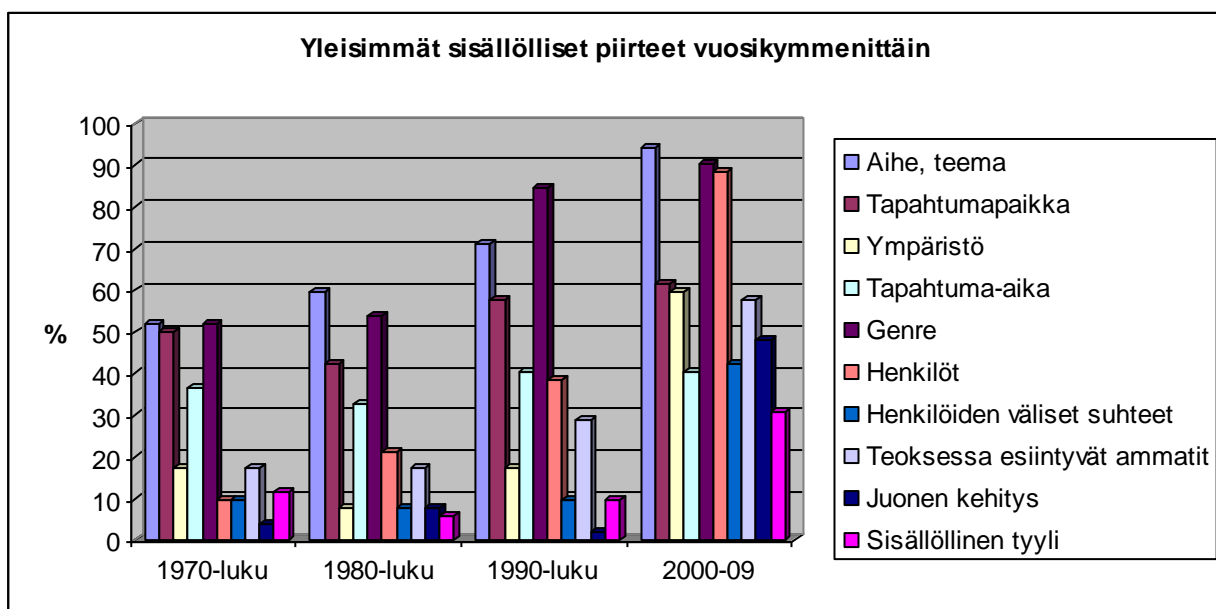

Verkkokirjastoittain tarkasteltuna sivumäärät esiintyivät Minabibliotek:ia lukuunottamatta yli 90%:ssa tietueista (ks. kuvio alla). Sen sijaan Minabibliotek:issa kansikuva sisältyi 71,2 %:in teoksista, kun vastaava luku Kuopion kaupunginkirjastossa ja Piki:ssä oli noin 30% ja Kyyti:ssä vain noin 10%:a. Kansitekstien ja tiivistelmien osalta verkkokirjastojen välillä ei ollut yhtä merkittäviä eroja. Eniten niitä löytyi Kuopion verkkokirjastosta ja vähiten Kyyti:stä. Tämän piirteen kohdalla näyttäisi siis olevan kyse enemmän ajallisesta merkityksestä, ei niinkään kirjastokohtaisista eroista. Kansitekstien liittäminen jälkikäteen vanhempien teosten tietueisiin on työlästä ja siksi on ymmärrettävää, että tekstejä on liitetty ainoastaan uusiin teoksiin tai uusintapainosten ilmestyessä.

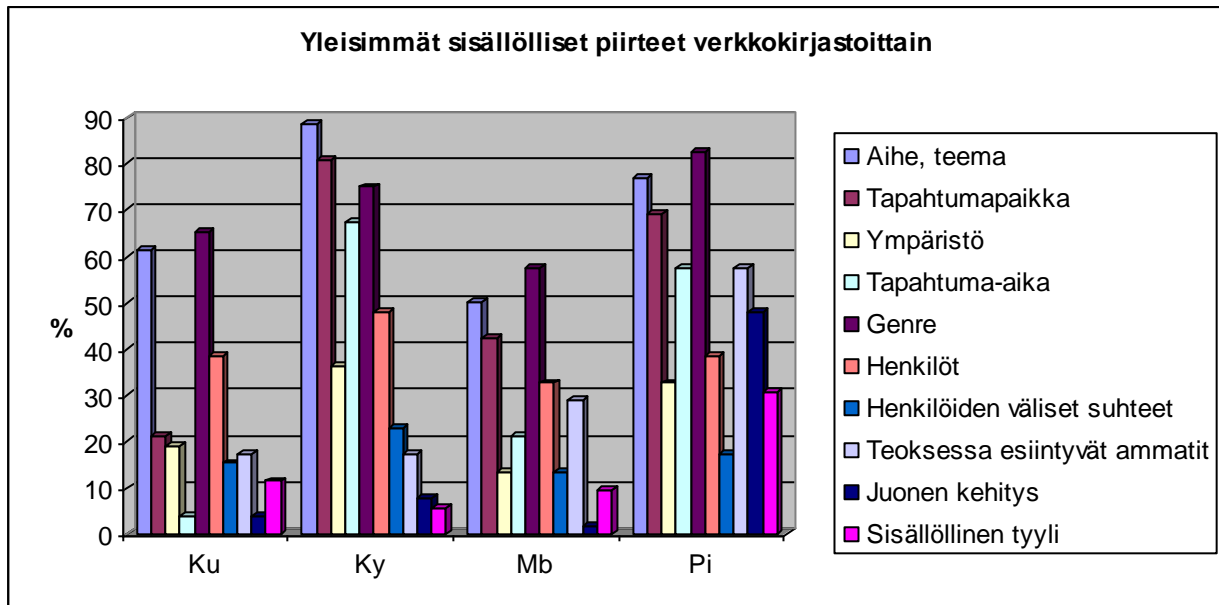
Sisällöllisten piirteiden esiintyminen vuosikymmenittäin kaikissa verkkokirjastoissa on koottu alla olevaan kuvioon. Tarkastelun selkeyttämiseksi piirteistä harvinaisimmat, eli ne jotka esiintyivät alle 10 %:ssa tietueista, rajattiin pois kuvioista. Aihe tai teema ja genre esiintyivät useimmin teostietueissa ja niiden käyttö lisääntyi vuosikymmenittäin, siten että nämä piirteet sisältyivät noin 50 %:in 1970-luvulla ilmestyneiden teosten tietueista ja noin 90 %:in vuosina 2000-2009 ilmestyneiden tietueista. Myös tapahtuma-aika ja -paikka, tai 2000-luvulla ilmestyneiden teosten kohdalla myös ympäristö, olivat melko usein käytettyjä piirteitä. Monet teoksen sisältöä kuvaavat piirteet olivat kuitenkin selvästi useimmin löydettävissä uudempien teosten tietueista. Teoksessa esiintyvät henkilöt ja juonen kehitys näyttäisivät olevan piirteitä, jotka lisääntyivät selkeimmin 2000-luvulle tultaessa. Myös henkilöiden väliset suhteet, teoksessa esiintyvät ammatit ja sisällöllinen tyyli olivat piirteitä joiden käyttö oli selvästi yleisempää uudempien teosten kohdalla.

On kuitenkin huomioitava, että vaikka teoksen aihe tai teema olikin piirteistä genren ohella käytetyin, se sisältyi vain puoleen 1970-luvulla ilmestyneiden teosten tietueista, ja 1980-luvullakin ilmestyneidenkin vain noin 60 %:in tietueista. Lähes puolet 1970-1980-luvuilla ilmestyneistä teoksista eivät siis olleet aiheen mukaan haettavissa. Aihe tai teema on kuitenkin sisällöstä kertovista piirteistä luultavasti käytetyin ja useimmat lukijatyypit, kuten aiheorientoituneet tai tiedollisesti suuntautuneet lukijat, hyötyisivät sen käytöstä.

Myös verkkokirjastoittain esitetystä yhteenvedosta on rajattu pois alle 10 %:ssa tietueista esiintyneet piirteet (ks. kuvio alla). Kyyti ja Piki sisälsivät eniten sisällöstä kertovia piirteitä. Molemmissa oli käytetty eniten aihetta tai teemaa, tapahtumapaikkaa ja -aika, sekä genreä kuvaavia piirteitä.

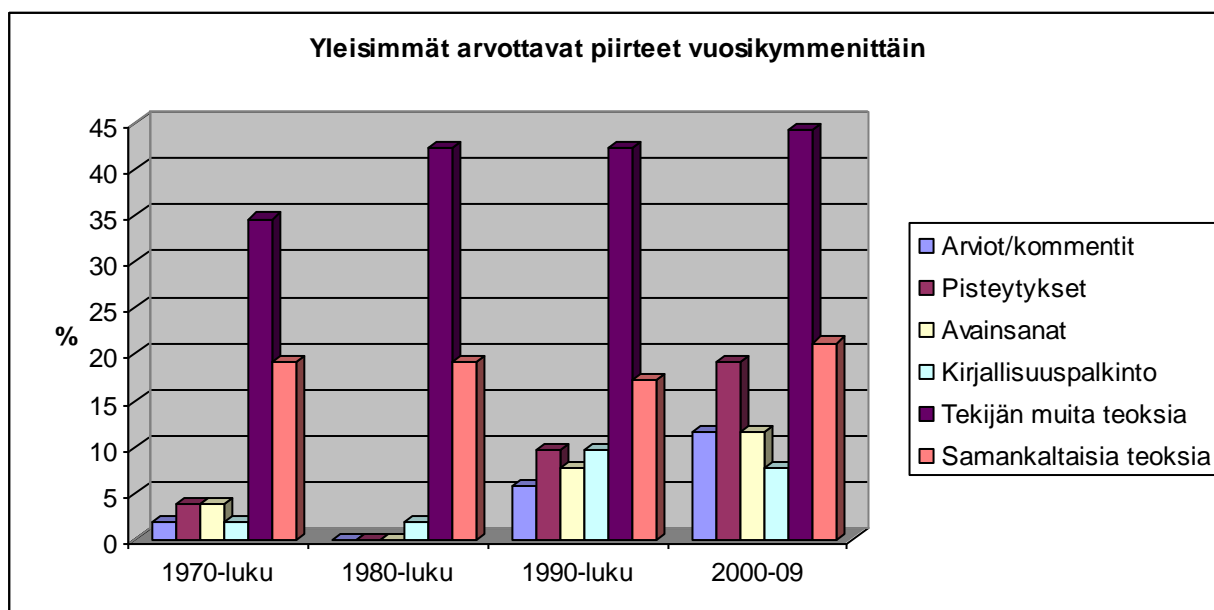
Aihe tai teema ja genre olivat käytetyimpiä myös Kuopion verkkokirjastossa ja Minabibliotek:ssa, mutta niitä oli käytetty vain noin 50-60 %:ssa tietueista. Tapahtumapaikkaa tai aikaa kuvaavat piirteet olivat erityisesti Kuopion verkkokirjastossa selvästi harvinaisempia kuin muissa verkkokirjastoissa, mutta on myös otettava huomioon, että kaikkien teosten kohdalla näiden piirteiden mainitseminen ei ole oleellista ja sekin voi vaikuttaa tulokseen.

Arvottavista piirteistä kohdeyleisö, kirjalliset vaikutteet ja kirjallisuusarviot esiintyivät vain alle 3 %:ssa tietueista ja ne rajattiin pois yhteenvedosta (ks. kuvio alla). Tekijän muiden teosten mainitseminen tietueissa oli useimmin käytetty keino. Teosten linkittäminen tällä tavoin on tietysti helppo keino tuoda teoksia esille ja sitä olikin käytetty runsaasti myös vanhemman kirjallisuuden kohdalla. Tätä keinoa käyttivät kuitenkin vain Kuopion verkkokirjasto ja Piki. Kuten edellisessä luvussa todettiin, linkitykset teosten välillä toimivat hyvin jokaisessa neljässä verkkokirjastossa, joten tekijän muiden teosten esittämistä teostietueissa saatetaan pitää turhana, kun teokset ovat kuitenkin haettavissa klikkaamalla tekijän nimeä.

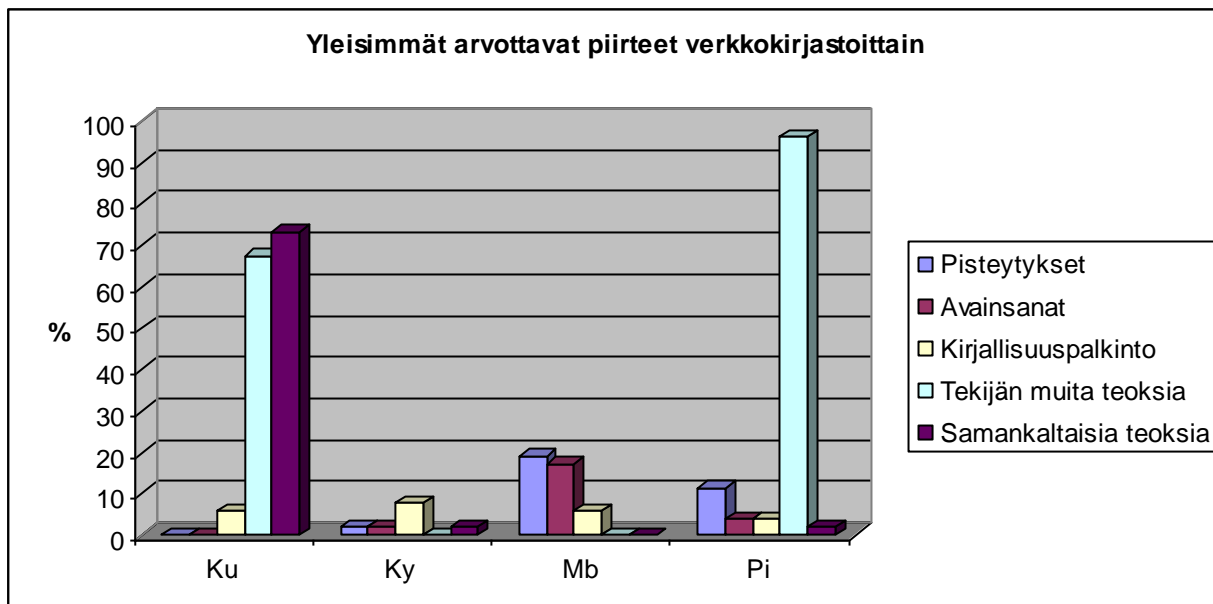
Käyttäjien tuottamien sisältöjen osuus oli yleisesti vähäistä. Kuten edellä todettiin, käyttäjien lisäämiä arvioita tai kommentteja oli hyvin vähän, yhteensä kymmenen kappaletta kaikissa tutkituissa tietueissa. Käyttäjien lisäämiä pisteytyksiä ja avainsanoja esiintyi hieman useammin. Sisältöjen lisääminen oli yleisempää 2000-luvulla ilmestyneiden teosten tietueisiin, mutta myös 1990-luvulla ilmestyneiden teosten tietueista 5-10 %:ssa oli käyttäjien tuottamaa sisältöä. Tätä

vanhempien teosten tietueissa käyttäjien tuottamat sisällöt olivat harvinaisia, mutta niitä löytyi kuitenkin muutamia.

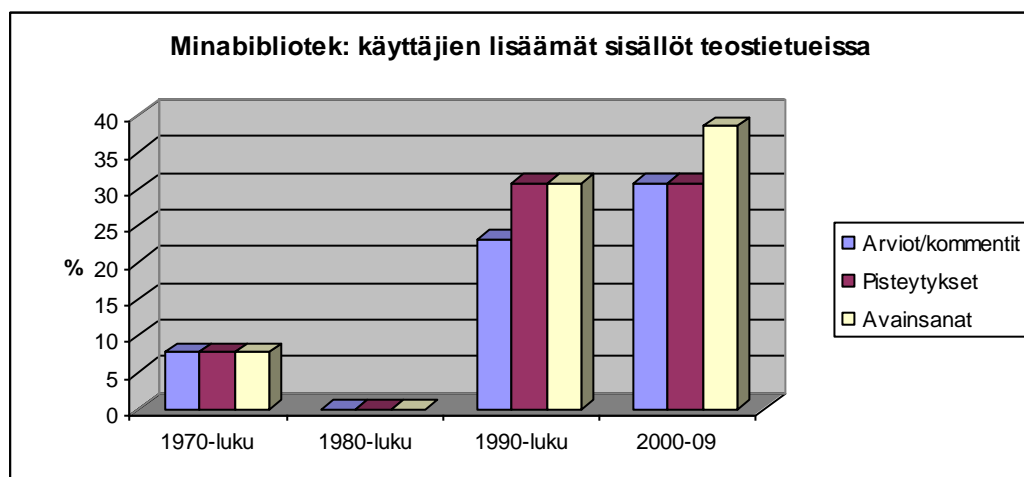

Muiden kuin saman tekijän kirjoittamien, samankaltaisten teosten mainitseminen oli ainoastaan Kuopion verkkokirjastossa käytetty keino. Kaunokirjallisuuden haun tutkimukset luvussa 3 osoittivat, että samankaltaisten teosten suositukset olivat yksi oleellisimmista keinoista palveltaessa kaunokirjallisuutta hakevaa asiakasta. Tällaisten suositusten laatiminen automaattisen suositusjärjestelmän avulla voi kuitenkin olla haastavaa. Tämä tuli esille myös tarkasteltaessa Kuopion verkkokirjaston tarjoamia vinkkejä samankaltaisista teoksista. Osa suosituksista oli toimivia, ja teokset todella olivat sisällöllisesti samankaltaisia, mutta joukosta löytyi myös suosituksia joiden väliltä oli vaikea löytää yhteyttä.

Hyvin vähäisen esiintymisensä vuoksi kuvioista pois rajatut kirjalliset vaikutteet ja kirjallisuusarviot sisältyivät usein tietueisiin liitettyihin kansi- tai kuvausteksteihin. Kirjallisuusarviot palvelisivat aiempien tutkimusten mukaan ainakin tiedollisesti suuntautuneita lukijoita, mutta siitä, olisiko verkkokirjakauppojen tapaan varsinaisten kirjallisuusarvioiden lisääminen kirjastojen tietokantoihin kirjastojen toimintaperiaatteen mukaista, on luultavasti eriäviä mielipiteitä.

Tarkasteltaessa arvottavien piirteiden esiintymistä verkkokirjastoittain voidaan olettaa, että käyttäjien osallistuminen sisältöjen tuottamiseen lisääntyy ajan myötä, nimittäin arvioita tai kommentteja, pisteytyksiä ja avainsanoja oli selvästi enemmän Minabibliotek:in teostietueissa. Kuopion verkkokirjastossa, mikä on näistä verkkokirjastoista uusin, ei käyttäjien lisäämiä sisältöjä ollut tutkimushetkellä tutkittavien teosten tietueissa lainkaan.

Vaikka Minabibliotek:issa kukin sisältöjen tuottamista kuvaava piirre (ks. edellinen kuvio) esiintyi vain 15-20 % :ssa teostietueista, on kuitenkin huomioitava että tutkittava aineisto, 52 teosta, on vain murto-osa koko kaunokirjallisuusaineistosta. Ennen 1990-lukua ilmestyneen kirjallisuuden kohdalla käyttäjien luomat sisällöt näyttäisivät olevan melko harvinaisia, sillä 1980-luvulla ilmestyneiden teosten tietueet eivät sisältäneet näitä sisältöjä lainkaan ja 1970-luvulla ilmestyneidenkin hyvin vähän. Osallistumista oli kuitenkin havaittavissa, ja erityisesti 1990-luvun ja vuosien 2000-2009

teosten kohdalla sitä ilmeni jo merkittävässä osassa aineistoa. Vaikka käyttäjien luomien sisältöjen osuutta koko kaunokirjallisuusaineistosta ei tällä tutkimuksella voida osoittaa, näyttää käyttäjien osallistuminen jonkin verran parantavan teosten löytymistä avainsanoin, sekä antavan muille käyttäjille suosituksia pisteytyksin ja arvioin.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Lopuksi pohditaan, miten tutkielma vastasi tutkimuskysymyksiin, olivatko tutkimusmenetelmät tarkoituksen mukaisia ja mitä jatkotutkimuksen aiheita tulokset herättivät. Tutkielmalle asetetut pääkysymykset olivat: 1. Millaisia keinoja uudet verkkokirjastot tarjoavat kaunokirjallisuuden hakuun? ja 2. Tarjoavatko verkkokirjastot ratkaisuja kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuun liittyviin ongelmiin?

Kaunokirjallisuuden hakumahdollisuuksia kartoitettaessa huomioitiin sekä uudet verkkokirjasto-ominaisuudet, kuten rikastettujen näyttöluetteloiden tarjoama informaatio ja käyttäjäprofilointi, sekä perinteisemmät menetelmät, kuten kaunokirjallisuusaiheinen materiaali ja selaushaku, sekä hakujärjestelmien toiminta. Minabibliotek valittiin mukaan tutkielmaan, koska sen arvioitiin pidempään toiminnassa olleena antavan tietoa siitä, millaisia toimintoja ja sisältöjä verkkokirjastoon kannattaisi sisällyttää. Minabibliotek vastasi odotuksiin, sillä se pärjäsikin monilla osa-alueilla hyvin verkkokirjastojen välisessä vertailussa. Ainoastaan tiedonhaku & hakutulosten käsittely - ja multimediaosioissa se pärjäsikin hieman heikommin. Kaunokirjallisuuden haun kannalta tärkeitä selaushakumahdollisuuksia verkkokirjastoissa oli toteutettu melko monipuolisesti. Minabibliotek sisälsi kuitenkin monipuolisemmin ja runsaammin kaunokirjallisuusaiheista materiaalia, kuten kirjailijoista ja teoksista taustatietoa tarjoavia artikkeleita, sekä useampia kirjallisuusaiheisia blogeja. Aineisto oli myös järjestetty niin, että kaunokirjallisuus ja sen eri genret löytyivät omista osioistaan.

Hakujärjestelmien toiminnassa verkkokirjastoissa, Piki:ä lukuunottamatta, ilmeni puutteita automaattisessa kirjoitusvirheiden korjauksessa ja hakukoneen ehdottamissa termeissä. Mikäli nämä menetelmät olisivat käytössä ja toimivia, niistä voisi olla suuri hyöty niin tekijän tai teoksen nimestä epävarmalle hakijalle kuin aiheen mukaan kaunokirjallisuutta hakevalle. Kuten Saarisen (2011) tutkimuksesta saadut tulokset osoittivat, asiasanahaku ja erityisesti juuri termien valinta koetaan usein vaikeaksi, ja tällaisessa tilanteessa erityisesti hakukoneen ehdottamista termeistä voisi olla hyötyä myös kaunokirjallisuuden hakijalle. Hakutulosten rajausmahdollisuuksissa oli kirjasto-kohtaisia variaatioita, mutta Kyyti:ä lukuunottamatta rajausmahdollisuuksia oli kuitenkin riittävästi.

Sisältöjen tuottamismahdollisuudet ja muu kirjasto 2.0 -menetelmien käyttäminen oli toteutettu yleisesti ottaen verkkokirjastoissa hyvin. Jotkut järjestelmistä olivat joiltain osin joustamattomia,

koska pisteyttämismahdollisuus oli rajoitettu vain tiettyihin teoksiin, tai hakutulosten rajausmahdollisuudet tai esitystapa olivat puutteellisia. Myös käyttäjäprofiloinnin toteutuksissa oli eroja, sillä kaikki eivät esimerkiksi sisältäneet mahdollisuutta muokata tai poistaa omia sisältöjä. Näillä seikoilla voi olla merkittävää vaikutusta käyttäjien osallistumisinnostukseen. Rajoittaessaan sisältöjen luomis- ja muokkausmahdollisuuksia verkkokirjastojen ylläpitäjät luultavasti pyrkivät siihen, että verkkokirjastoon luodut sisällöt olisivat harkitumpia ja tarkoituksenmukaisia. Jotta käyttäjät saataisiin innostumaan ja osallistumaan, olisi ehkä syytä pyrkiä joustavampiin ja helposti käytettäviin menetelmiin.

Teostietueiden lähempi tarkastelu näyttäisi osoittavan, että käyttäjien osallistuminen arvioimalla, pisteyttämällä ja lisäämällä avainsanoja saattaa kasvaa kunhan verkkokirjasto tulee heille tutummaksi. Pisimpään toiminnassa olleessa Minabibliotek:issa näitä käyttäjien lisäämiä sisältöjä ilmeni tutkimusaineistossa selvästi enemmän kuin muissa kohteissa. Minabibliotekin osalta käyttäjien lisäämät sisällöt näyttäisivät painottuvan melko tasaisesti 1990-luvulla ja 2000-luvulla ilmestyneeseen kirjallisuuteen, eli käyttäjät kuvailevat myös hieman vanhempaa aineistoa. 1970-1980-lukujen osalta nämä sisällöt kuitenkin näyttäisivät olevan harvinaisia. Teostietueiden tarkastelun, ja erityisesti juuri käyttäjien osallistumisen kannalta tämä tutkimus on tietysti vain suuntaa antava, ja käyttäjien osallistumisen todellista osuutta ei näin pienen aineiston perusteella voi varmasti arvioida.

Teostietueiden sisältämät sisällölliset piirteet osoittivat sekä ajallisia että kirjastojen välisiä eroja. Teoksista objektiivisesti havaittavien piirteiden, kuten aihe tai teema, tapahtumapaikka tai genre, määrä nousi ajallisesti tarkasteltuna selkeästi ja nämä piirteet löytyivät jo suurimmasta osasta 2000-luvulla ilmestyneiden teosten tietueista. Vaikeammin hahmotettavista subjektiivisistä piirteistä useimmin tietueissa esiintyi juonen kehitys. Kaunokirjallisuuden hakutapoja tutkineissa ja lukijatyyppejä tunnistaneissa tutkimuksissa, kuten Lukin (1994) ja Saarinen (2011), juonen kehitys tuli esille yhtenä teoksen relevanttiudesta kertovana piirteenä, edellä mainittujen objektiivisten piirteiden ohella. Toiset lukijat kiinnittivät huomiota myös teoksen kielelliseen tai sisällölliseen tyyliin, mutta niistä löytyi teostietueiden avulla vain vähän vihjeitä. Monesti nämä vihjeet olivat löydettävissä kuvausteksteistä, eivätkä asia- tai avainsanoista. Kuvaustekstit näyttivät muutoinkin paljastavan monia lukijoiden kaipaamia vihjeitä, jotka ovat asiasanoitusten avulla vaikeammin kuvailtavissa, kuten juonen kehitys, henkilöiden väliset suhteet tai henkilöiden luonteenpiirteet. Tulokset ovat siis hyvin samansuuntaisia kuin Adkinsin ja Bossallerin (2007) tutkimuksessa, jossa subjektiiviset piirteet (*subjective access points*) esiintyivät vain teostietoihin liitetyissä teksteissä, kuten kansiteksteissä tai arvioissa. Myös tässä tutkielmassa tehtiin havainto, että teoksen sisällöllisi-

sestä tai kielellisestä tyylistä kertovat vihjeet olivat löydettävissä kuvaustekstien lisäksi käyttäjien lisäämistä kommentteista.

Kuten kaunokirjallisuuden hakutapoja koskeneet tutkimukset osoittivat, lukukokemuksesta kertovilla kommentteilla, sekä teoksen selailulla on valinnassa suuri merkitys. Ensin mainitut käyvät todennäköisemmin ilmi kuvausteksteistä, arvioista tai kommentteista, joten sen lisäksi, että teos-tietueisiin liitetään kuvaustekstejä, olisi tärkeää yhä enemmän houkutella käyttäjiä laatimaan arvioita tai lisäämään omia kommenttejaan. Koska verkkokirjastot kokoavat arvioituja teoksia listoille tai esimerkiksi ”viimeksi arvioituja” teoksia etusivulle, on näin myös mahdollista saada vanhempaa aineistoa näkyville ja muutoinkin lisätä käyttäjien mahdollisuuksia tehdä löytöjä, joita he eivät luultavasti oman kirjallisen tuntemuksensa perusteella tekisi.

Tarkasteltaessa tarkemmin eri lukijatyypin hakutapoja ja hyvän kirjan valintakriteerejä, voidaan todeta, että verkkokirjastot lisäävät mahdollisuuksia löytää sopivaa luettavaa, halusi lukija sitten pitäytyä ”samantyyppisissä” teoksissa tai laajentaa lukutottumuksiaan. Raivion (1990) tunnistamista kolmesta lukijatyypistä tekijäorientoituneen lukijan on vaikea löytää uusia mielenkiintoisia kirjailijoita fyysisen kirjaston aakkosellisen hyllyluokituksen avulla. Tutkimuskohteena olleista verkkokirjastoista Minabibliotek käytti selkeää genren mukaista lajittelua kirjallisuusesittelyiden ja artikkeleiden yhteydessä. Muut käyttivät erilaisia aihepiirien mukaisia lajitteluperusteita. Genren mukaisesta lajittelusta on tietenkin hyötyä myös lajiorientoituneelle lukijalle. Toisin kuin fyysisissä kirjastoissa, verkkokirjastoissa on mielekkäämpää muodostaa omia aihealueita myös harvinaisem-mille genreille, koska teokset ovat kuitenkin aina löydettävissä tekijä- tai nimekehaulla, mikäli oikean genren hahmottaminen on hankalaa.

Kaikissa kohteissa teokset olivat haettavissa linkitettyjen sisällönkuvailutermin avulla. Termien linkittämisestä hyötyvät luultavasti sekä tekijäorientoituneet että Raivion tunnistama kolmas lukijatyypin, aiheorientoituneet lukijat. Kuopion verkkokirjastolla oli käytössä myös samankaltaisia teoksia ehdottava palvelu. Tutkittavien teosten kohdalla teokset eivät tosin aina olleet samantyyppiisiä, mutta mikäli näitä suositusjärjestelmiä kehitetään, on niistä varmasti apua lukijalle, joka ei ole perehtynyt asiasanoilla hakuun.

Samantyyppisten teosten suosittelun lisäksi kaupallisista palveluista tutut ”muut ostivat myös” -tyyppiset menetelmät linkittää aineistoa voisivat hyödyttää monia verkkokirjaston käyttäjiä. Luku-tai lainaushistorian hyödyntäminen on ollut ajoittain esillä, mutta ilmeisesti esteenä toteuttamiselle ovat olleet pikemminkin huoli yksityisyyden suojasta ja siitä onko tämän tyyppinen palvelu

kirjaston toimintaperiaatteen mukainen. Tekniselle toteuttamiselle tuskin olisi estettä. Kaupalliset palvelut tarjoavat myös parempia mahdollisuuksia teosten virtuaaliseen selailuun ja ehkä myös kirjastoilla on tulevaisuudessa mahdollisuus tarjota esimerkiksi skannattuja tekstinäytteitä, jotka mahdollistaisivat ainakin jossain määrin virtuaalisen selailun. Lukinin (1994) tutkimuksessaan tunnistamista lukijatyypeistä selkeää kirjallista ilmaisua arvostavat ”viihtyjät” ja valintansa muun muassa teoksen rakenteellisten piirteiden ja sen sisältämän dialogin perusteella tekevät ”esteetikot”, voisivat hyötyä tekstinäytteistä.

Muutoin Lukinin tunnistamien lukijatyypien kuvailuissa esille tulleet hyvän kirjan kriteerit liittyivät merkittävästi lukukokemukseen ja teoksen sisällöistä kertoviin piirteisiin. Lukukokemuksesta kertovat ilmaisut, kuten ”hyvä tarina” tai ”mukaansatempaava ote” löytyvät tästä tutkielmasta saatujen tulosten perusteella todennäköisemmin muiden käyttäjien lisäämistä kommenteista, kirjaston laatimista esittelyistä tai teostietueeseen liitetystä kansitekstistä. Lukijatyypeille tärkeistä sisällöistä, kuten ”teoksen sisältämät tiedolliset ainekset” ja ”totuudellisuus”, tai ”henkilöiden sosiaaliset suhteet” ja ”psykologinen kehitys” kertovia piirteitä löytyi useimmin kuvausteksteistä. Nämä sisällöt ovat usein pääteltävissä myös asiasanoituksista. Ne eivät tietenkään kerro termien suhteista samalla tavoin kuin kuvailutekstit, mutta niiden avulla on löydettävissä osa myös vanhemmasta kirjallisuudesta.

Joistain puutteistaan huolimatta uudet verkkokirjastot ja näyttöluettelot ovat kuitenkin suuri harppaus eteenpäin vanhoista, staattisista sivustoista ja kirjastojärjestelmistä. Kun vanhat järjestelmät palvelevat lähes yksinomaan tekijäorientoituneita lukijoita tai toimivat ainoastaan tiedon paikannusmenetelmänä, uusien järjestelmien avulla myös aihe- tai lajiorientoitunut lukija, tai jopa satunnainen ”lueskelija” voi löytää itselleen sopivaa luettavaa.

Verkkokirjastot ovat tutkimusaineistona nopeasti muuttuvia ja tämänkin tutkielman kohteena olevat palvelut ovat jo tutkimusmateriaalin keräysvaiheesta julkaisuhetkeen joiltain osin muuttuneet. Tulokset kuvaavat kuitenkin verkkokirjastojen mahdollisia sisältöjä ja palveluita. Kaikki neljä verkkokirjastoa antoivat valittujen kriteerien perusteella vihjeitä sekä hyvistä että huonommista tavoista toteuttaa näitä sisältöjä ja palveluja. Tutkimusasetelma oli osittain puutteellinen, koska esimerkiksi kriteerit joiden perusteella verkkokirjastot pisteytettiin, on rakennettu pääasiallisesti teoreettisten viitekehysten pohjalta. Koska verkkokirjastojen tavat toteuttaa ja järjestää sisältöjä poikkesivat joiltain osin paljonkin toisistaan, oli myös tasa-arvoinen pisteyttäminen hankalaa. Vaikka aineistonkeruu toteutettiin kahdesti reliabiliteetin vahvistamiseksi, siitä vastasi kuitenkin vain yksi henkilö, mikä tarkoittaa ettei myöskään subjektiivisilta näkökulmilta voitu täysin välttyä.

Tutkimusasetelma oli melko laaja käsittäessään niin perinteiset kuin uudet menetelmät tuoda esiin aineistoja, sekä takautuvaan sisällönkuvailuun liittyvät aspektit. Jatkoa ajatellen aihealueesta olisi varmasti mahdollista erottaa useita, syvemmälle tiettyyn aiheeseen suuntaavia tutkimuksia. Näitä voisivat olla esimerkiksi käyttäjäprofilointi, käyttäjien osallistuminen tai käyttäjätutkimukset joissa selvitettäisiin uusien menetelmien todellista merkitystä kaunokirjallisuuden haussa, esimerkiksi tässäkin tutkielmassa esille tulleiden lukijatyyppeiden näkökulmasta.

LÄHTEET

Monografiat ja artikkelit

Adkins, D. & Bossaller, J. (2007). Fiction access points across computer-mediated book information sources. A comparison of online bookstores, reader advisory databases, and public library catalogs. *Library & Information Science Research* 29 (3).

Bell, H. K. (1992). Should fiction be indexed? The indexability of text. *The Indexer* 18 (2).

Berling, C. (2010). Förmedling av skönlitteratur via bibliotekets webbplats. Högskolan i Borås. Magisteruppsats. Saatavilla osoitteessa: <http://bada.hb.se/bitstream/2320/6259/1/10-13.pdf>

Bradley, P. (1989). Indexes to works of fiction : the views of producers and users on the need for them. *The Indexer* 16 (4).

Casey, M. (2007). Looking toward catalog 2.0. Teoksessa Nancy Courtney (toim.) *Library 2.0 and beyond: innovative technologies and tomorrow's user*. Westport: Libraries Unlimited, 15-23.

Forsman, M.L. (2010). Informationsbeteende i anslutning till skönlitteratur. *Informaatiotutkimus* 29 (4). Saatavilla verkossa.

Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holmberg K., Huvila, I., Kronqvist-Berg M., Widén-Wulff G. (2009a). *Kirjasto 2.0 : Muuttuva osallistumisen kulttuuri*. Helsinki: BTJ Kustannus.

Holmberg K., Huvila, I., Kronqvist-Berg M., Widén-Wulff G. (2009b). What is library 2.0? *Journal of Documentation* 65 (4).

Hosiaislouma, Y. (2003). *Kirjallisuuden sanakirja*. Helsinki: WSOY.

Hypén, K. (2006). ”...tilata ja järjestää, luetteloida ja varastoida, auttaa lukijoita valitsemaan ja löytämään” : kirjastot ja kaunokirjallisuus. Teoksessa Kaisa Hypén (toim.) *Fiktiota! : Levottomat genret ja kirjaston arki*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Hypén, K. & Spåre, A. (2008). Kaunokirjallisuuden verkkopalvelu ja kaunokirjallisuuteen liittyvä osaaminen yleisissä kirjastoissa. Teoksessa Aulikki Holma ja Niina Punelpuro (toim.) *Mahdollisuuksien ikkunoita : Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma 10 vuotta*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 212-224.

Iivonen, M. (1985). *Kaunokirjallisuuden kirjastoluokituksesta*. Tampere: Tampereen yliopisto. Kirjastotieteen ja informatiikan laitoksen tutkimuksia, 20.

Jämsen, S. (2010). Pienten yleisten kirjastojen verkkosivustojen sisällönanalyysi. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen laitos. Pro gradu-tutkielma. Saatavilla verkossa.

Kirstinä, L. (1985). Avoin kohta. Teoksessa Yrjö Hosiainluoma (toim.) Lukeminen - reseptio – tulkinta. Kirjallisuudentutkijoiden seminaari Tampereella 3.-4.5.1985. Tampereen yliopisto. Kotimainen kirjallisuus. Julkaisuja 26.

Kroski, E. (2008). Web 2.0 for librarians and information professionals. New York: Neal-Schuman Publishers, Inc.

Lukin, P. (1994). Mistä niitä hyviä kirjoja löytyy? : tapaustutkimus kaunokirjallisuuden lainaajien relevanssikäsityksistä ja relevanssin tunnistuskeinoista kirjastoympäristössä. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Lu, C. et al. (2010). User tags versus expert-assigned subject terms: a comparison of Library-Thing tags and Library of Congress subject headings. *Journal of Information Science* 36 (6), 763-779.

Maness, Jack M. (2006). Library 2.0 theories: Web 2.0 and its implications for libraries. *Webology* 3 (2). Saatavilla osoitteessa: <http://www.webology.org/2006/v3n2/a25.html>

Mercun, T. & Zumer, M. (2008). New generation of catalogues for the new generation of users. A comparison of six library catalogues. *Program: electronic library and information systems* 42 (3).

Metsämuuronen, J. (2000). Mittarin rakentaminen ja testiteorian perusteet. Helsinki: Methelp.

Nielsen, H.J. (1997). The nature of fiction and its significance for classification and indexing. *Information Services & Use* 17 (2-3).

Niemi, S. (1996). "Ettei tarvis määräänsä enempää pyöriä." Aikuisten kaunokirjallisuuden genreluokituksen ja aakkosellisen tekijän mukaisen järjestyksen vertailu. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen laitos. Pro gradu-tutkielma.

O'Brien, A. & Yu, L. (1999). A practical typology of adult fiction borrowers based on their reading habits. *Journal of Information Science* 25, 35-49.

Penttinen, N. (2007). Kaunokirjallisuuden haku ja sisällönkuvailu : asiakkaiden käyttämien kaunokirjallisuuden hakutapojen tarkastelua. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen laitos. Pro gradu-tutkielma.

Pietilä, V. (1973). Sisällön erittely. Oy Gaudeamus Ab.

Raivio, J. (1990). Tiedon salaajat. Teoksessa Heikki Poroila (toim.) *Kokoelmakumous!* Helsinki: Kirjastopoliittinen yhdistys.

Rolla, P. J. (2009). User tags versus subject headings. Can user-supplied data improve subject access to library collections? *Library Resources and Technical Services* 53 (3), 174-184.

Ross, C. S. (1999). Finding without seeking: the information encounter in the context of reading for pleasure. *Information Processing and Management* 35 (6).

Rutherford, L. L. (2008a). Implementing social software in public libraries. An exploration of the issues confronting public library adopters of social software. *Library Hi Tech* 26 (2), 184-200.

Rutherford, L. L. (2008b). Building participative library services : the impact of social software use in public libraries. *Library Hi Tech* 26 (3), 411-423.

Räms, M. J. (2004). Skönlitteraturen och användarna. En användarstudie av indexering, informationsåtervinning och skönlitteratur ur ett Sence-Makingperspektiv. Magisteruppsats. Uppsala universitet. Saatavilla osoitteessa: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:213352/FULLTEXT01>

Saarinen, K. (2011). Hyvän kirjan merkki. Turun kaupunginkirjaston asiakkaiden keinot löytää mieluista luettavaa pääkirjaston kaunokirjallisuusosastolta. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos. Pro gradu -tutkielma. Saatavilla verkossa.

Saarti, J. (1996). Romaanit hukassa? Kertomakirjallisuuden hyllyluokituksen vaikutus kirjastonkäyttöön ja kertomakirjallisuuden lainaukseen. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Saarti, J. (1999). Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun aspektit. Kirjastoammattilaisten ja kirjastonkäyttäjien tekemien romaanien tiivistelmien ja asiasanoitusten yhdenmukaisuus. Oulu: Informaatiotutkimuksen väitöskirja. Oulun yliopisto. Saatavilla verkossa.

Saarti, J. (2009). Asiakkaat verkkopalveluiden käyttäjinä ja tuottajina. Teoksessa Kaisa Hypén (toim.) Kirjasto 2010 : Lukijat, tekstit ja verkko. Helsinki: BTJ Kustannus.

Saricks, Joyce G. (2005). Readers' advisory service in the public library. Chicago: American Library Association.

Tuominen, K. (2006). Kirjasto 2.0 ja tulevaisuuden näyttöluettelot. Tietolinja 2. Saatavilla osoitteessa: <http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/tietolinja/0206/kirjasto20.html>

Tuominen, K. (2008). Tiedon partaalla : Kuinka hallita informaatiotulvaa. 2. painos. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Wenzler, J. (2007). LibraryThing and the library catalog: adding collective intelligence to the OPAC. A Workshop on Next Generation Libraries. Saatavilla osoitteessa: <http://www.carl-acrl.org/ig/carlitn/9.07.2007/LTFL.pdf>

Internet-lähteet

Helmet-kirjastot. <http://www.helmet.fi/>

Hämeenlinnan kaupunginkirjasto. <http://hameenlinna.verkkokirjasto.fi/web/arena>

Kirjastot.fi (2011). Kuopion kaupunginkirjasto avasi CS Library -verkkokirjaston. (<http://www.kirjastot.fi/fi-FI/kirjastopro/ajankohtaista/arkisto/tiedote/?announcementId=9fb01f77-23f1-45ef-996e-1192a9e07b39&groupId=86dc30a0-adab-45fe-af9b-5afb7cca836d>) (luettu 23.9.2011)

KirjastoWiki (2011). Kymenlaakson digitaalinen pääkirjasto. http://wiki.kirjastot.fi/index.php?title=Kymenlaakson_digitaalinen_p%C3%A4%C3%A4kirjasto (luettu 23.9.2011)

Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto <http://kirjasto.kuopio.fi/>

Kyyti.fi-verkkokirjasto <http://www.kyyti.fi/>

Minabibliotek.se-verkkokirjasto <http://www.minabibliotek.se/>

Mårtensson, Leif. Ww.minabibliotek.se. The library website for Umeå region. Uumajan kaupunginkirjasto.

(<http://www.vll.se/Sve/Centralt/Standardsidor/RegionalUtveckling/L%C3%A4nsbibliotek/Nedladdningsboxar/Filer/BLC.%20Leif%20M%C3%A5rtensson.pdf>)

Piki-verkkokirjasto <http://piki.verkkokirjasto.fi/web/arena>

Suomen yleisten kirjastojen tilastot. <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI>

Uumajan alueen kirjastot (Umeåregionens bibliotek) . The six musketeers. Final report on Bibliotek 2007. (<http://www.minabibliotek.se/Gemensamt/Dokument/Dokument/B3BF238C-E9DB-4640-9805-54F330CB9C94.pdf>)

Verkko YKL (<http://ykl.kirjastot.fi/>)

LIITTEET

Liite 1. Luokitusrunko 1. Kk:en hakumahdollisuudet ja sisältöjen tuottaminen verkkokirjastoissa

---

Merkkien selitykset: Ku = Kuopion kaupunginkirjaston verkkopalvelu; Ky = Kyyti.fi; Mb = Minabibliotek.se; Pi = Piki; 3 erinomainen; 2 hyvä, pieniä puutteita; 1 esiintyy, mutta toteutus puutteellinen; 0 ei esiinny

	Ku	Ky	Mb	Pi
<i>Osallistuminen & vuorovaikutus</i>				
Arvioiden ja/tai kommenttien kirjoittaminen				
Pisteyttäminen				
Avainsanojen lisääminen				
Omien sisältöjen poisto/muokkaus				
Suosituslistojen laatiminen				
Vuorovaikutteisiin blogeihin osallistuminen				
Yhteisöfoorumeille osallistuminen				
<i>Selaushaku & navigointi</i>				
Kirjaesittelyt				
Kirja-arviot				
Kaunokirjallisuus blogeissa				
Kirjallisuusaiheiset artikkelit				
Genren mukainen jaottelu				
Listat, aiheenmukaiset ym.				
Linkitykset teosten välillä				
Navigointipolut				
Avainsanahaut (avainsanapilvet)				
<i>Tiedonhaku & hakutulosten käsittely</i>				
Perushaku				
Automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus				
Hakukoneen ehdottamat termit				
Hakutulosten relevanssijärjestys				
Hakutulosten rajaus				
<i>Käyttäjäprofilointi</i>				
Omat sivut				
Muistilista tai virtuaalinen kirjahylly				
Aikaisemmat haut				
?Viimeisimmät toiminnot?				
Yhteenveto käyttäjän luomasta sisällöstä				
Yksilöityjä suosituksia				
<i>Multimedia</i>				
Videotallenteet				
Pikaviestit				
RSS-syötteet				

Yht.

Liite 2. Luokitusrunko 2. Teosten ulkoiset, sisällölliset ja niitä arvottavat piirteet teostietueissa.

T1 T2 T3 T4 T5 T6 T7 T8 T9 T10 T11 T12 T13....T52

Ulkoiset piirteet

Kansikuva
Kansiteksti tai tiivistelmä
Tekstinäyte
Sivumäärä
Kuva tekstistä / typografinen tyyli

Sisällölliset piirteet

Aihe, teema
Tapahtumapaikka
Ympäristö
Tapahtuma-aika
Kirjallinen genre
Henkilöt
Todelliset henkilöt
Tunnetut fiktiiviset hahmot
Henkilöiden väliset suhteet
Henkilöiden luonteenpiirteet ja niiden kuvaus
Teoksessa esiintyvät ammatit
Todelliset (historialliset) tapahtumat
Juonen kehitys
Kielellinen tyyli
Sisällöllinen tyyli, sävy
Tempo
Symbolit

Arvottavat piirteet

Lukukokemusta kuvaavat kommentit
Avainsanat
Käyttäjien antamat pisteytykset
Kohdeyleisö
Kirjalliset vaikutteet
Kirjallisuusarvio
Kirjallisuuspalkinto
Tekijän muita teoksia
Muita samankaltaisia teoksia

Liite 3. Pistekriteerit verkkokirjastojen osa-alueiden vertailussa

	3 pist.	2 pist.	1 pist.	0 pist.
Osallistuminen ja vuorovaikutus				
Arvioiden ja/tai kommenttien kirjoittaminen	Käyttäjä voi lisätä arvionsa/ kommenttinsa helposti mihin tahansa teokseen. Palvelu on helposti löydettävissä ja ohjeistettu.	Käyttäjä voi lisätä arvion/kommentin mihin tahansa teokseen. Ei ohjeistettu tai hankalasti löydettävissä.	Arvioinnin/tai kommentin lisääminen rajattua, esim. tiettyihin teoksiin.	Arviointi/kommentointi ei ole mahdollista.
Teosten pisteyttäminen	Kaikkia teoksia voi pisteyttää. Palvelu helposti löydettävissä. Myös puolipisteiden antaminen mahdollista tai asteikko on laaja (1-10).	Kaikkia teoksia voi pisteyttää. Palvelu helposti löydettävissä. Asteikko suppeampi, esim. 1-5.	Mahdollista vain tiettyjen teosten kohdalla.	Pisteyttäminen ei ole mahdollista.
Avainsanojen lisääminen	Koskee kaikkia teoksia ja on mahdollista ainakin teostietojen kautta. Palvelu helposti löydettävissä.	Mahdollista kaikkiin teoksiin, mutta palvelua ei ole tarpeeksi näkyvä tai on hankala käyttää.	Mahdollista vain rajattuihin teoksiin, kuten jo suositeltuihin.	Avainsanojen lisääminen ei ole mahdollista.
Omien sisältöjen poisto/muokkaus	Sisällöt näkyvät käyttäjän omilla sivuilla, joiden kautta arvioita on mahdollista muokata, sekä avainsanoja ja pisteytyksiä erikseen poistaa.	Sisällöt näkyvät omilla sivuilla ja niitä voi poistaa.	Sisältöjä ei ole koottu esim. omille sivuille vaan niitä voi poistaa/muokata teostietojen kautta.	Omien sisältöjen poisto/muokkaus ei ole mahdollista.
Suosituslistojen laatiminen	Mahdollisuus laatia omia aiheen mukaisia listoja.	Mahdollisuus ehdottaa tiettyä aiheen mukaistaa listaa johon myös muut voivat lisätä teoksia.	Mahdollisuus ehdottaa listaa tai osallistua sellaisen laatimiseen.	Suosituslistojen laatiminen ei ole mahdollista
Osallistuminen vuorovaikutteisiin blogeihin	Mahdollista kaikkien kirjallisuusaiheisten vuorovaikutteisten blogien yhteydessä. Ilman sisäänkirjautumista tai nimimerkillä. Oman aiheen aloittaminen mahdollista.	Mahdollista kirjallisuusaiheisten blogien yhteydessä. Ilman sisäänkirjautumista tai nimimerkillä.	Rajoitettu vain osaan kirjallisuusaiheisista blogeista tai käyttö ei ole helppoa, vaatii esim. oman sisäänkirjautumisen (verkkokirjastotunnus ei riitä).	Verkkokirjasto ei sisällä vuorovaikutteisia blogeja
Yhteisöfoorumeille osallistuminen	Mahdollista aloittaa oma aihe ja osallistua kaikkiin keskusteluihin, myös nimimerkillä tai ilman sisäänkirjautumista.	Mahdollista osallistua keskusteluihin nimimerkillä tai ilman sisäänkirjautumista.	Keskustelumahdollisuus muussa yhteydessä, esim. tietyn teoksen.	Verkkokirjasto ei sisällä yhteisöfoorumeja
Selaushaku & navigointi				
Kirjaesittelyt	Eri aineistolajien, sekä kauno- ja tietokirjallisuuden, esittelyt on eritelty toisistaan.	Esittelyt kattavat useita genrejä ja kertovat oleellisen teoksen aiheesta, ja	Esittelyjä on hyvin vähän, vain tietystä aiheesta/genrestä tai kaikki esittelyt ovat	Verkkokirjasto ei sisällä kirjaesittelyjä

	Kirjaston ja käyttäjien luomat sisällöt on erotettu tai esittelijä käy muutoin ilmi. Esittelyt on sijoitettu sivustolle loogisesti ja näkyvästi. Esittelyt kertovat oleellisen aiheesta, mielellään myös lukukokemuksesta ja teoksen tai sen tekijän taustoista.	mielellään myös lukukokemuksesta ja teoksen tai sen tekijän taustoista.	hyvin suppeita.	
Kirja-arviot	Erotettu muiden aineistojen ja tietokirjallisuuden arvioista, sekä pelkistä esittelyistä. Arviosta käy ilmi onko sen laatinut kirjaston henkilökunta vai käyttäjä. Arvion yhteydessä teoksen kansikuva ja mahdollinen pisteytys heti näkyvillä, ja arviosta suora linkki teostietoihin. Viimeksi arvioidut teokset näkyvät esim. etusivulla.	Kirjallisuusaineisto erotettu muista aineistoista tai fiktiivinen fakta-aineistosta. Kattavat useita kirjallisuusgenrejä. Arvion yhteydessä teoksen kansikuva ja mahdolliset pisteet ja avainsanat, sekä arvion antajan nimi tai nimimerkki.	Arvioita on hyvin vähän tai ne sijaitsevat hajanaisesti verkkokirjaston eri osa-alueilla.	Verkkokirjasto ei sisällä kirja-arvioita.
Kaunokirjallisuus blogeissa	Blogit ovat helposti löydettävissä ja niiden sisältö ja tarkoitus esitellään. Kaunokirjallisuutta esitellään blogeissa monipuolisesti – sisältävät mm. vinkkejä ja kertovat lukukokemuksista. Aiheet ja teokset ovat löydettävissä esim. blogin oman avainsanapilven tai muun linkin avulla.	Kaunokirjallisuusaiheinen aineisto ei ole kovin kattavaa, mutta blogit sisältävät teosten esittelyjä ja kertovat lukukokemuksista. Blogit ovat helposti löydettävissä ja niiden sisältö ja tarkoitus esitellään. Aiheet ja teokset ovat löydettävissä esim. blogin oman avainsanapilven tai muun linkin avulla.	Kaunokirjallisuuden esittely blogeissa on hyvin suppeaa. Blogeissa ei ole hakutoimintoa.	Verkkokirjastossa ei ole kaunokirjallisuutta käsitteleviä blogeja.
Kirjallisuusaiheiset artikkelit	Artikkeleissa käsitellään useimpia kirjallisia genrejä. Aiheet ovat monipuolisia, sisältävät esim. kirjailijahaastatteluja, kirjallisuusvinkkejä ja teeman mukaisia esittelyjä. Artikkelit ovat helposti löydettävissä ja mikäli niitä on paljon (50-), on niitä jaoteltu esim. genren mukaisesti.	Artikkeleissa käsitellään useimpia genrejä, mutta sisältötyypiltään ne ovat samankaltaisia, esim. teeman mukaisia esittelyjä ja kirjalistoja. Tai toisin päin, sisältötyyppejä on useita, mutta vain parista genrestä. Artikkeleita ei ole jaoteltu, esim. genren mukaisesti.	Verkkokirjasto sisältää kaunokirjallisuutta käsittelevää materiaalia, mikä voidaan artikkeleiksi luokitella. Esim. lyhyitä haastatteluja kirjailijoista tai kirjastonkäyttäjien lukukokemuksista.	Verkkokirjasto ei sisällä kaunokirjallisuusaiheisia artikkeleita.
Genren mukainen jaottelu	Kaunokirjallisuusaiheinen materiaali on jaoteltu genreittäin	Materiaalia on jaoteltu genreittäin satunnaisesti, eli vain	Verkkokirjastossa on joitain genren mukaisesta	Aineistoa ei ole lainkaan jaoteltu genreittäin.

	siten, että jokaista genreä koskevat artikkelit ja teoksista laaditut esittelyt/arviot ovat löydettävissä samasta osiosta. Jaottelu koskee useimpia genrejä.	muutaman genren osalta, eikä kaikki genreä koskeva materiaali välttämättä näy osiossa.	jaottelusta kertovia piirteitä, kuten genren mukaisesti jaoteltuja linkkejä, tai materiaalit ovat artikkeleita/esittelyjä ym., mutta niitä on hyvin vähän.	
Muut listat, esim. aiheen mukaiset	Useita aiheenmukaisia teoslistoja, mitkä on otsikoitu informatiivisesti ja sijoitettu sellaisen osion yhteyteen, mistä ne ovat helposti löydettävissä. Listalta on suora linkki teoksen muuhun esittelyyn, arviointiin, tai teostietueeseen.	Täyttävät kolmen pisteen kriteerit, mutta listoja on vain muutamia tai ne sijoittuvat verkkokirjastossa hajanaisesti.	Listoja on vain yksi tai kaksi, tai ne ovat verkkokirjaston ulkopuolelle suunnattuja linkkilistoja.	Verkkokirjasto ei sisällä lainkaan aiheenmukaisia teos- tai linkkilistoja.
Linkitykset teosten välillä	Toimivat teostietueiden ja esittelyjen/listojen sisältämien tekijätietojen, asiasanojen ja avainsanojen avulla.	Linkitykset toimivat teostietueiden sisältämien tekijätietojen, asiasanojen ja avainsanojen avulla.	Linkitykset toimivat vain osittain.	Teoksia ei ole lainkaan linkitetty toisiinsa.
Navigointipolut	Käyttäjä voi seurata navigointipolkuaan pysty- ja vaakapalkkien avulla, joista toinen näyttää verkkosivuston ”pääaihealueet” ja toinen kunkin aihealueen sisältämät osiot. Nämä palkit pysyvät koko ajan näkyvissä ja osioiden tarkemmat osat tulevat näkyviin sitä mukaa kuin käyttäjä liikkuu verkkokirjastossa.	Pysty- ja vaakapalkit toimivat kuten kolmen pisteen kriteerit edellyttävät, mutta vain ”pääaihealueet” ovat jatkuvasti näkyvillä ja toisen palkin sisältö vaihtuu edetessä osion sisällä.	Käyttäjä voi seurata navigointiaan vain yhden palkin (pääaihealueet) avulla.	Verkkokirjasto ei sisällä navigointipolkuja.
Avainsanahaut (avainsanapilvet)	Kaunokirjallisuuden kuvailuun käytetyt avainsanat on koottu omaan avainsanapilveensä, mikä on löydettävissä kaunokirjallisuutta käsittelevästä osiosta.	Kauno- ja tietokirjallisuuden kuvailuun käytetyt avainsanat on koottu samaan avainsanapilveen.	Avainsanapilveä on käytetty vain tietyssä verkkokirjaston osiossa, esim. blogeissa.	Verkkokirjasto ei sisällä avainsanapilviä.
Tiedonhaku & hakutulosten käsittely				
Perushaku	Hakukenttä on aina näkyvillä samassa kohdassa sivustoa. Haun kohdistamiseen on vaihtoehtoja, esim. aineistohaku tai haku sivustosta. Perushaun yhteydessä linkki tarkennettuun hakuun.	Hakukenttä on aina näkyvillä samassa kohdassa sivustoa. Hakua ei voi erikseen kohdistaa esim. sivustoon tai sen yhteydessä ei ole suoraa linkkiä tarkennettuun hakuun.	Hakukenttä ei ole näkyvillä verkkokirjaston joka osiossa tai sen paikka muuttuu. Hakua ei voi erikseen kohdistaa.	Verkkokirjasto ei sisällä lainkaan perushakumahdollisuutta.
Automaattinen	Hakukone tuottaa	Hakukoneen sumealla	Hakukone ei käytä	Hakukone ei pyri

kirjoitusvirheiden korjaus	relevantteja tuloksia sumealla haulla, pienistä kirjoitusvirheistä huolimatta, tai sen ehdottamien korjauksien relevanssi on korkea.	haulla tuottamien tulosten relevanssi ei ole kovin korkea tai sen ehdottamat korjaukset harvoin vastaavat haettua termiä.	sumeaa hakua, jolloin yhdenkin kirjaimen virhe johtaa tuloksettomaan hakuun tai täysin epärelevantteihin tuloksiin. Ehdotetut korjaukset eivät ole relevantteja.	korjaamaan kirjoitusvirheitä automaattisesti.
Hakukoneen ehdottamat termit	Ehdotetut termit ovat sekä nimekkeitä, tekijöitä että asiasanoja/avainsanoja aineistotietokannasta ja sivustolta, mikäli sivustolta haku on erikseen mahdollista.	Hakukone ehdottaa nimekkeitä, tekijöitä ja asia-/avainsanoja ainoastaan aineistotietokannasta.	Hakukone ehdottaa termejä vain käyttäjän omasta hakuhistoriasta tai vain tarkennetussa haussa.	Hakukone ei ehdota termejä.
Hakutulosten relevanssijärjestys	Hakutulosten relevanssi esitetään esim. kuviolla kuinka mikäkin nimeke prosentuaalisesti vastaa hakuun. Tulosten esittämisjärjestyksen voi muuttaa ainakin nimekkeen, tekijän tai julkaisu- vuoden mukaiseksi.	Hakutulosten esittämisjärjestykseksi voi valita ainakin relevanssin, nimekkeen, tekijän tai julkaisu- vuoden.	Hakutulosten esittämisjärjestykseksi voi valita relevanssin lisäksi jonkin edellä mainituista.	Hakutuloksia ei esitetä lainkaan relevanssin mukaan vaan esim. tekijän mukaisessa aakkosjärjestyksessä.
Hakutulosten raja- saus	Mahdollista ainakin aineistolajin, tekijän, asiasanojen, julkaisu- vuoden, kielen, kohderyhmän (aikuiset-lapset), kategorian (kauno- /tietokirjallisuus) ja kirjaston perusteella.	Mahdollista ainakin aineistolajin, tekijän, asiasanojen ja joko kohderyhmän tai kategorian perusteella.	Mahdollista ainakin aineistolajin ja asiasanojen perusteella.	Hakutulosten raja- saus ei ole mahdollista.
Käyttäjäprofi- lointi				
Omat sivut	Verkkokirjasto sisältää ”omat sivut” - tyyppisen osion jossa käyttäjä voi hallita paitsi lainaus-, varaus- ja asiakastietojaan, myös nähdä kaiken verkkokirjastossa luomansa sisällön (arviot, suositukset, pisteytykset, avainsanat, keskustelut) ja muokata ja poistaa niitä. Myös muistilistaa tai virtuaalista kirjahyllyä voi hallita omilta sivuilta.	Käyttäjä voi palvelun avulla nähdä luomastaan sisällöstä ainakin arviot, suositukset, pisteytykset ja avainsanat ja muokata tai poistaa näitä joko ”omilla sivuilla” tai teostietueiden kautta. Myös muistilistaa tai virtuaalista kirjahyllyä voi hallita palvelun kautta.	Käyttäjä voi palvelun avulla nähdä luomastaan sisällöstä ainakin arviot, suositukset, pisteytykset ja avainsanat, mutta kaikkien poistaminen tai muokkaaminen ei ole mahdollista.	Verkkokirjasto ei sisällä palvelua jossa käyttäjä voisi tarkastella luomiaan sisältöjä ja kerätä haluamaansa materiaalia.
Muistilista tai virtuaalinen kirjahylly	Verkkokirjasto sisältää muistilistan tai virtuaalisen kirjahyllyn, minne käyttäjä voi siirtää tietoja	Edellisen kohdan kriteerit täyttyvät, mutta uusien listojen/hyllyjen lisääminen ei ole	Verkkokirjasto sisältää vain muistilistan, minkä sisältö on käytettävissä vain kyseisen	Verkkokirjasto ei sisällä muistilistaa tmv. minne käyttäjä voisi tallentaa tietoja aineistosta.

	haluamastaan aineistosta. Tiedot säilyvät myös suljettaessa selaimen tai ne tulee erikseen tallentaa. Käyttäjä voi muokata listan/hyllyn sisältöjä, luoda uusia listoja ja nimetä niitä haluamallaan tavalla.	mahdollista.	istunnon ajan, tai käyttäjällä on käytössään verkkokirjaston ulkopuolinen (kirjastojärjestelmän) muistilistaa tai virtuaalista kirjahyllyä vastaava toiminto.	
Aikaisemmat haut	Käyttäjä voi valita haluaako verkkokirjastossa tekemiensä hakujen tallentuvan myöhempää käyttöä varten.	Aikaisemmat haut näkyvät hakuhistoriana hakukoneen ehdottaessa termejä. Hakuhistoria säilyy myös selaimen suljettaessa.	Kyseisen istunnon aikainen hakuhistoria on käytettävissä joko hakukentässä tai erillisenä listana.	Aikaisemmat haut eivät ole nähtävissä.
Yhteenveto käyttäjän luomasta sisällöstä	Arvioinnit/suosituksset, avainsanat ja muut mahdolliset käyttäjän luomat sisällöt löytyvät omista kategorioistaan ”omat sivut” tyyppisestä palvelusta. Myös avainsanojen yhteydessä käyttäjä näkee mitä teosta on kyseisellä sanalla kuvannut, sekä sanan koon perusteella sen, kuinka käytetty se on tietokannassa.	Ainakin käyttäjän luomat arviot/suosituksset pisteytyksineen, sekä hänen lisäämänsä avainsanat on koottu ”omat sivut” - tyyppiseen palveluun.	Sisällöt ovat löydettävissä ”omat sivut” -tyyppisestä palvelusta, mutta niitä ei ole siellä eritelty, tiedot ovat puutteellisia, tai tietyn tyyppiset sisällöt on koottu verkkokirjaston eri aihe-alueille.	Käyttäjän luomaa sisältöä ei ole koottu yhteen.
Yksilöityjä suosituksia				
Multimedia				
Videotallenteet	Kaunokirjallisuusaiheisia tallenteita on useita ja ne sisältävät vinkkejä ja kirjailija-haastatteluja eri kirjallisuuden genreistä.	Kaunokirjallisuusaiheisia tallenteita on muutamia, ja ne sisältävät esim. kirjavinkkauksia tai kirjailijahaastatteluja.	Tallenteita on hyvin vähän ja ne liittyvät vain löyhästi kaunokirjallisuuteen.	Verkkokirjasto ei sisällä lainkaan kirjallisuuteen liittyviä videotallenteita.
Pikaviestit	Verkkokirjasto sisältää oman kaunokirjallisuuden pikaviestipalvelun.	Verkkokirjastossa on käytössä yleinen pikaviestipalvelu.	Verkkokirjastossa on käytössä yleinen pikaviestipalvelu.	Verkkokirjastossa ei ole lainkaan pikaviestipalvelua
RSS-syötteenä	Ainakin viisi seuraavista sisällöistä on tilattavissa RSS-syötteenä: blogit, tiedotteet tapahtumista, näyttelyistä ym., hakutulokset, viimeisimmät vinkit ja arviot, sekä uutuuudet.	Ainakin kolme edellä mainituista verkkokirjaston sisällöistä on tilattavissa RSS-syötteenä.	Yksi tai kaksi sisältötyyppiä on tilattavissa RSS-syötteenä.	Verkkokirjaston sisältöjä ei voi tilata RSS-syötteenä.

Liite 4. Reliabiliteettitarkistus

Piirteet	Pisteet (n=12)		
	1. mittaus	2. mittaus	
<i>Osallistuminen & vuorovaikutus</i>			
Arvioiden tai kommenttien kirjoittaminen	12	12	
Pisteyttäminen	10	8	
Avainsanojen lisääminen	10	11	
Omien sisältöjen poisto/muokkaus	9	9	
Suosituslistojen laatiminen	6	4	
Vuorovaikutteisiin blogeihin osallistuminen	9	7	
Yhteisöfoorumeille osallistuminen	3	4	<i>r=0.90</i>
<i>Selaushaku & navigointi</i>			
Kirjaesittelyt	9	9	
Kirja-arviot	7	6	
Kaunokirjallisuus blogeissa	6	6	
Kirjallisuusaiheiset artikkelit	7	6	
Genren mukainen jaottelu	6	6	
Listat, aiheenmukaiset ym.	7	8	
Linkitykset teosten välillä	12	12	
Navigointipolut	6	7	
Avainsanahaut (avainsanapilvet)	5	5	<i>r=0.95</i>
<i>Tiedonhaku & hakutulosten käsittely</i>			
Perushaku	10	10	
Automaattinen kirjoitusvirheiden korjaus	4	5	
Hakukoneen ehdottamat termit	8	7	
Hakutulosten relevanssijärjestys	6	7	
Hakutulosten rajausta	6	6	<i>r=0.94</i>
<i>Käyttäjäprofilointi</i>			
Omat sivut	6	6	
Muistilista tai virtuaalinen kirjahylly	9	9	
Aikaisemmat haut	6	6	
Viimeisimmät toiminnot	3	3	
Yhteenveto käyttäjän luomasta sisällöstä	6	6	
Yksilöityjä suosituksia	0	0	<i>r=1</i>
<i>Multimedia</i>			
Videotallenteet	2	2	
Pikaviestit	0	0	
RSS-syötteet	9	8	<i>r=1</i>

reliabiliteetti (korrelaatiokerroin *r*) koko pisteytyksen osalta 0.96

Liite 5. Tutkitut teokset kirjastoittain. Suluissa ensimmäisen suomen- tai ruotsinkielisen laitoksen julkaisuvuosi.

Kuopion kaupunginkirjaston verkkokirjasto

Pirkko Arhippa: Kuolleet eivät äänestä (1970)
Giovanni Guareschi: Isä Camillo ja ne nykynuoret (1970)
Christer Kihlman: Ihminen joka järkkyy (1971)
Iris Kähäri: Rikastua, rakastua (1971)
Anu Kaipainen: On neidolla punapaula (1973)
Charles Webb: Miehuuskoe (1973)
Frederik Pohl: Avaruuden kauppamiehet (1975)
Isaac Asimov: Avaruuden merivirrat (1977)
Ken Kesey: Joskus tekee mieli (1977)
Helen MacInnes: Tehtävä Rivieralla (1977)
Laurie Lee: Siideriä Rosien kanssa (1978)
Juliette Benzoni: Catherine linnanrouva (1979)
Robert Penn Warren: Jokin tässä elämässä (1979)

Saul Bellow: Sadekuningas (1980)
Bernard Malamud: Dubinin elämät (1981)
Noel Barber: Tanamera, punainen maa (1982)
Heinrich Böll: Suojaverkko (1982)
Andrei Bitov: Puskinin talo (1983)
Camilo José Cela: Mehiläispesä (1983)
Matti Yrjänä Joensuu: Harjunpää ja heimolaiset (1984)
Ursula Pohjolan-Pirhonen: Kolmasti kuningas (1984)
Annika Idström: Veljeni Sebastian (1985)
Donald E. Westlake: Miksi juuri minä! (1985)
Marion Zimmer Bradley: Avalonin usvat 2. osa (1987)
Eila Kostamo: Mustarastas (1987)
Peter Carey: Oscar ja Lucinda (1989)

Robert E. Howard: Conan voittaja (1991)
Martin Amis: Ajan suunta (1992)
Jonathan Gash: Legioonalaisen kulta (1993)
Dean R. Koontz: Pimeän pelko (1993)
Leena Lander: Tulkoon myrsky (1994)
Judith McNaught: Kunnes sinut kohtasin (1995)
Carola Sandbacka: Ellen Llewellyn (1996)
Maeve Binchy: Italian illat (1997)
James Ellroy: L.A. Langennut kaupunki (1997)
James Lee Burke: Varjojen maa (1998)
Mari Mörö: Kiltin yön lahjat (1998)
Margaret Weis: Tuomion prikaati (1998)
Arturo Pérez-Reverte: Miekkamestari (1999)

Risto Isomäki: Herääminen (2000)
Carol Shields: Kivipäiväkirjat (2000)
Daniel Katz: Laituri matkalla mereen (2001)
Matti Rönkä: Tappajan näköinen mies (2002)
Marion Zimmer Bradley: Avalonin metsät (2003)
Aleksandra Marinina: Murhaaja vastoin tahtoaan (2003)
Michel Faber: Veripunainen, lumivalkoinen (2004)
Cathy Kelly: Näytön paikka (2004)
Audrey Niffenegger: Aikamatkustajan vaimo (2005)

Terri Blackstock: Aallot murtuvat (2007)
Viktor Jerofejev: hyvä Stalin (2007)
Jane Green: Kirjafirttiä (2008)
Amin Maalouf: Samarkand (2009)

Kyyti.fi -verkkokirjasto

Saul Bellow: Mr. Sammlerin planeetta (1970)
Antti Hyry: Isä ja poika (1971)
Boris Vasiljev: Ja ilta oli rauhaisa (1974)
Donald E. Westlake: Ottakaa pankki kiinni! (1974)
Massimo Felisatti: Tyttörukka (1975)
Yashar Kemal: Ararat -vuoren legenda (1976)
Philip Roth: Miehen muotokuva (1976)
Suzanne Prou: Terassilla (1977)
Bo Carpelan: Kulkeva varjo (1978)
John Gordon Davis: Nälkäisen tiikerin vuodet (1978)
Joan Didion: Keskipäivän illuusio (1978)
Margaret Drabble: Jääkausi (1979)
Mary Westmacott: Tyttären tarina (1979)

Shikibu Murasaki: Genjin tarina 1. osa Kirsikankukkajuhla (1980)
Soyinka Wole: Tulkit (1980)
Carola Sandbacka: Satu sarastron tiestä (1981)
Raimo Hämäläinen: Sitten alkaa elämä (1982)
Matti Yrjänä Joensuu: Harjunpää ja ahdistelija (1982)
Shirley Conran: Pitsiä (1983)
Bernard Cornwell: Kapteeni Sharpe (1985)
Alice Munro: Kerjäläistyttö; Tarinoita Flosta ja Rosesta (1985)
Jack Higgins: Kettujen yö (1987)
Päivi Alasalmi: Saana (1988)
Nina Banerjee-Louhija: Hiekkakello (1988)
Greg Bear: Aikatunneli (1989)
José Saramago: Baltasar ja Blimunda (1989)

Noel Barber: Ruhtinaan tyttäret (1990)
Olli Jalonen: Isäksi ja tyttäreksi (1990)
James Herbert: Usva (1992)
Ruth Rendell: Morsiusneito (1992)
Anita Brookner: Yhteiset hetket (1995)
Philippa Carr: Juhannustulien taika (1996)
Pirjo Hassinen: Voimanaiset (1996)
Stefano Benni: Baol (1998)
Peter Blauner: Kutsumaton vieras (1998)
Bernard Cornwell: Talvikuningas (1998)
Arto Salminen: Varasto (1998)
Carol Shields: Larryn juhlat (1998)
Nicholas Sparks: Viesti mereltä (1998)

Patrick O'brian: Kuninkaan mies (2000)
Eeva Tikka: Lohikäärme kylpy (2000)
Boris Akunin: Turkkilainen gambiitti (2002)
Javier Cercas: Salamiin soturit (2003)
Michael Chabon: Kesämaa (2003)
Anna Gavalda: Viiniä keittiössä (2003)
Jonathan Lethem: Yksinäisyyden linnake (2004)

Cecelia Ahern: Sateenkaaren tuolla puolen (2006)
Riikka Pelo: Taivaankantaja (2006)
John Ajvide-Lindqvist: Ystävät hämärän jälkeen (2008)
Marina Lewycka: Muu maa mansikka? (2008)
Patricia A. McKillip: Basiliskin laulu (2008)
Kristina Carlson: Herra Darwinin puutarhuri (2009)

Minabibliotek.se -verkkokirjasto

Christa Wolf: Vem var Christa T.? (1971)
Jan Olof Ekholm: Döda vänner, trogna grannar (1971)
Per Olov Enquist: Sekonden (1971)
Tove Jansson: Sommarboken (1972)
Christopher Isherwood: Cabaret(Farväl till Berlin) (1973)
Kurt Vonnegut: Vaggan (1974)
Heinrich Böll: Katharina Blums förlorade heder eller: Hur våld kan uppstå och vart det kan leda (1975)
Maj Sjöwall: Terroristerna: roman om ett brott (1975)
Ismail Kadaré: Krönika i sten (1975)
Brian W. Aldiss: Vem kan ersätta människan? (1977)
Johan Bargum: Mörkrum (1978)
Jerzy Kosinski: Finnas till (1979)
Sara Lidman: Vredens barn (1979)

P.C. Jersild: En levande själ (1980)
Hermann Broch: Sömngångare 2. osa (1982)
Toni Morrison: Tjårdocka (1982)
Leif G.W. Persson: Samhällsbärarna (1982)
Kerstin Ekman: En stad av ljus (1983)
Mario Vargas Llosa: Kriget vid världens ände (1984)
Alice Walker: Purpurfärgen (1984)
Douglas Adams: Ajöss och tack för fisken (1986)
Pramoedya Ananta Toer: Människans jord (1986)
Clive Cussler: Djupdykning (1987)
Agneta Pleijel: Vindspejare (1987)
Sun Axelsson: Nattens årstid (1989)
Barbara Bickmore: Öster om solen (1989)

James Ellroy: Den svarta dahlian (1990)
Orson Scott Card: Enders spel (1991)
Sven Delblanc: Livets ax (1991)
Maeve Binchy: I blodbokens skugga (1993)
Carina Burman: Min salig bror Jean Hendrich (1993)
Bernardo Atxaga: Obabakoak (1994)
Ruth Rendell: I krokodilens gap (1994)
Nick Hornby: High fidelity (1996)
Dave Duncan: Den rättrådige (1997)
Elizabeth Richards: Varje dag (1997)
Cathy Reichs: Redan död (1998)
Arundhati Roy: De små tingens Gud (1998)
Göran Tunström: Berömda män som varit i Sunne (1998)

Jennifer Crusie: Kär och galen (2000)
Victoria Clayton: Dans med förhinder (2001)
Robin Hobb: Sorgeskeppet (2001)
Johanne Hildebrandt: Freja (2002)
Aleksandra Marinina: Död och lite kärlek (2002)

Leif G.W. Persson: Mellan sommarens längtan och vinterns köld (2002)
Anne Tyler: Förr när vi var vuxna (2002)
Marjaneh Bakhtiari: Kalla det vad fan du vill (2005)
Ann Moore: När morgondagen gryr (2005)
Susanna Alakoski: Svinälängorna (2006)
Simon Beckett: Dödens kemi (2006)
Lennart Brohed: Stenbrottet (2008)
Sheila O'Flannagan: Den jag ville ha (2008)

Piki -verkkokirjasto

Vilhelm Moberg: Rajamaa, kertomus ihmisistä jotka historia on unohtanut (1970)
Richard Bach: Lokki Joonatan (1972)
Mary Stewart: Kristalliluola (1972)
Doris Lessing: Unesta päivää päin (1973)
James Baldwin: Jos tämä katu osaisi puhua (1974)
Patricia Highsmith: Syvissä vesissä (1974)
Lucilla Andrews: Hiljainen laulu (1975)
André Brink: Katson pimeään (1976)
Sylvia Plath: Lasikellon alla (1976)
Brian Callison: Kaappaus Itämerellä (1977)
Kaiko Takeshi: Kesän pimeys (1977)
Ralf Nordgren: Sellaista ei tapahtunut (1978)
Antti Tuuri: Vuodenajat maaseutukaupungissa (1979)

Barbara Cartland: Ja rakkaus jää (1980)
Philip Roth: Haamukirjailija (1980) (uud. painos 2008)
Clifford Simak: Väliasema (1981)
Marianne Ahrne: Raunioissa kukkii omenapuu (1982)
Wolfgang Koeppen: Kyyhkyselä rouhikossa (1982)
Pentti Kirstilä: Jumalia ei uhmata (1982)
Frank Herbert: Dyyini. 2. osa, Muad'Dib (1983)
Dino Buzzati: Tataariaro (1984)
Sergeanne Golon: Angelika ja toiveiden tie (1984)
Juhani Peltonen: Iloisin suru (1986)
V.C. Andrews: Pimeyden kukat (1986)
John Fowles: Ilmestys (1987)
Jaakko Syrjä: Kertomuksia radan varresta (1988)

Joni Skiftesvik: Tuulenpesä (1990)
Saul Bellow: Bellarosa (1991)
Margaret Yorke: Tulikoe (1991)
Pascal Quignard: Kaikki elämän aamut (1992)
Robert Holdstock: Muinaisuuden kosketus (1993)
Rosamunde Pilcher: Myrskyn aika (1993)
Doris Gercke: Kuolema istuu orrella (1995)
Colin Dexter: Kainin tyttäret (1996)
Emma Tennant: Epäsäätyinen avioliitto (1997)
Lars Sund: Puodinpitäjän poika (1998)
Cathy Kelly: Naiselta naiselle (1999)
Veronica Pimenoff: Maa ilman vettä (1999)
Connie Willis: Tuomiopäivän kirja (1999)

Olli Jalonen: Yhdeksän pyramdia (2000)
Ranya ElRamly: Auringon asema (2002)
Sophie Kinsella: Himoshoppaaja vieraila mailla (2002)

W.G. Sebald: Austerlitz (2002)
Gaétan Soucy: Music-Hall! (2004)
Laura Wilson: Vähempi veli (2004)
M. John Harrison: Eilisen mystinen sydän (2005)
Hanna Marjut Marttila: Lahjakas Anu Lovack (2005)
John Harvey: Kylmää valoa (2007)
Jeanette Winterson: Ei appelsiini ole ainoa hedelmä (2007)
Alan Bennett: Epätavallinen lukija (2008)
J.M.C. Le Clézio: Harhaileva tähti (2008)
Elizabeth Peters: Krokotiili hiekkasärkällä (2008)